

DE SINT-MAARTENSKERN TE IEPER: VAN GRAFELIJK DOMEIN TOT RELIGIEUS CENTRUM

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF TER HOOGTE VAN HET SINT-MAARTENSPLEIN TE IEPER (PROV. WEST-VLAANDEREN)

VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 703

Rapport opgemaakt door: Tine Van denhaute

Derbystraat 51

9051 Gent

juni 2018

Dossiernr. 23834.R.01

Projectcode OE: 2018D175

COLOFON

Titel

De Sint-Maartenskern te Ieper: van grafelijk domein tot religieus centrum. Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van het Sint-Maartensplein te Ieper (prov. West-Vlaanderen)

Auteur

Tine Van den Haute

Projectnummer

- 23834 (intern)
- 2018D175 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Plaats en Datum

Gent, mei 2018

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 703

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	13/04/2018	Interne draft
v1	25/04/2018	Externe draft / definitieve versie
v2	1/06/2018	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Jan Coenaerts
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Anouk Van der Kelen/ Jan Coenaerts
Director	Patrick Hambach

INHOUD

DEEL 1	Verslag van Resultaten	8
1	Inleiding	8
1.1	Thesaurus	8
1.2	Administratieve gegevens	8
1.3	Doel van het onderzoek	9
1.4	Aanleiding van het onderzoek	9
1.5	Afbakening onderzoeksgebied	10
1.6	Onderzoeksstrategie	12
2	Aard van de bedreiging	13
2.1	Huidige situatie	13
2.2	Toekomstige situatie	14
3	Assessmentrapport: Landschappelijke analyse	21
3.1	Topografische situering	21
3.2	Bodemkundige situering	28
4	Assessmentrapport: archeologische voorkennis	34
4.1	Historische situering	36
4.2	Inventarissen Onroerend Erfgoed	51
4.3	Cartografische bronnen	63
4.4	Recente landschapsveranderingen	76
5	Reeds bekrachtigde archeologienota's	78
6	Interpretatie en datering	79
7	Besluit	84
7.1	Samenvatting	84
8	Kwaliteitscontrole en ondertekening	85
9	Bibliografie	86

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Het studiegebied aangeduid op de GRB-basiskaart (Geopunt 2018)	10
Figuur 2: Kadasterplan met aanduiding van het studiegebied (CadGis 2018)	11
Figuur 3: De huidige toestand van het gebied. Orthofotomozaïek (middenschalig, winteropnamen, kleur 2017) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	13
Figuur 4: Opdeling van het terrein in zones. Zone 1: rioleringswerken; zone 2: groen-/parkeerzone; zone 3: woonblok (Geopunt 2018)	14
Figuur 5: Het Vandenpeereboomplein gezien vanaf de Boezingepoortstraat. Links is de classicistische Kloosterpoort te zien (Google Streetview 2018)	15
Figuur 6: Zicht vanaf de Kloosterpoort op het Astridpark (links) en de Sint-Maartenskerk (rechts). In het midden bevindt zich de Janseniusstraat. Dit gedeelte van de straat zal verdwijnen in de toekomstige groenzone (Google Streetview 2018)	16
Figuur 7: Het Sint-Maartensplein gezien vanaf het zuidelijke gedeelte van de Janseniusstraat (Google Streetview 2018)	17
Figuur 8: Algemeen overzichtsplan van het projectgebied (Initiatiefnemer 2018)	18
Figuur 9: Overzichtsplan van de rioleringswerken (Initiatiefnemer 2018)	19
Figuur 10: Visuele voorstelling van het eindresultaat (Initiatiefnemer 2018)	20
Figuur 11: Topografische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	21
Figuur 12: DTM voor de ruime regio rond het studiegebied (Geopunt 2018)	22
Figuur 13: DTM (1m) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	23
Figuur 14: Micro-topografische kaart van Ieper (Termote J., 1990)	24
Figuur 15: Hillshade (DTM 1m) voor de omgeving van het studiegebied (Geopunt 2018)	25
Figuur 16: De genomen hoogteprofielen voor het studiegebied (Geopunt 2018)	26
Figuur 17: Hoogteprofiel noord-zuid (Geopunt 2018)	26
Figuur 18: Hoogteprofiel west-oost (Geopunt 2018)	27
Figuur 19: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	28
Figuur 20: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	29
Figuur 21: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (Geopunt 2018)	30
Figuur 22: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)	31
Figuur 23: Bodemerosiekaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)	32
Figuur 24: Bodemgebruikskaart (Geopunt 2018)	33
Figuur 25: Tabel met geraadpleegde bronnen	35
Figuur 26: oudste kernen van Ieper. Legende: 1. Motteheuvel 2. Castrale kapel Sint-Martinus 3. Grafelijke spijker voor graanopslag 4. Sint-Pieterskerk 5. Marktplaats. Het raster geeft de zone van het alluvium aan. (Termote J., 1990)	37
Figuur 27: Ieper in de 12 ^{de} eeuw. Legende: A. Schipleet aangelegd midden 12 ^{de} eeuw B. Stadsareaal tot eind 12 ^{de} eeuw 1. Motteheuvel 2. Romaanse Sint-Maartenskerk 3. Lakenhalle (1173 eerst vermeld) 4. Grafelijke spijker 5. Grafelijk muntatelier 6. Gevangenis van de burggraaf 7. O.L. Vrouw hospitaal 8. Vleeshuis 9. Sint-Pieterskerk 10. Grafelijke motte (Zaalhof) 11. Neerhof grafelijke motte 12. Sint-Jacobskerk (Termote J., 1990)	38
Figuur 28: De Sceuveldgracht rondom de Sint-Maartenskern (bovenaan) Legende: 1 Ieperlee; 2 Vallei van de Ieperlee; 3 Sint-Maartens motte en neerhof; 4 Omwalling van de Sint-Martinus en Sint-Pietersparochie (11de-12de eeuw); 5 Zaalhof - motte en neerhof (vanaf 1127); 6: Schipleet; 7 Omwalling; 8 Gereduceerd neerhof van het Zaalhof (Dewilde M., 2015)	39

Figuur 29: Anoniem grondplan van de Vaubanversterking rond Ieper uit de 18 ^{de} eeuw, met indicatie van het studiegebied in het rood. (Stedelijk Museum Ieper)	40
Figuur 30: De Ypres Salient. Legende: rode lijn. Front tot juni 1916; rode stippellijn. Front in december 1917. (British Library 2018).....	42
Figuur 31: De grafelijke motte op de Leet. Legende: A. Aanduiding van de grachten van de grafelijke motteversterking B. Archeologisch onderzoek of waarnemingen C. Perceelsgrenzen vóór 1914; 1. Waarneming 1958 2. Vooronderzoek pandtuin Sint-Maartenskerk 1976 3. Vooronderzoek lakenhalle 1988 4. Waarneming Boomgaardstraat 1989 (Termote J., 1990).....	44
Figuur 32: Het vroegere Sint-Maartens klooster (Westhoek Verbeeldt 2018).....	45
Figuur 33: Postkaart uit begin 20 ^{ste} eeuw van het bisschoppelijk paleis (Westhoek verbeeldt 2018) .	46
Figuur 34: Plan du Palais Episcopal d'Ipre, 1714 (Stadsarchief Mechelen 2018) Legende: B. Bisschoppelijk paleis en Franse tuin. C. de stallen in het Janseniusgebouw D. Kapel van de bisschop E. Vertrekken van de kanunniken K. Pandgang	47
Figuur 35: De Sint-Martinuskerk met links van de kerk het Parnassushof en rechts de Dekenkapel (Westhoek verbeeldt 2018).....	49
36: Zicht op de ruïnes van de Sint-Maartenskerk en het klooster (Westhoek verbeeldt 2018).....	50
Figuur 37: Visuele voorstelling van de vastgestelde archeologische zone te Ieper (Geoportaal 2018)	51
Figuur 38: Bouwkundig erfgoed in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2018)	52
Figuur 39: Tabel met het bouwkundig erfgoed binnen het studiegebied	54
Figuur 40: Beschermd monumenten in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2018).....	55
Figuur 41: Tabel van de beschermde monumenten op een maximale afstand van 100m rond het studiegebied.....	56
Figuur 42: Beschermd stadsgezicht in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2018).....	57
Figuur 43: WOI-relicten in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2018)	58
Figuur 44: Alle CAI-meldingen in de nabije omgeving (Geoportaal 2018)	59
Figuur 45: Overzichtstabel CAI in de nabije omgeving.....	60
Figuur 46: Detail uit het stadsplan van Thévelin-Destrée met indicatie van het studiegebied in het geel (Yper Museum)	63
Figuur 47: Detail uit het stadsplan van Braun en Hogenberg met indicatie van het studiegebied (Wikimedia Commons).....	65
Figuur 48: Detail van het studiegebied op de kaart van Ieper in de Flandria Illustrata (Flandrica 2018) Legende: 1. Kathedraalkerk (Sint-Maartenskerk); 2. Praetorium (Lakenhalle); 13. Gasthuis 23. Episcopium (bisschoppelijk paleis); 24. Klooster der Zwarte Zusters; 27. Heilige Geestkapel	67
Figuur 49: Detail van het studiegebied op de kaart van Ieper in de Atlas De Wit (Wikimedia Commons)	69
Figuur 50: Het studiegebied aangeduid op de Ferrariskaart (Geopunt 2018)	70
Figuur 51: Detail van het studiegebied op het stadsplan van Ieper uit 1847 (Bibliothèque Nationale de France 2018) Legende: 4. Openbare Bibliotheek ;5. Theater; 12. Justitiepaleis; 15. Sint-Maartenskerk 49. Klooster der Arme Klaren.	71
Figuur 52: Detail van het studiegebied en onmiddellijke omgeving op het stadsplan Ieper uit 1905 (Wikimedia Commons 2018).....	73
Figuur 53: Het studiegebied aangeduid op een loopgravenkaart van Ieper en omgeving uit 1918 (British Library 2018)	74
Figuur 54: Het studiegebied aangeduid op een stafkaart van België uit 1939 (Cartesius 2018)	75
Figuur 55: Het studiegebied op een luchtfoto uit 1971 (Geopunt 2018)	76
Figuur 56: Het studiegebied op een luchtfoto uit de periode 1979-1990; opname gemaakt op 12/07/1990 (Geopunt 2018)	77
Figuur 57: Het studiegebied op een luchtfoto uit 2017 (Geopunt 2018)	77

Figuur 58: Bekrachtigde archeologienota's in en nabij het studiegebied (Geoportaal 2018)	78
Figuur 59: Vermoedelijke archeologische waarden binnen het studiegebied tijdens de overgang van de vroege naar de late middeleeuwen (Geopunt 2018)	79
Figuur 60: Vermoedelijke archeologische waarden binnen het studiegebied tijdens de volle middeleeuwen (Geopunt 2018)	80
Figuur 61: Vermoedelijke archeologische waarden binnen het studiegebied tijdens de late middeleeuwen (Geopunt 2018)	81
Figuur 62: Vermoedelijke archeologische waarden binnen het studiegebied tijdens de post-middeleeuwen (Geopunt 2018)	82

DEEL 1 VERSLAG VAN RESULTATEN

1 INLEIDING

1.1 THESAURUS

Bureauonderzoek, stadscontext, historische stadskern, archeologische zone, leper, Sint-Maartensplein, Vandenpeerenboomplein, Leet, leperlee, Kloosterpoort, Janseniusstraat, De Brouwerstraat, Coomansstraat, Delaerestraat, Boezingepoortstraat, Astridpark, Sint-Maartenskerk

1.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	Onroerend Erfgoed: 2018D175
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO nv
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/00167
Naam + adres onderzoeksgebied	
- Straat + nr.:	Sint-Maartensplein (zonder nummer)
- Postcode:	8900
- Fusiegemeente:	leper
- Land:	België
Lambertcoördinaten 1972 X/Y (EPSG:31370)	N: 45500,6536/172469,6575 O: 45623,8686/172396,4354 Z: 45482,4742/172186,8687 W: 45389,0530/172377,2461
Kadaster	
- Gemeente:	leper
- Afdeling:	1
- Sectie:	F
- Percelen:	F261g, F265(3), F254b, F254(2), F265(2), F265K, F267e, F272e, F272f
Onderzoekstermijn	Mei 2018
Thesauri	Bureauonderzoek, stadscontext, historische stadskern, archeologische zone, leper, Sint-Maartensplein, Vandenpeerenboomplein, Leet, leperlee, Kloosterpoort, Janseniusstraat, Deken De Brouwerstraat, Coomansstraat, Delaerestraat, Boezingepoortstraat, Astridpark, Sint-Maartenskerk

1.3 DOEL VAN HET ONDERZOEK

Het doel van de archeologienota is nagaan in welke mate het archeologisch bodemarchief bedreigd wordt door een nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek heeft drie objectieven. Ten eerste wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van de site. Daarnaast wordt nagegaan welke bewaring we kunnen verwachten van deze archeologische resten. Ten derde wordt nagegaan wat de impact van de geplande ingreep in de bodem zal zijn op eventueel aanwezige archeologische resten.

De gegevens voor deze analyse worden gehaald uit bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten in combinatie met de plannen aangeleverd door de opdrachtgever. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een advies worden geformuleerd voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek; in situ bewaring of vrijgave van het terrein.

1.4 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen ter hoogte van het Sint-Maartensplein en het Vandenpeereboomplein te Ieper. In de volksmond is deze locatie bekend als 'De Leet'.

Doordat de oppervlakte van de percelen waarop deze ingreep betrekking heeft de grens van 300m² overschrijdt (ca. 35.600m²) en de ingreep in de bodem de grens van 100m² overschrijdt (ca. 30.600m²) binnen een archeologische zone, moet er in het kader van het Onroerend Erfgoeddecreet een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art.5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Hierbij wordt bijgevolg een archeologienota opgemaakt op basis van bureauonderzoek.

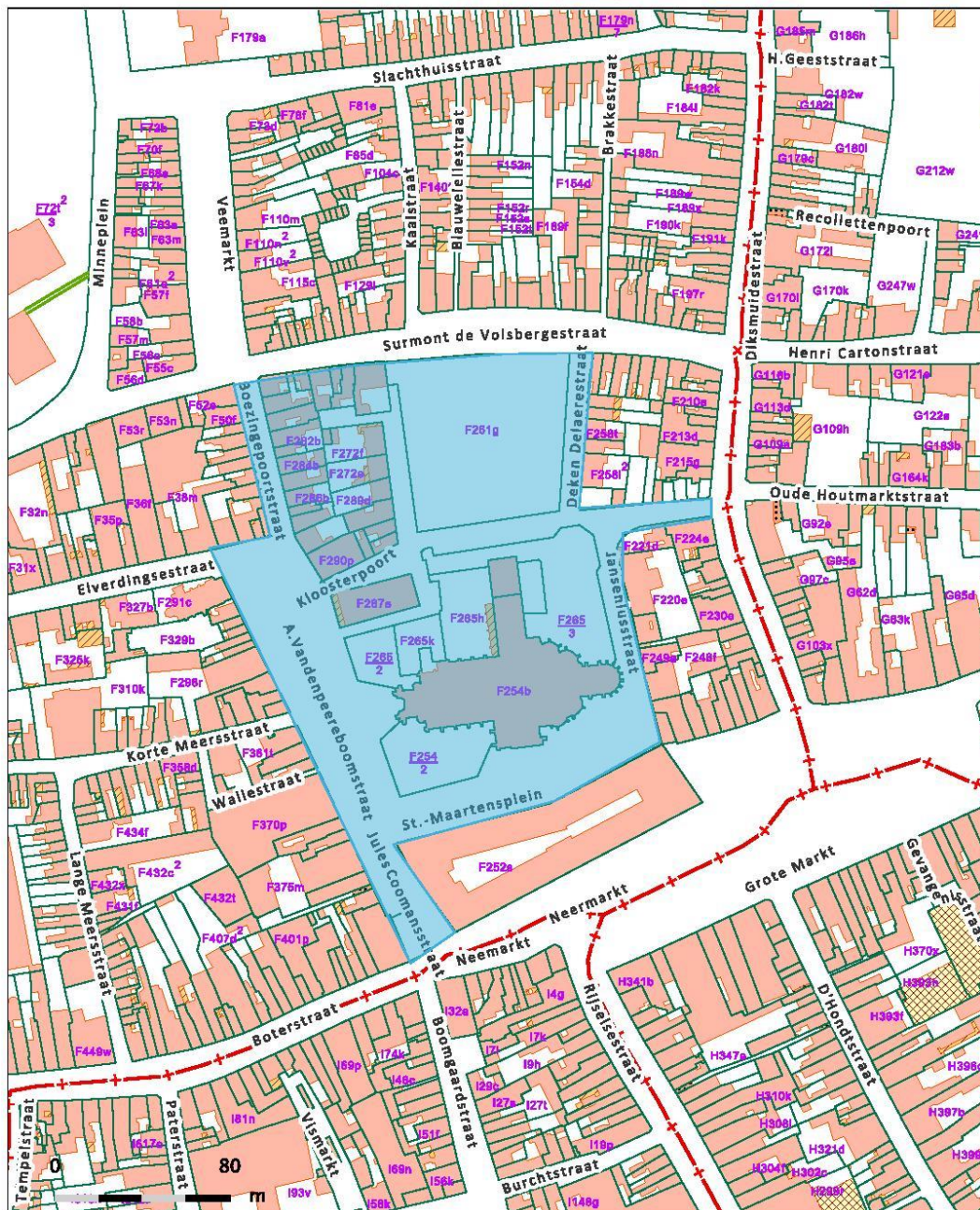
1.5 AFBAKENING ONDERZOEKSGBIED

Het studiegebied bevindt zich in de historische kern van de stad Ieper, net ten noorden van de Grote Markt. Het terrein omvat de percelen F261g, F265(3), F254b, F254(2), F265(2), F265K, F267e, F272e en F272f. Het Sint-Maartensplein, het Vandenpeereboomplein, de Kloosterpoort, de Janseniussstraat, De Brouwersstraat, de Coomansstraat en de Delaerestraat maken deel uit van het studiegebied. De Sint-Maartenskerk bevindt zich in het zuidoosten van het studiegebied, het Astridpark in het noordoosten. Aan de westelijke zijde loopt de overwelfde rivier de Ieperlee van noord naar zuid door het studiegebied.

Figuur 1 toont de ligging van het studiegebied op de GRB basiskaart. Op figuur 2 is het studiegebied te zien op het kadasterplan.

Figuur 1: Het studiegebied aangeduid op de GRB-basiskaart (Geopunt 2018)

© 18/04/2018 - De AAPD is de auteur van het kadastraal percelenplan en de producent van de databank waarin deze gegevens zijn opgenomen en geniet de intellectuele eigendomsrechten opgenomen in de Auteurswet en de Databankenwet. Vanaf 01/01/2018 worden de gebouwen op het kadastraal percelenplan geleidelijk vervangen door een dataset beheerd door de gewesten. De AAPD zal dan niet langer verantwoordelijk zijn voor de voorstelling van de gebouwen op het kadastraal percelenplan.

Figuur 2: Kadasterplan met aanduiding van het studiegebied (CadGis 2018)

1.6 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Volgende twee stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

- 1) Een analyse van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het studiegebied in een breder landschappelijk kader (hst.3). Hiervoor werden zowel kaartmateriaal als literaire bronnen geconsulteerd.
- 2) Een analyse van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geven inzicht in het archeologisch potentieel van het studiegebied (hst.4). Hierbij werden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

Het archeologisch verwachtingsprofiel wordt vervolgens geconfronteerd met de aard van de geplande werken teneinde de impact van het archeologisch potentieel te bepalen en een advies te formuleren.

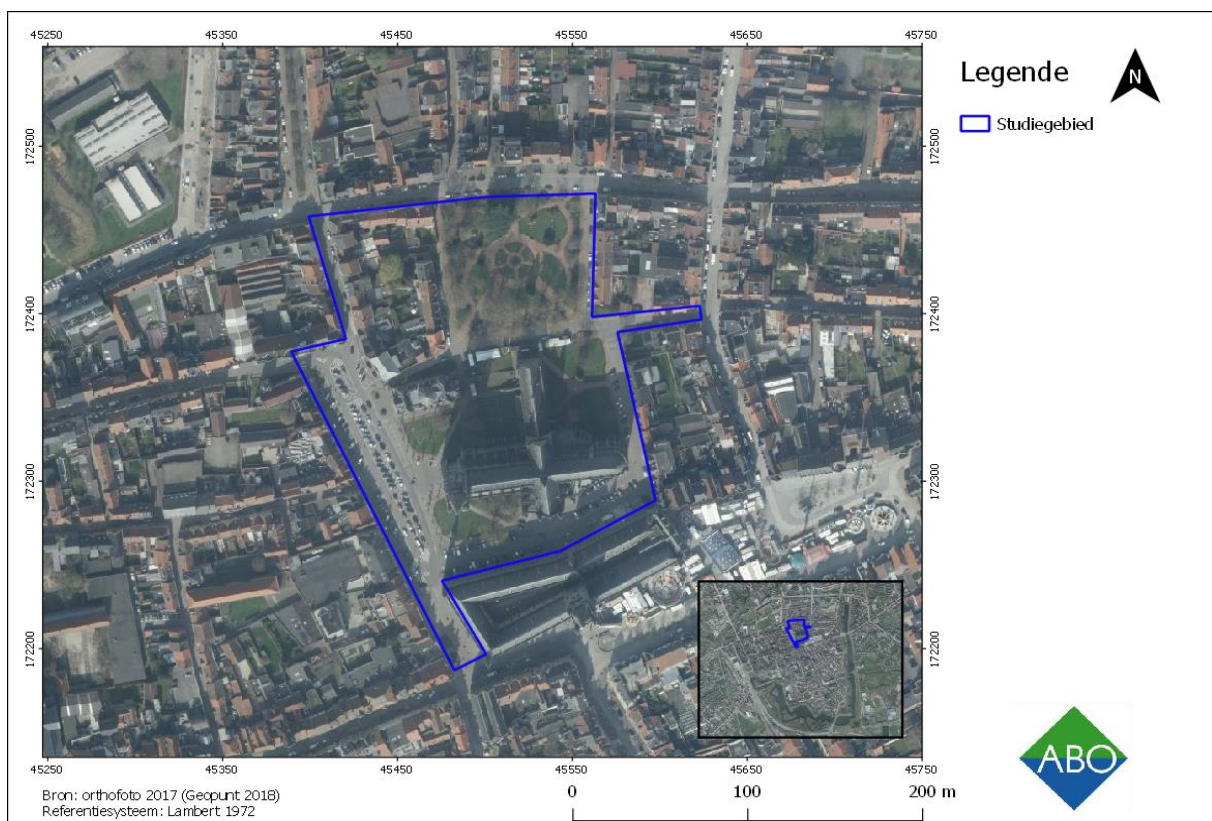
2 AARD VAN DE BEDREIGING

2.1 HUIDIGE SITUATIE

Het terrein, lokaal gekend als 'De Leet', bestaat aan de zuidoostelijke zijde uit het Sint-Maartensplein en met net ten noorden daarvan de Sint-Maartenskerk. Ten noorden van de Sint-Maartenskerk lokaliseert zich het Astridpark. Ten oosten van dit park bevindt zich de Delaerestraat en ten westen de Deken Debrouwerstraat. In de noordwestelijke hoek van het terrein situeert zich de Boezingepoortstraat. Tussen deze straat en de Deken Debrouwerstraat bevindt zich een woonkern. In de noordwestelijke hoek van het terrein kunnen we het Vandenpeereboomplein zien. Ten noorden van de kerk, aan het Vandenpeereboomplein, bevindt zich de stadsschouwburg (cultureel centrum). Ten noorden hiervan ligt de Kloosterpoort (cf. hst. 4.1.2.1). Vanaf de Kloosterpoort doorkruist een straat van west naar oost het studiegebied. Deze straat staat eerst bekend als de 'Kloosterpoort' om dan naar het oosten te veranderen naar 'Janseniusstraat'. Deze straat vormt de oostelijke uitloper van het studiegebied.

Zowel het Sint-Maartensplein als het Vandenpeereboomplein zijn momenteel ingericht als parkeerzone. De rivier Ieperlee is overwelfd en loopt van zuid naar noord onder het Vandenpeereboomplein. Zowel afvalwater als regenwater komen via de riolering nu in de overwelfde rivier terecht.

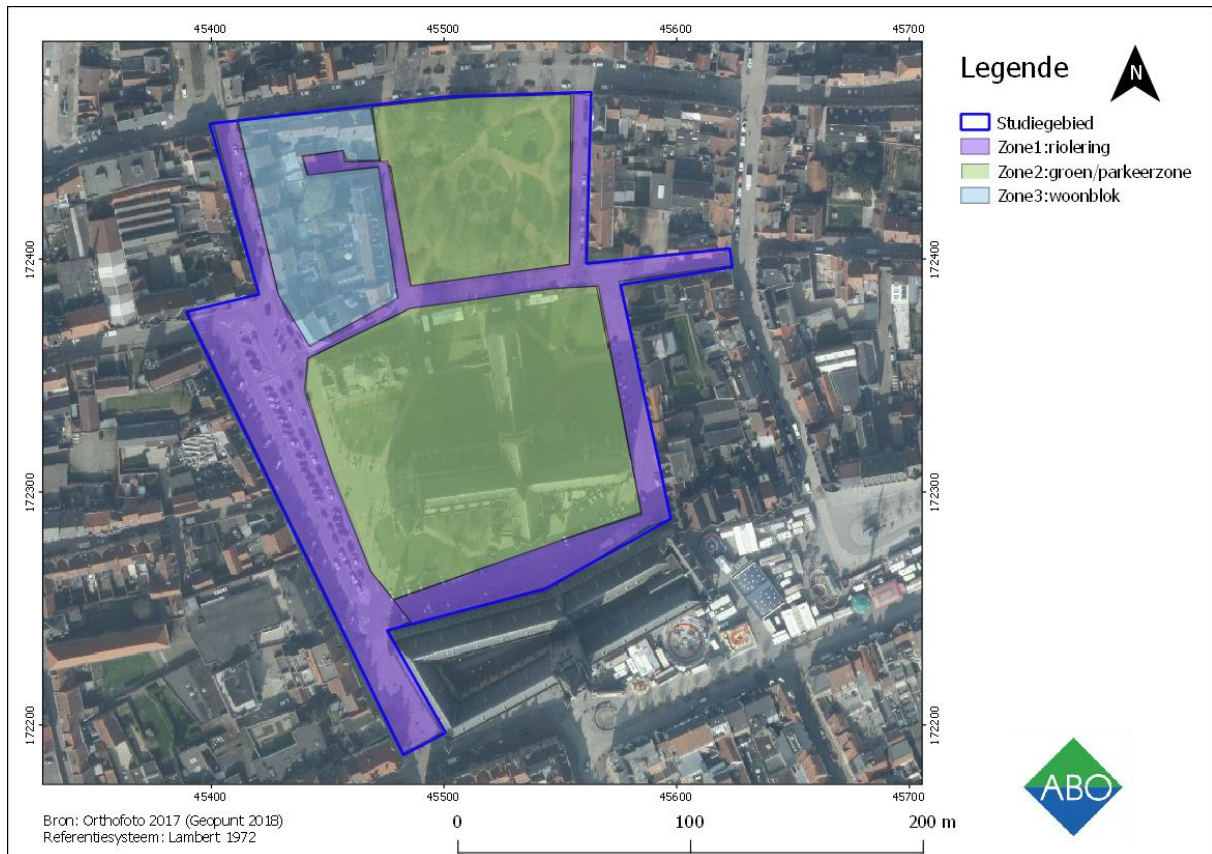
Figuur 3 geeft het studiegebied weer op de meest recente orthofoto uit 2017. Op de overzichtskaart valt te zien dat het studiegebied zich in het noorden van de Ieperse stadskern bevindt. Ten zuiden en oosten van het studiegebied is nog een gedeelte van de vroegere stadsversterking zichtbaar op de overzichtskaart.

Figuur 3: De huidige toestand van het gebied. Orthofotomozaïek (middenschalig, winteropnamen, kleur 2017) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

Binnen het studiegebied zal de riolering heraangelegd worden ter hoogte van de straten. Bijkomend zal het terrein opnieuw worden ingericht door de stad Ieper met groen- en parkeerzones. Voor de overzichtelijkheid wordt het terrein opgedeeld in 3 zones: de rioleringszone (zone 1), de toekomstige groen-/parkeerzone (zone 2) en een te behouden huizenblok (zone 3). Dit wordt visueel voorgesteld in figuur 4.

Figuur 4: Opdeling van het terrein in zones. Zone 1: rioleringswerken; zone 2: groen-/parkeerzone; zone 3: woonblok (Geopunt 2018)

2.2.1 ZONE 1

Binnen het studiegebied zal de riolering heraangelegd worden onder het Sint-Maartensplein, Vandepeereboomplein, Coomansstraat, Boezingepoortstraat, Kloosterpoort, Jansensusstraat, Deken Debrouwerstraat en Delaerestraat. Parallel met de bestaande leiding zal een nieuwe leiding aangelegd worden, zodat het afvalwater kan gescheiden worden. De bestaande leiding wordt de leiding voor regenwater (RWA). De nieuwe leiding zal gebruikt worden voor de afvoer van afvalwater (DWA). Op deze manier komt enkel het regenwater nog in de Ieperlee terecht. Het tracé van de werken is ca. 890m lang. De breedte van de sleuf die tijdens de werken zal aangelegd worden is ca. 6m. Tijdens de werken zullen ook overstorten, een pompstation en wervelventielen worden aangelegd voor een betere afvoer van het water bij hevige regenval. Deze werden aangeduid op figuur 10 met een gele cirkel (pompstation) en een groene cirkel (overstorten). Om controle bij problemen mogelijk te maken worden ook inspectieputten aangelegd verspreid over het tracé. Voor een betere leesbaarheid zullen alle plannen ook apart worden aangeleverd.

Het plaatsen van de nieuwe leiding zal een bodemverstoring van minimaal -3mMV met zich meebrengen. Het plaatsen van de overstorten en inspectieputten brengt een verstoring van ongeveer -4mMV met zich mee. De overstorten en het pompstation bevinden zich aan de westelijke zijde van het studiegebied. Deze worden hieronder opgelijst. De inspectieputten bevinden zich over het gehele tracé over een afstand van ongeveer 10m. Voor het gehele tracé wordt daarom uitgegaan van een maximale verstoring van -4mMV, behalve ter hoogte van het pompstation waar een verstoring van -5mMV zal plaatsvinden.

Pompstation:

Er komt een pompstation aan de kruising van het Vandenpeereboomplein met de Elverdingsestraat. De verstoring zal hier tot -5,10mMV diep gaan. Het pompstation heeft een oppervlakte van ongeveer 77m².

Overstort O7

Dit overstort heeft een oppervlakte ca. 14m² en komt ter hoogte van de kruising van de straat Kloosterpoort en het Vandenpeereboomplein (ten zuiden van de Parnassushof, cf. hst. 4.1.2.4)

Overstort O8

Dit overstort heeft een oppervlakte van ca. 19m² en komt aan de uiterst westelijke zijde van het Sint-Maartensplein.

Overstort O9

Dit overstort wordt geplaatst aan de kruising van de Coomansstraat met de Neermarkt) en heeft een oppervlakte van ca. 105m².

Op het Vandenpeereboomplein zal na de rioleringswerken parkeren nog steeds mogelijk zijn, weliswaar enkel aan de noordelijke zijde van het plein. De leperlee zal op dit plein na de rioleringswerken terug in het straatbeeld gebracht worden in de vorm van waterbassins.

Figuur 5: Het Vandenpeereboomplein gezien vanaf de Boezingepoortstraat. Links is de classicistische Kloosterpoort te zien (Google Streetview 2018)

2.2.2 ZONE 2

Deze zone betreft de toekomstige groenzone binnen het studiegebied (cf. figuren 6 en 7). Voor deze hele zone zal de bodemingreep tot -1mMV diep gaan. Er komt in de toekomst een groenzone tussen de Sint-Maartenskerk in het zuiden en het Astridpark in het noorden.

Het Astridpark zal aangelegd worden als één grote gazonvlakte met minder paden en bomen. De huidige groenzone van het Astridpark zal naar het zuiden toe uitgebreid worden om aansluiting te maken met de huidige groenzone ten noorden van de Sint-Maartenskerk. Het gedeelte van de Janseniusstraat tussen het Astridpark en de Sint-Maartenskerk zal hierbij verdwijnen en opgenomen worden in de toekomstige groenzone.

Ter hoogte van het Sint-Maartensplein zal er nog geparkeerd kunnen worden ten zuiden van de Sint-Maartenskerk. De Sint-Maartenskerk wordt bedacht met een groenzone rondom die zoals vermeld in het noorden zal aansluiten op het Astridpark.

Figuur 6: Zicht vanaf de Kloosterpoort op het Astridpark (links) en de Sint-Maartenskerk (rechts). In het midden bevindt zich de Janseniusstraat. Dit gedeelte van de straat zal verdwijnen in de toekomstige groenzone (Google Streetview 2018)

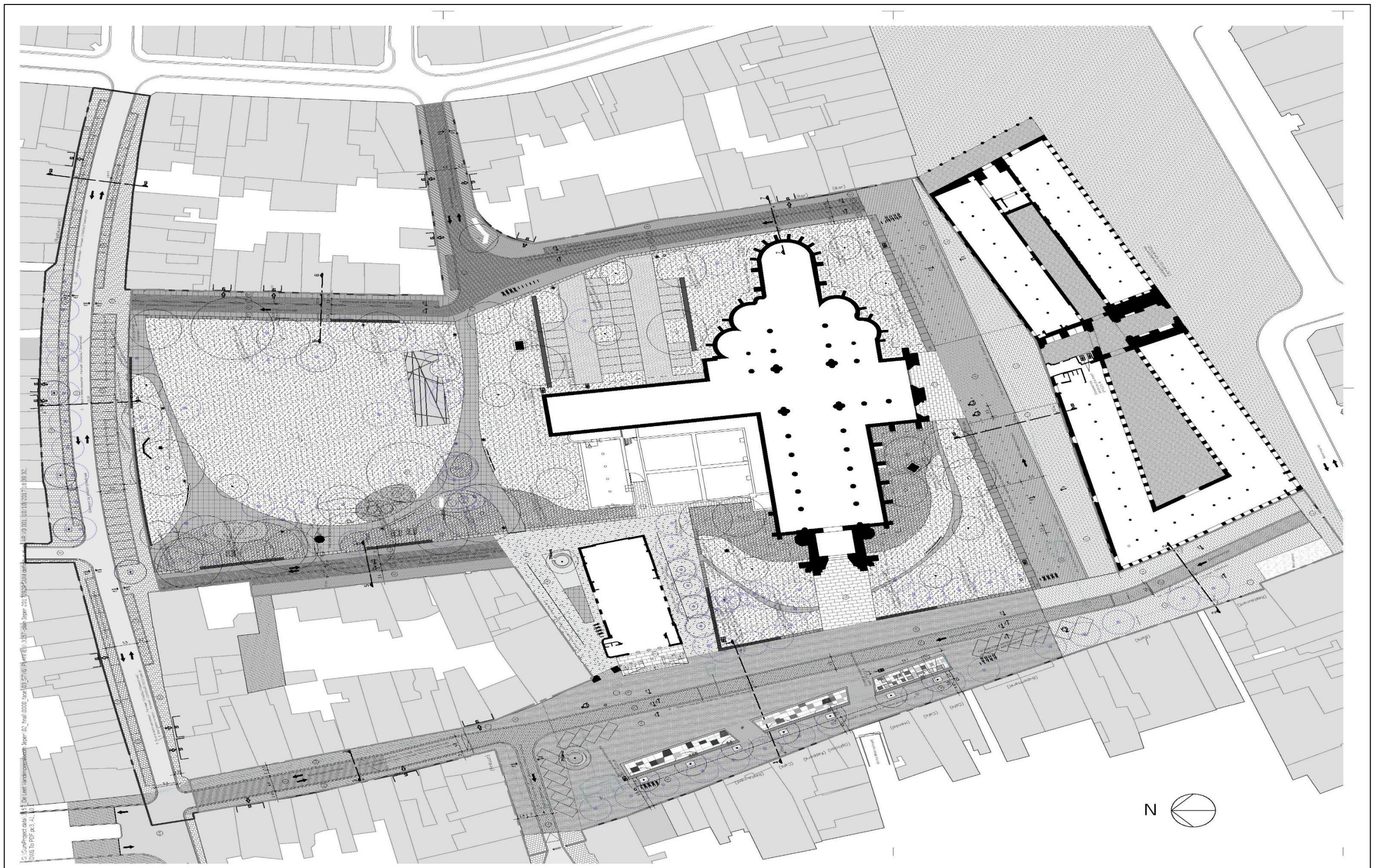

Figuur 7: Het Sint-Maartensplein gezien vanaf het zuidelijke gedeelte van de Janseniusstraat (Google Streetview 2018)

2.2.3 ZONE 3

Deze zone betreft een te behouden woonblok in de noordwestelijke hoek van het studiegebied. Het woonblok wordt begrensd door de Boezingepoortstraat in het westen, de Deken De Brouwerstraat in het oosten, de Surmont De Volsberghestraat in het noorden en tot slot de Kloosterpoort in het zuiden. Hier zal geen bodemingreep plaatsvinden.

Figuur 8 geeft het algemeen overzichtsplan weer, figuur 9 geeft het overzichtsplan van de rioleringswerken weer. De locatie van het pompstation werd op figuur 9 aangeduid met een gele cirkel, de overstorten met een groene cirkel. Figuur 10 geeft een visuele voorstelling van het eindresultaat. Voor een betere leesbaarheid zullen de plannen ook apart aangeleverd worden.

Figuur 8: Algemeen overzichtsplan van het projectgebied (Initiatiefnemer 2018)

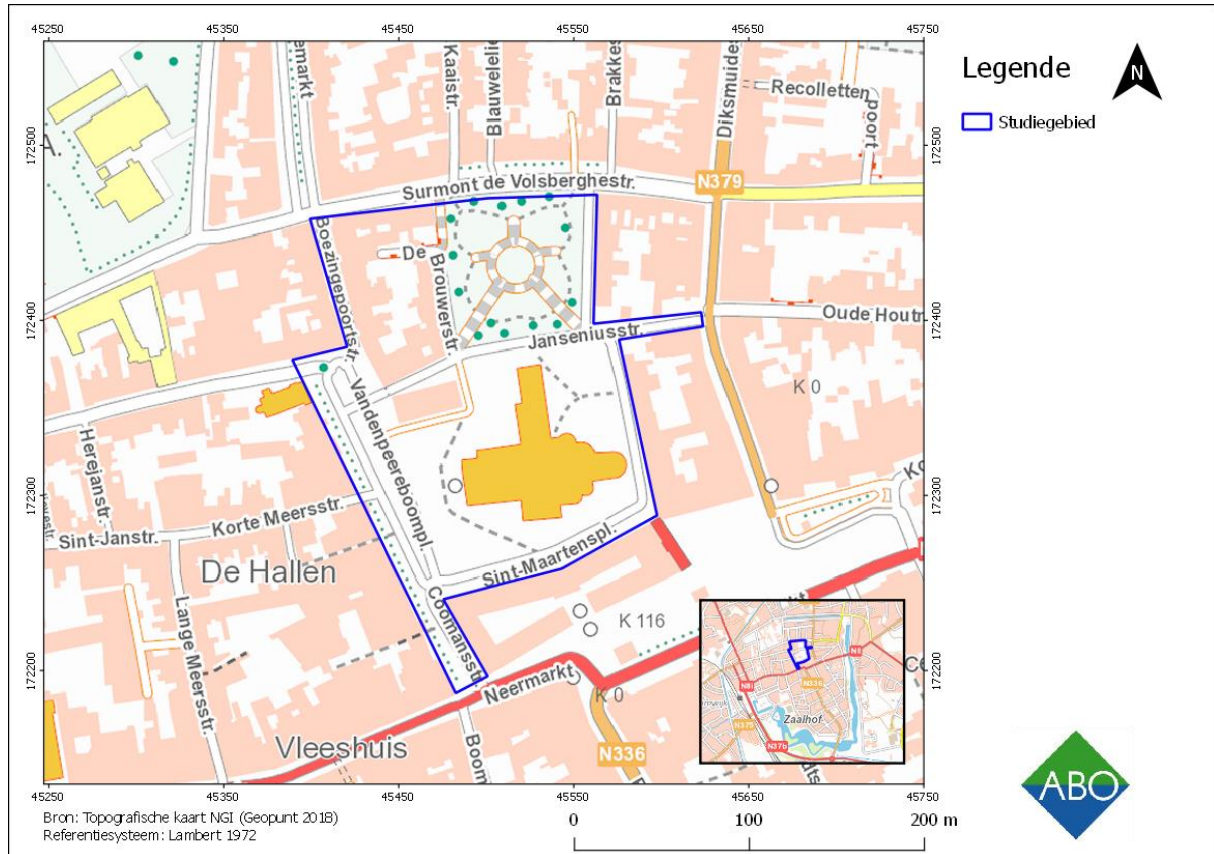

Figuur 10: Visuele voorstelling van het eindresultaat (Initiatiefnemer 2018)

3 ASSESSMENTRAPPORT: LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

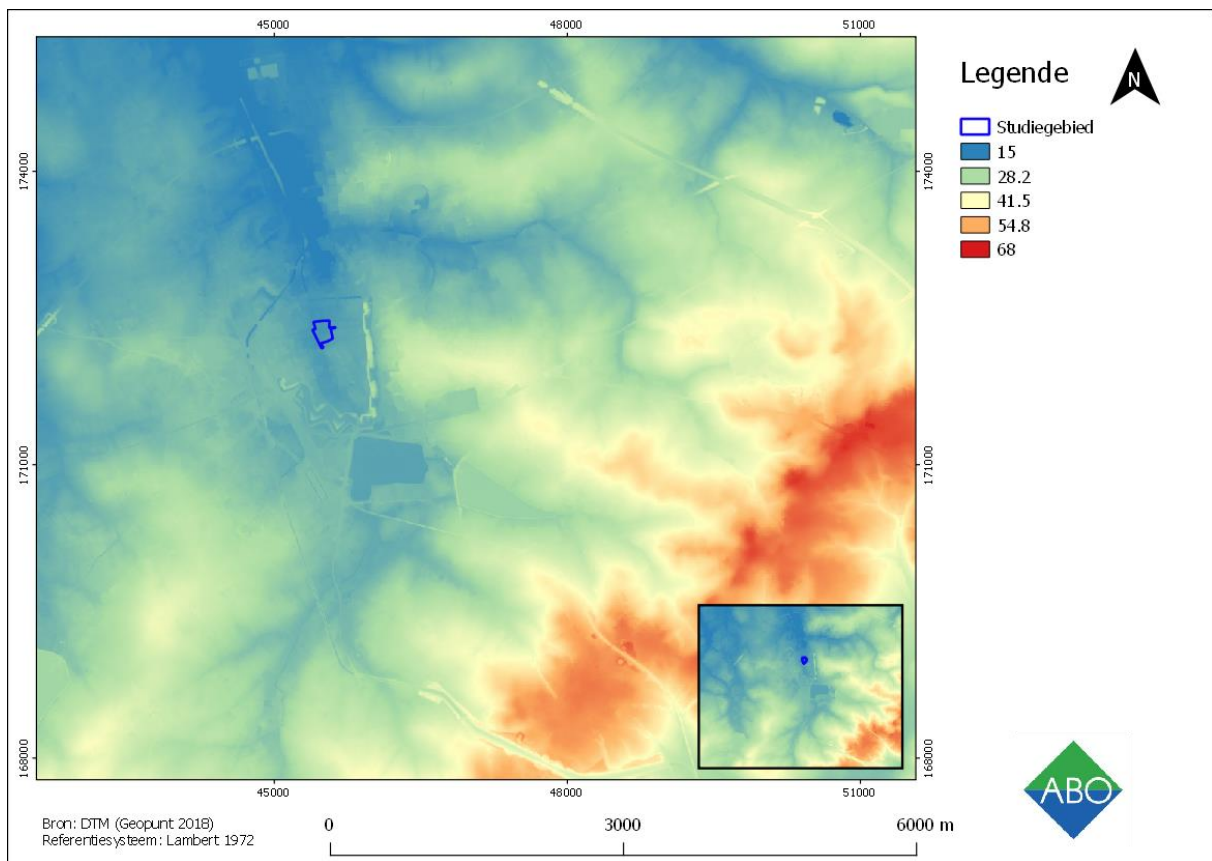
3.1.1 TOPOGRAFIE

Figuur 11: Topografische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

Het studiegebied bevindt zich middenin de historische stadskern van Ieper. Op de topografische kaart zien we binnen het studiegebied duidelijk de Sint-Maartenskerk liggen met ten noorden hiervan het Astridpark. Ten westen van deze kerk bevindt zich het Vandenpeereboomplein. Ten oosten van het studiegebied loopt de N379, de Diksmuidestraat. Het gaat hier om een van de oudste straten van de stad. Eerst was deze gekend als 'Nortstrata', vanaf 1220 werd de benaming 'Dixmudestrate' gebruikt (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017e). Ten zuiden van het studiegebied merken we de Lakenhalle en de Grote Markt op. Ten zuiden van de Grote Markt loopt de N8, een provinciale weg. Net ten westen van het studiegebied bemerken we 2 toponiemen: 'De Hallen' en 'Vleeshuis'.

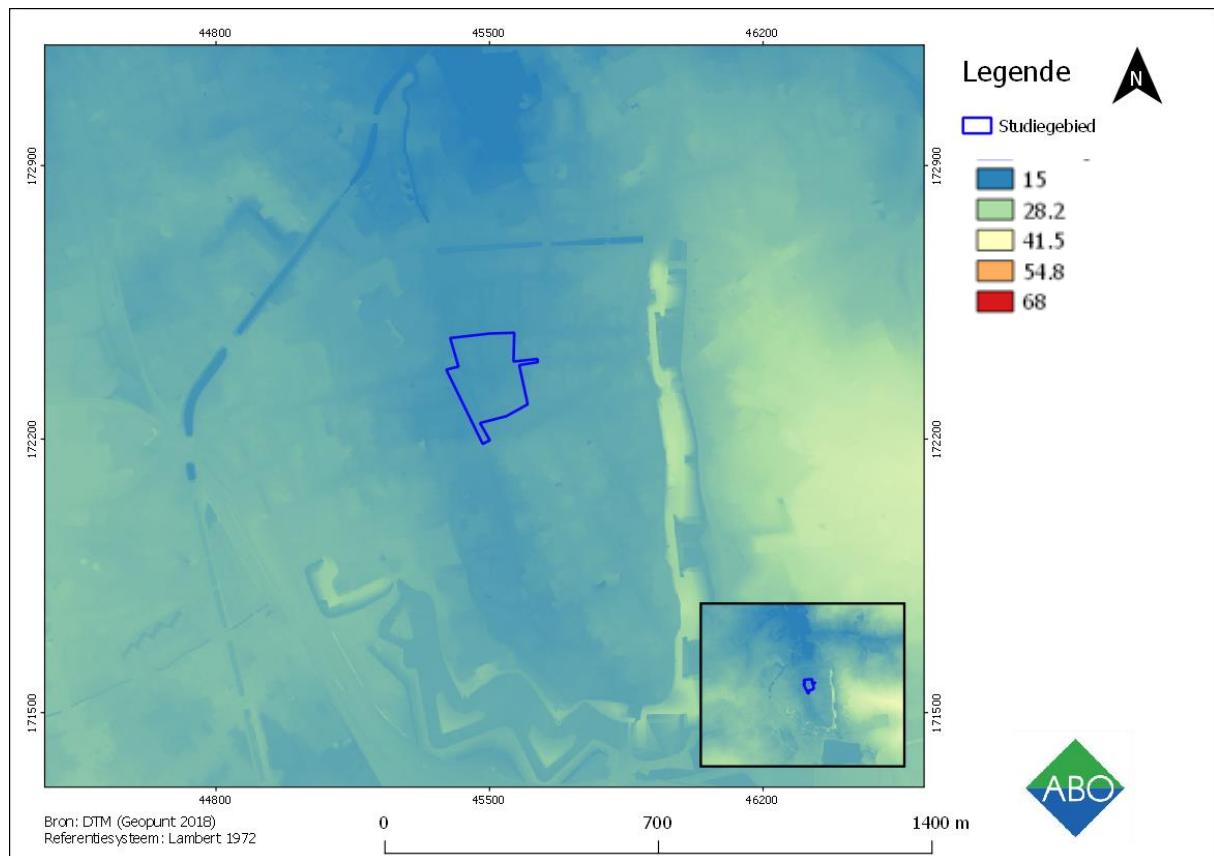
3.1.2 HOOGTEVERLOOP

Figuur 12: DTM voor de ruime regio rond het studiegebied (Geopunt 2018)

Ieper is iets lager gelegen aan de noordelijke voet van de West-Vlaamse heuvels. De TAW-waarden schommelen tussen +17,5m en +19m TAW. Het studiegebied (en de stad Ieper) is gelegen op een zandleemrug die doorsneden wordt door de alluviale vlakte van de Ieperlee. De zandleemrug is een uitloper van de West-Vlaamse heuvels.

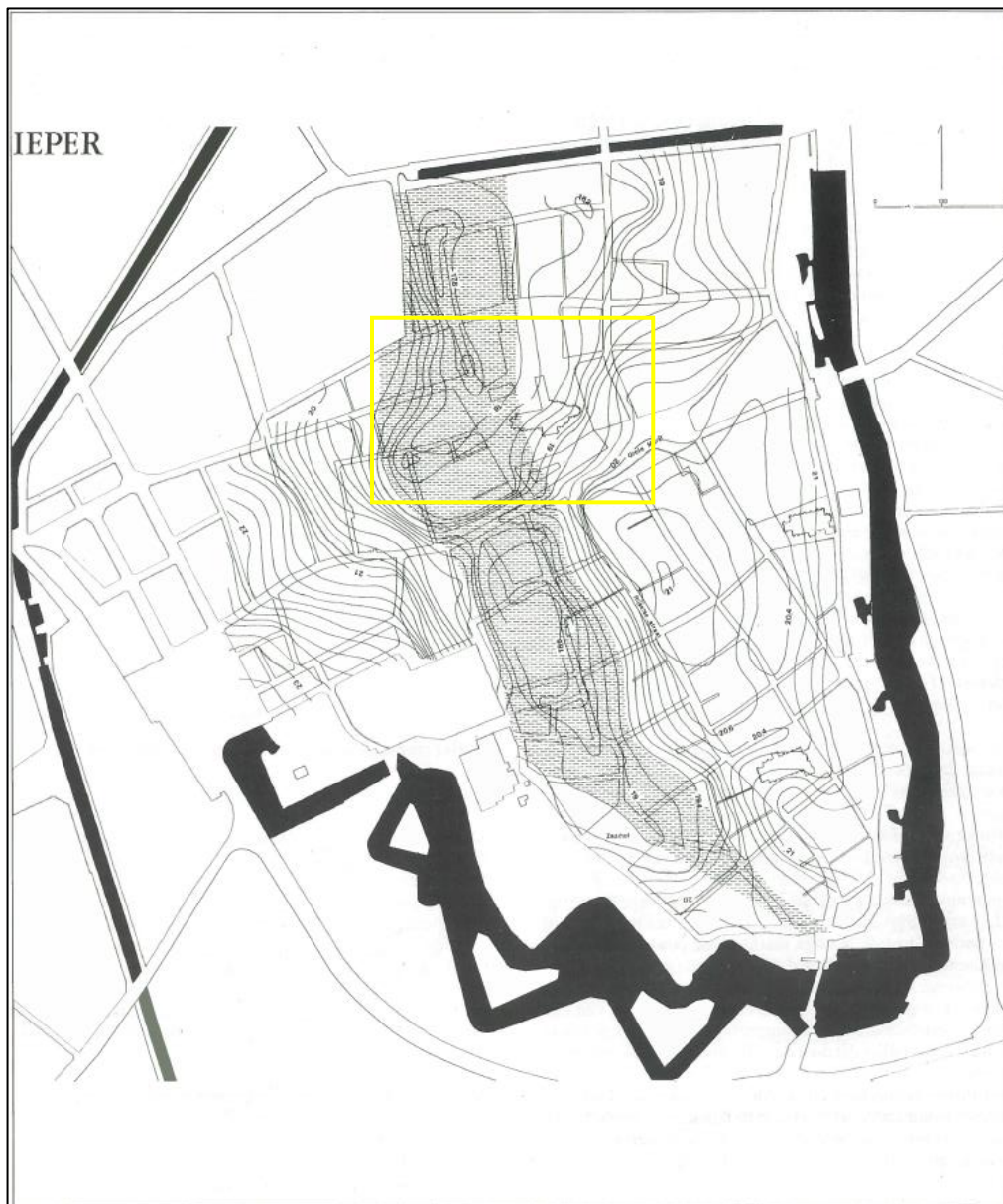
Op het hoogtemodel (figuur 12) is een gedeelte van deze heuvels zichtbaar in de zuidoostelijke hoek van deze kaart. De West-Vlaamse heuvels vormen de fysische grens tussen de zandleemstreek en de leemstreek, respectievelijk ten noorden en ten zuiden van deze heuvels. Het gebied ten noorden van de West-Vlaamse heuvels wordt gekenmerkt door steile hellingen en zuidwest-noordoost georiënteerde beekvalleien. Er is een overgangszone van het heuvellandschap naar het laagland van Poperinge en Ieper (Agentschap Onroerend Erfgoed 2018).

Figuur 13:DTM (1m) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

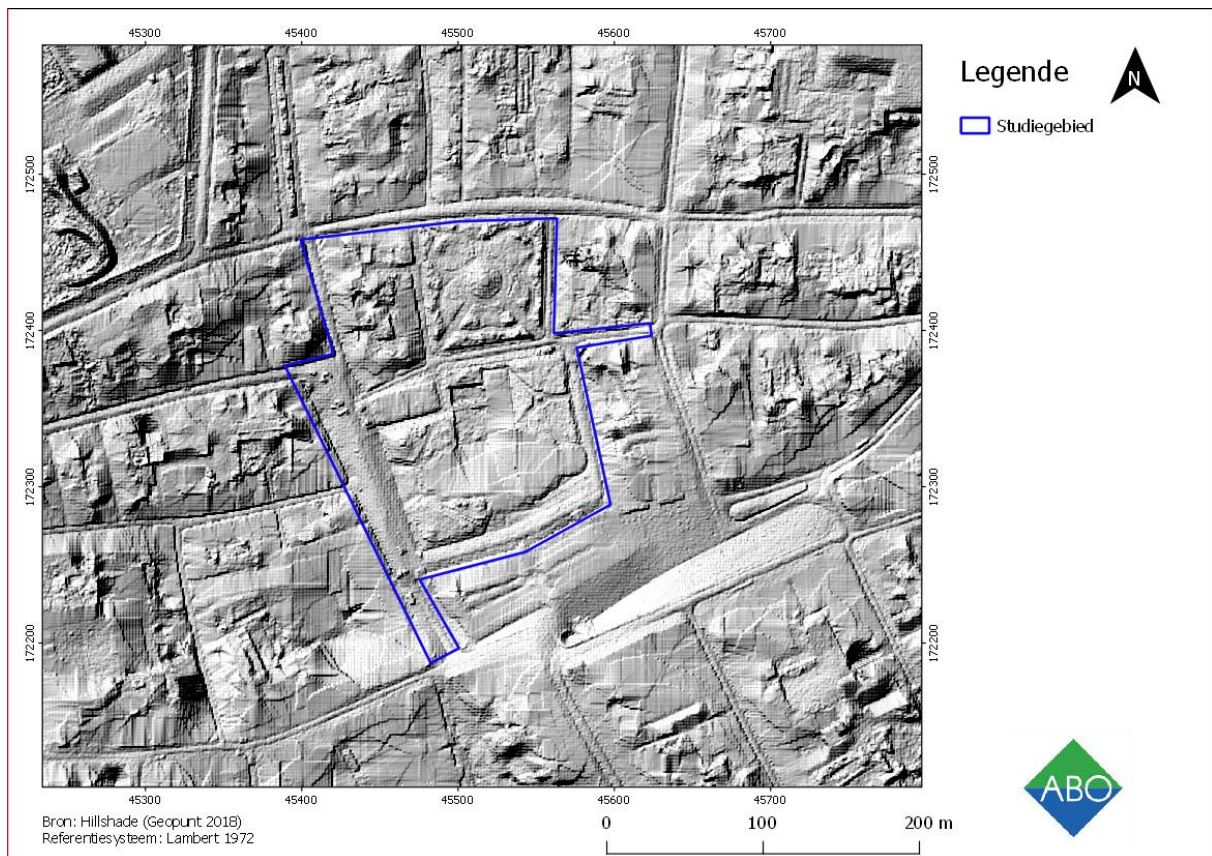
Op het hoogtemodel voor het studiegebied en de nabije omgeving (figuur 13) merken we ten westen van het studiegebied een lagergelegen gedeelte op. Dit lagergelegen gedeelte is te associëren met de vallei van de Ieperlee. Deze waterloop stroomde in de middeleeuwen langs de westelijke zijde van het Vandenpeereboomplein. Eind 17de eeuw werd deze overwelfd, sindsdien stroomt de Ieperlee ondergronds ter hoogte van het Vandenpeereboomplein.

Verder merken we ook de Vaubanversterkingen rond Ieper op (cf. hst. 4.1). Deze zijn duidelijk zichtbaar ten zuiden en oosten van het studiegebied. Ten oosten van de versterking zien we reeds een ophoging die te maken heeft met uitlopers van de West-Vlaamse heuvels.

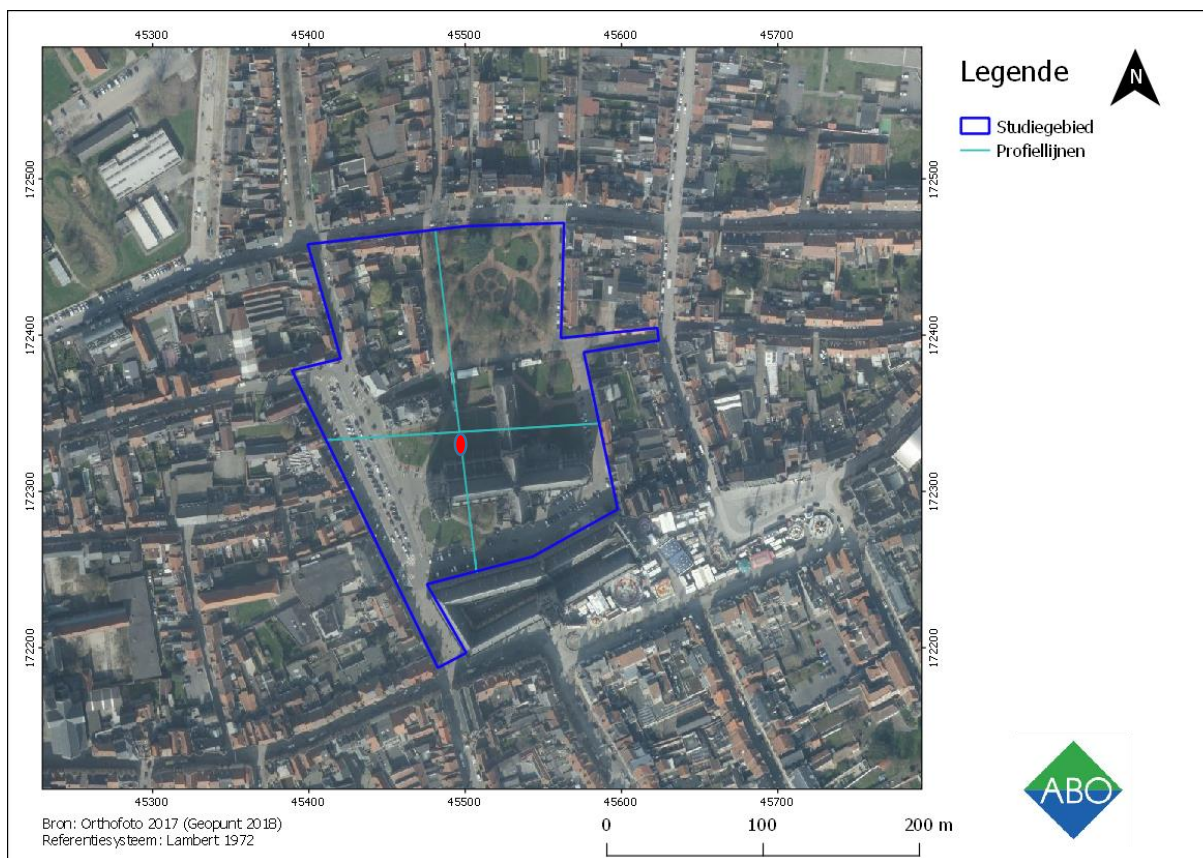
Figuur 14: Micro-topografische kaart van Ieper (Termote J., 1990)

De micro-topografische kaart van Ieper (figuur 14) geeft een meer gedetailleerd beeld van de topografie ter hoogte van het studiegebied. De gele rechthoek geeft een ruwe indicatie van de locatie van het studiegebied. Op deze kaart zien we mooi de alluviale vlakte van de Ieperlee als een grijs gearceerde strook. Binnen het studiegebied is goed te zien dat de westelijke helft bepaald wordt door de alluviale vlakte van de Ieperlee, terwijl de oostelijke helft iets hoger gelegen is aan de rand van deze alluviale vlakte.

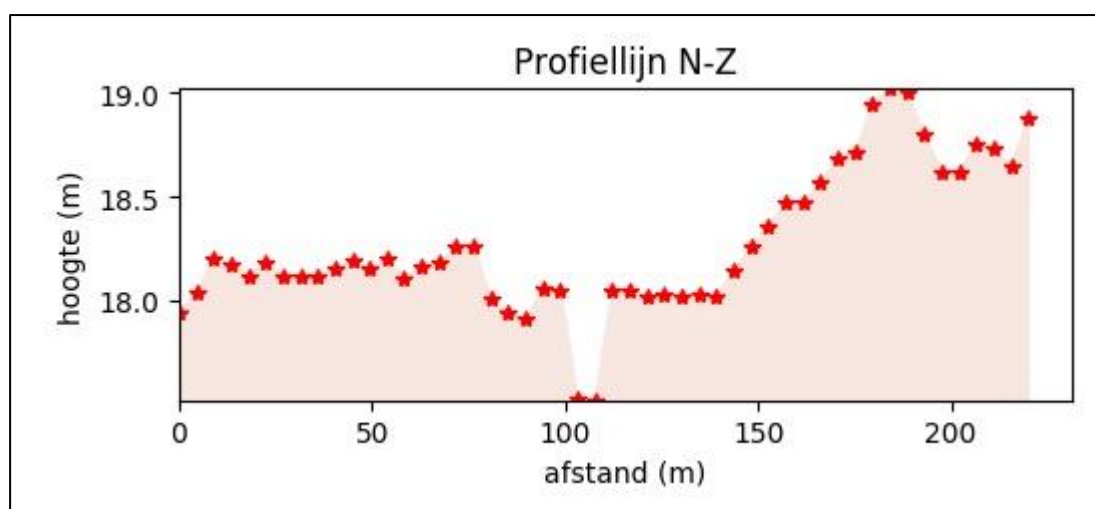

Figuur 15: Hillshade (DTM 1m) voor de omgeving van het studiegebied (Geopunt 2018)

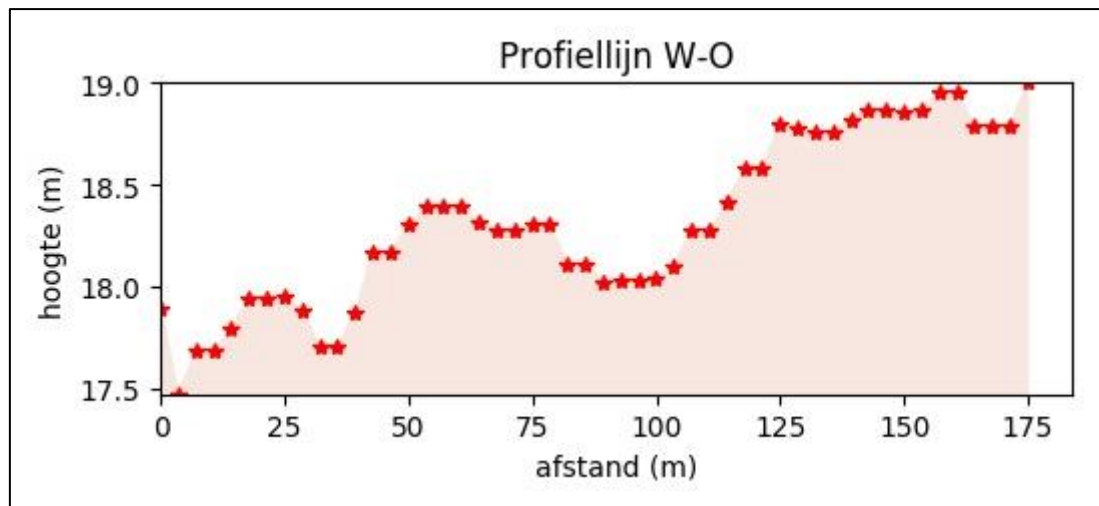
Op de hillshade (figuur 15) zien we de contouren van de Sint-Maartenskerk en het Astridpark. Ook het stratenplan is zichtbaar op deze kaart. We merken ook de bebouwing op als een hoogteverschil binnen deze hillshade. Het Vandenpeerenboomplein (westelijke zijde van het studiegebied) ligt iets lager dan het oostelijke gedeelte. Dit wordt ook bevestigd door het hoogteprofiel west-oost (figuur 14). Deze lagere gelegen ligging heeft te maken met de alluviale vlakte van de Ieperlee in het westelijke gedeelte van het studiegebied ter hoogte van het Vandenpeereboomplein.

Figuur 16: De genomen hoogteprofielen voor het studiegebied (Geopunt 2018)

Figuur 17: Hoogteprofiel noord-zuid (Geopunt 2018)

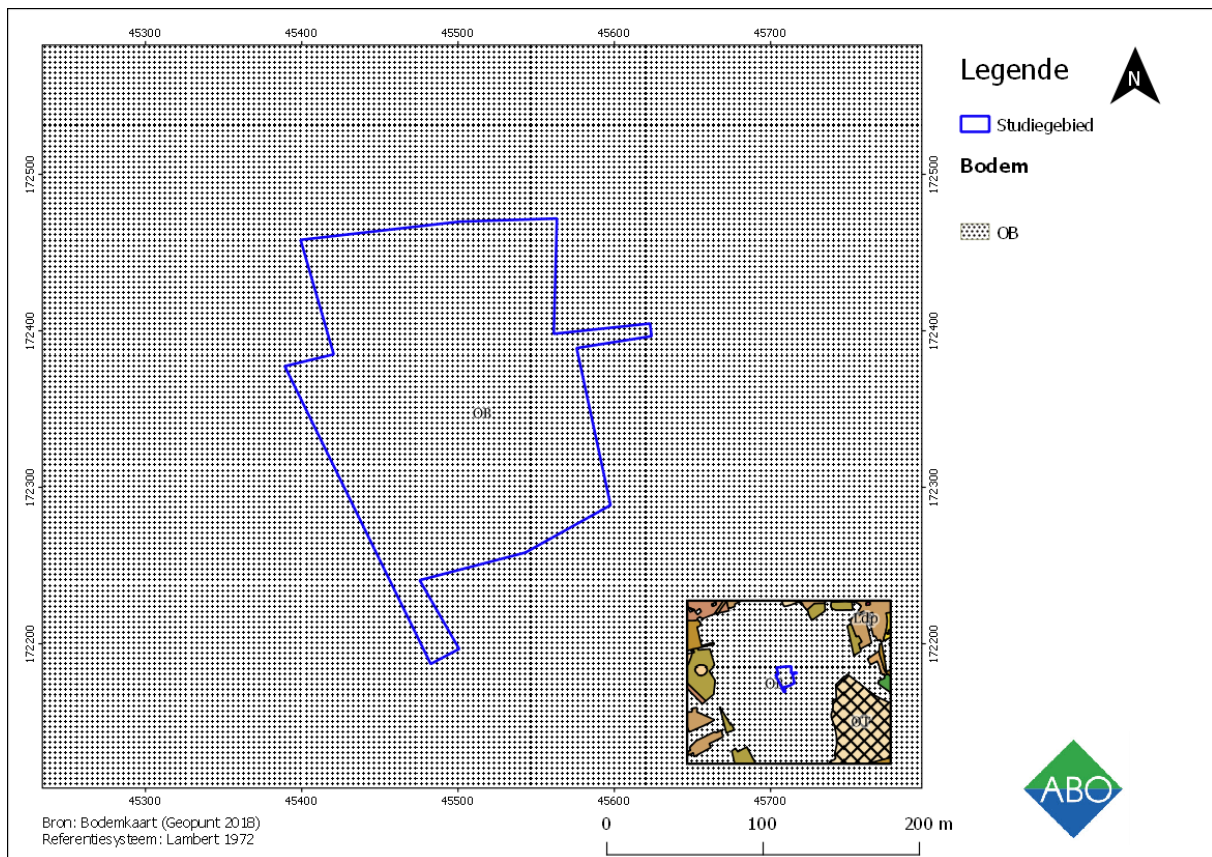

Figuur 18: Hoogteprofiel west-oost (Geopunt 2018)

Op het hoogteprofiel noord-zuid (figuur 17) bedraagt het verschil tussen het hoogste en laagste punt 1,5m. De noordelijke helft van het terrein kent weinig schommelingen in hoogte. Naar het zuiden toe stijgt de hoogte geleidelijk aan om dan na een piek gelijk te blijven. In het middengedeelte (net voor het lapidarium, aangeduid met een rode stip op figuur 16) is er een plotse daling en abrupte stijging merkbaar. Dit heeft vermoedelijk te maken met een hoogteverschil waar zich de ruïne van de pandgang van het vroegere aanpalende klooster bevindt. Het niveau is daar wat lager dan het omringende landschap. Op het hoogteprofiel west-oost (figuur 18) zien we dat het verschil tussen het hoogste en laagste punt eveneens 1,5m bedraagt. Het terrein stijgt en daalt geleidelijk in het westen, om dan in het oosten te stijgen en gelijk te blijven naar de oostelijke grens van het studiegebied toe. Het terrein is iets hoger in het oosten dan in het westen. Dit heeft te maken met de alluviale vlakte van de Ieperlee die zich in het westen van het studiegebied bevindt. Figuur 16 geeft de genomen hoogteprofielen voor het studiegebied weer op de kaart.

3.2 BODEMKUNDIGE SITUERING

3.2.1 BODEMKAARTEN

Figuur 19: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

Op de bodemkaart (figuur 19) zien we dat het studiegebied zich binnen bodemtype **OB** bevindt. Het gaat hier dan om een door menselijke ingrepen verstoorde bodem, waarvan het oorspronkelijke bodemtype niet meer achterhaald kon worden. Dit is niet verwonderlijk gezien de ligging van het studiegebied binnen de stadskern van Ieper.

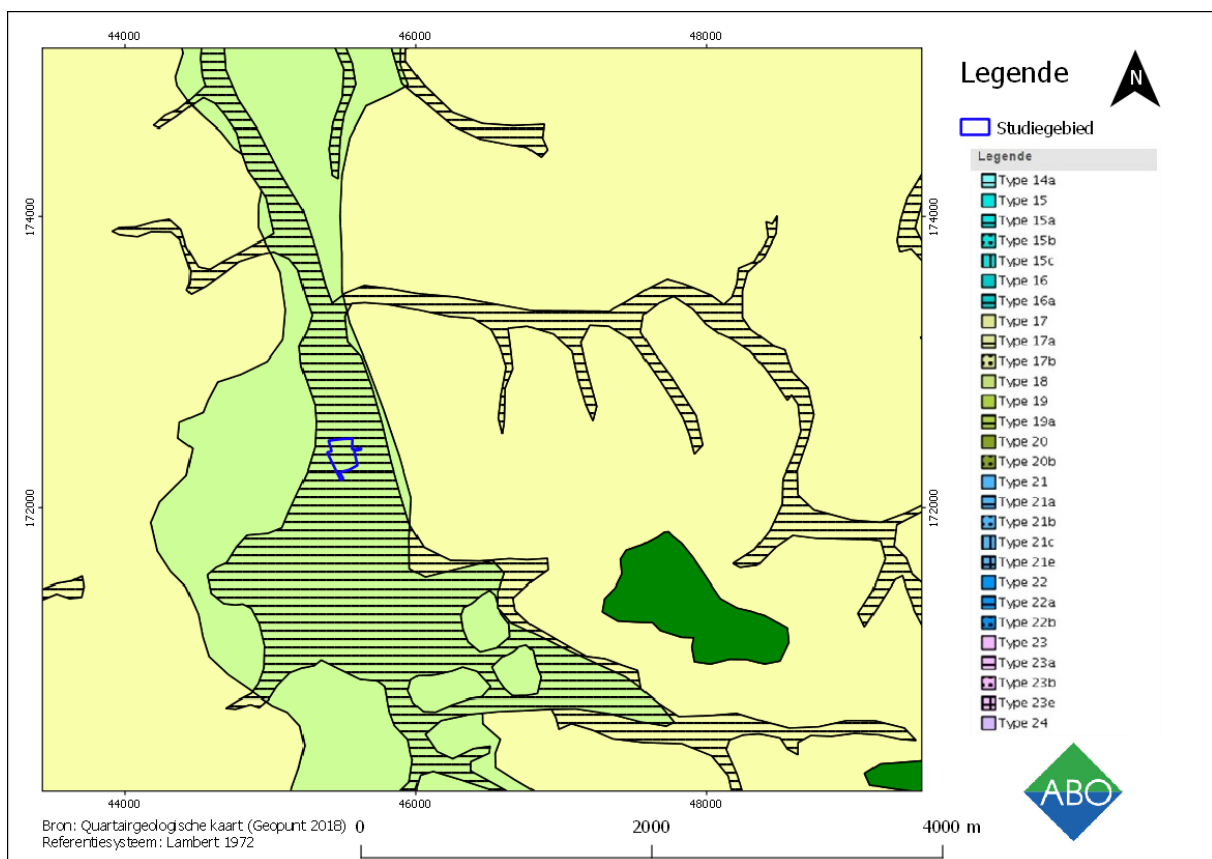
De bodemkaart toont dat rond de stadskern van Ieper voornamelijk zandleemgronden en kleigronden voorkomen. De omgeving rond Ieper wordt dan ook bodemkundig getypeerd als overwegend vochtige zandleem. Daarin komen enkele kleine en grotere natte zandleemvlekken voor en enkele kleine zones met natte klei, die overeenkomen met beekvalleitjes (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017). Gezien het projectgebied zich binnen de alluviale vlakte van de Ieperlee bevindt is de kans groot dat het oorspronkelijke bodemtype daar uit alluviale klei bestond.

Ten zuidoosten van Ieper bevindt zich een zone aangeduid als **OT**. Hier gaat het om afgegraven (en dus verstoorde) grond. Deze zone is gekend als de 'Verdrongen Weide', een waterziek gebied dat momenteel dienst doet als spaarbekken voor de stad. In de verdedigingswerken van Vauban werd dit gebied gebruikt als inundatiegebied (Van Bellingen St., Dewilde M., Mus O., 1993). Tussen 1992 en 1998 vond hier een opgraving plaats naar aanleiding van grootschalig grondverzet in deze zone. De bewaring was zeer goed. Er werden voornamelijk vondsten uit de middeleeuwse Sint-Michielsparochie gedaan die aan de rand van Ieper (Uterste Vesten cf. hst. 4.1.1) lag. Er werden o.a. sporen van artisanale activiteiten en bewoning aangetroffen (Van Bellingen St., Dewilde M., Mus O., 1993).

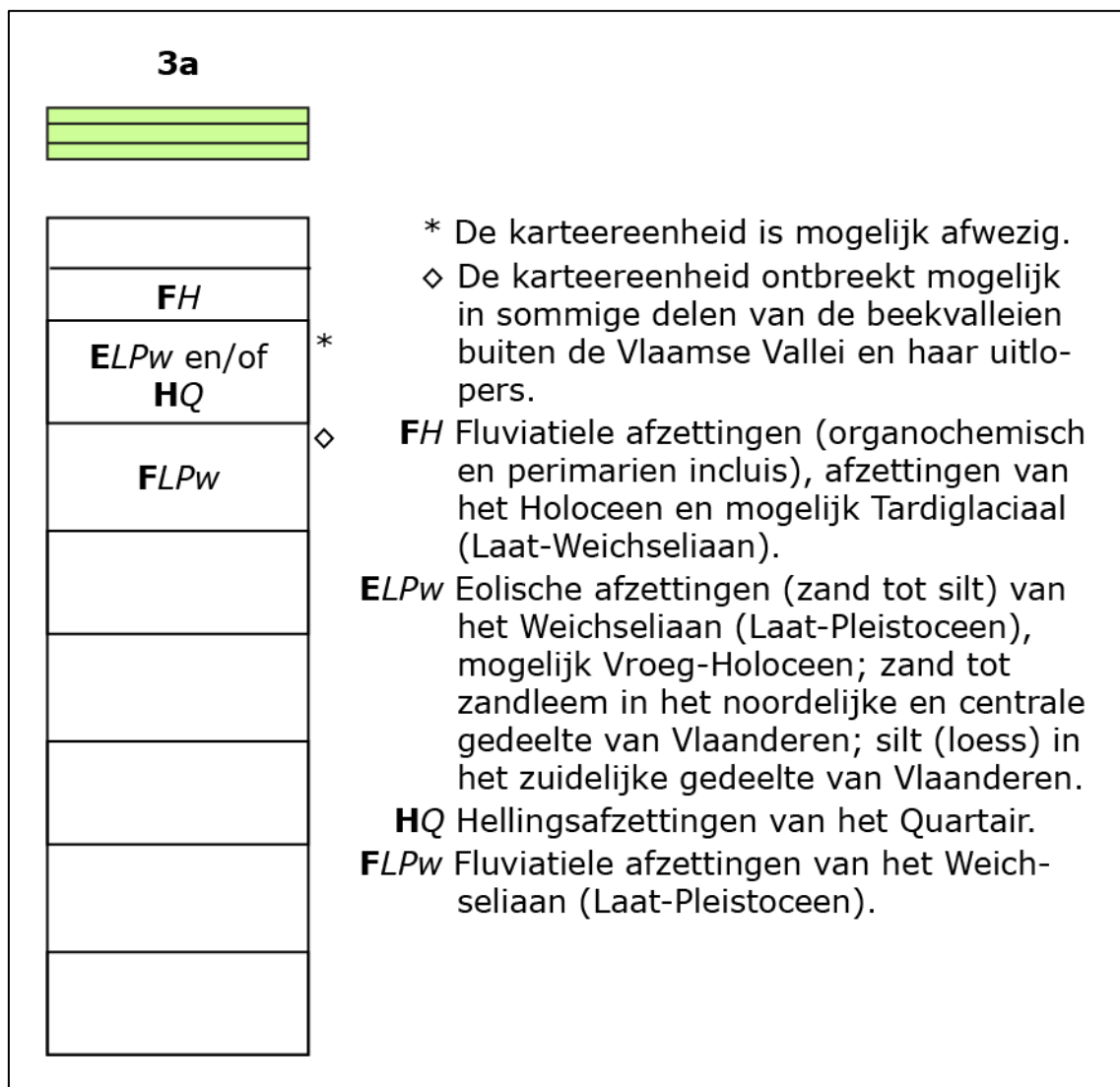
3.2.2 QUARTAIRGEOLOGISCHE KAART

Het Quartaire pakket (type 3a) bestaat uit fluviatiele afzettingen uit het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Weichseliaan). Deze laag wordt gevolgd door eolische afzettingen, eveneens uit het Weichseliaan (zand tot silt). Mogelijk zijn deze ook te dateren in het Vroeg-Holoceen. Het gaat dan over zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen en silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. Gezien het studiegebied zich in het noordwestelijke deel van Vlaanderen bevindt zou het hier gaan over zand tot zandleem. Bijkomend kunnen zich hier ook hellingafzettingen uit het Quartiar bevinden. Onder deze laag bevindt zich dan weer een laag met fluviatiele afzettingen uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). We merken op dat het Quartaire pakket (type 3a) in dit geval overeenkomt met de vallei van de Ieperlee.

Figuur 20 duidt het studiegebied aan op de Quartairgeologische kaart, terwijl figuur 21 de Quartairgeologische sequentie aanduidt voor het studiegebied.

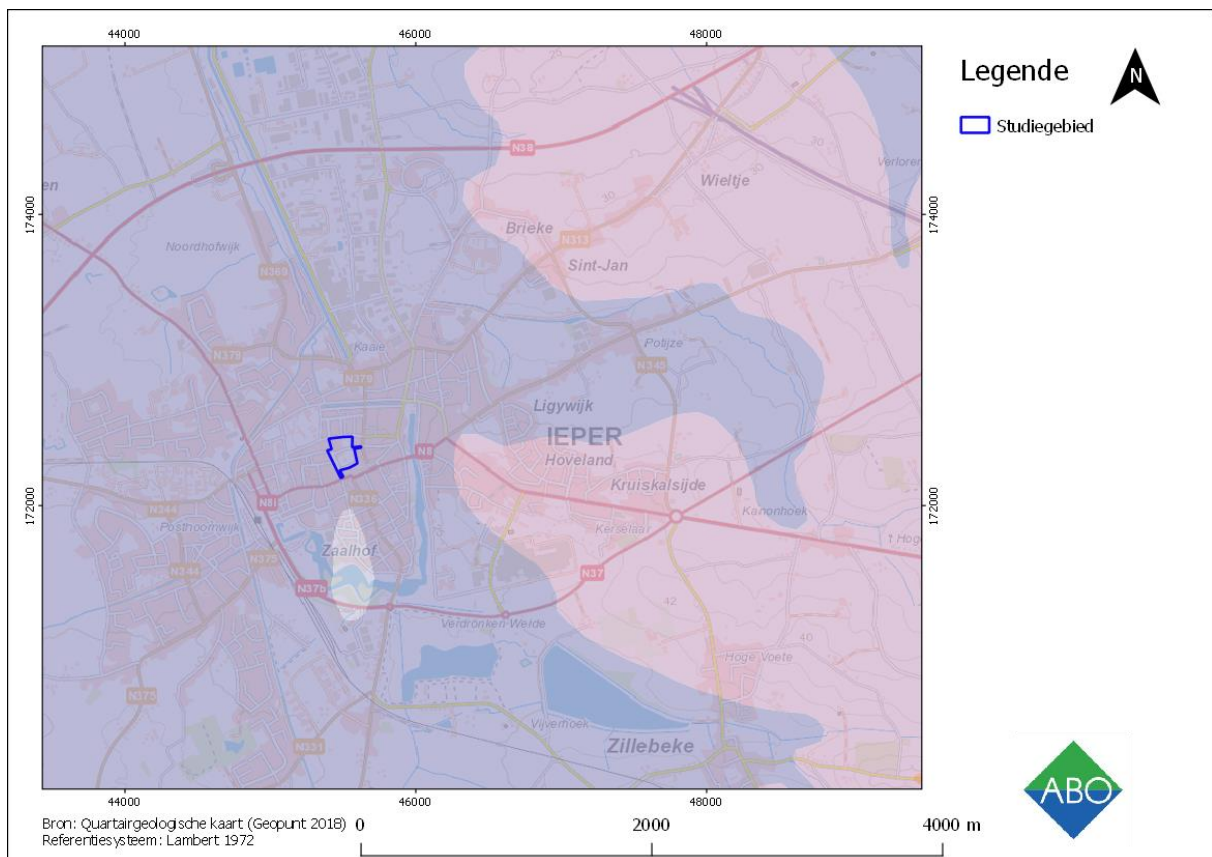
Figuur 20: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

Figuur 21: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (Geopunt 2018)

3.2.3 TERTIAIRGEOLOGISCHE KAART

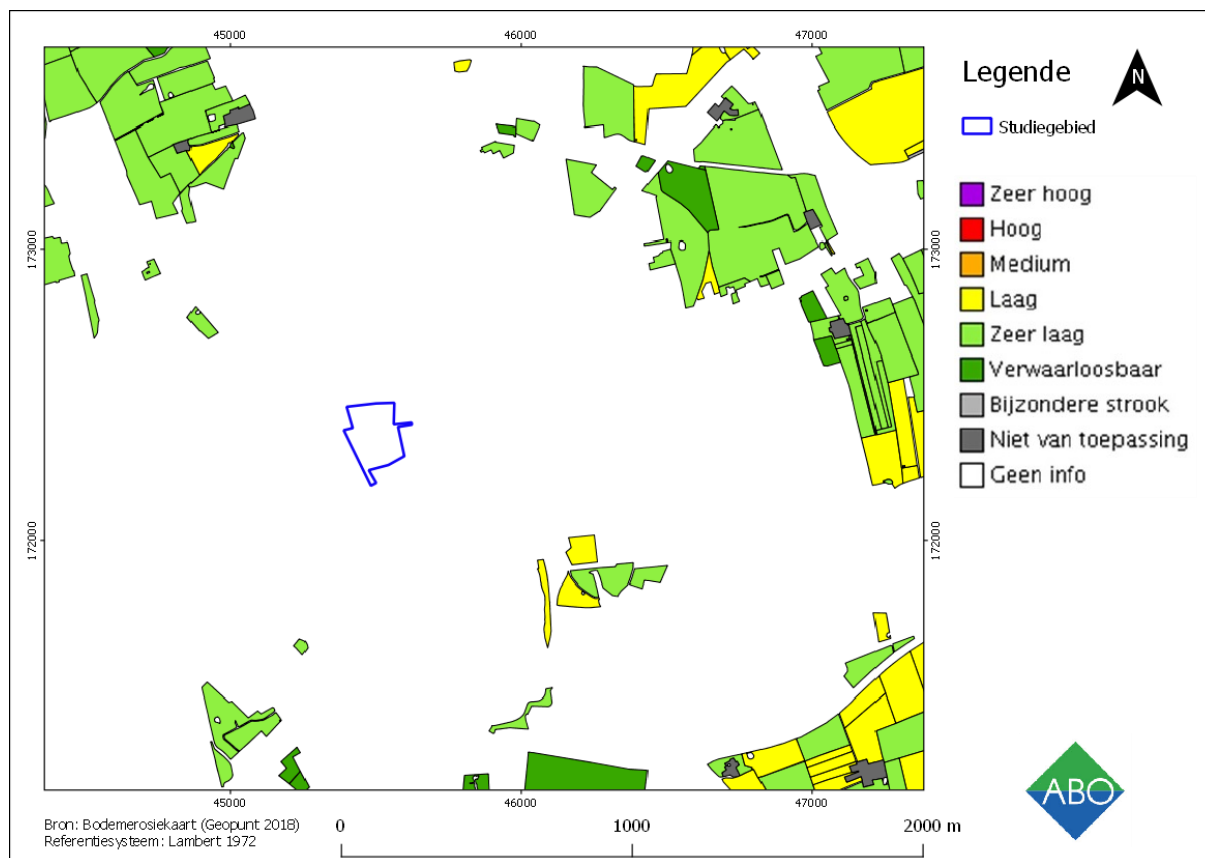
Het studiegebied bevindt zich binnen de Formatie van Kortrijk en is verder onderverdeeld binnen het Lid van Aalbeke (figuur 22). Deze formatie bestaat uit donkergrijze tot blauwe klei en bevat glimmers. Binnen het lid van Aalbeke gaat het om een vette, donkere kleilaag die geen zand bevat. Ten zuiden van het studiegebied valt nog een lichtgrijze, ovale vlek op te merken. Dit gedeelte bevindt zich ter hoogte van het toponiem 'Zaalhof' en bevindt zich binnen de Formatie van Kortrijk maar is onderverdeeld binnen het lid van Moen. Het gaat hier om een lokale opduiking in het landschap, daar waar de Ieperlee uitliep in een brede bedding (cf. hst. 4.1). Vermoedelijk heeft de lokale opduiking, waarneembaar op deze kaart, dan ook te maken met de afzetting van sediment door de rivier op deze plaats. Deze formatie bestaat uit een magere kleilaag.

Figuur 22: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2018)

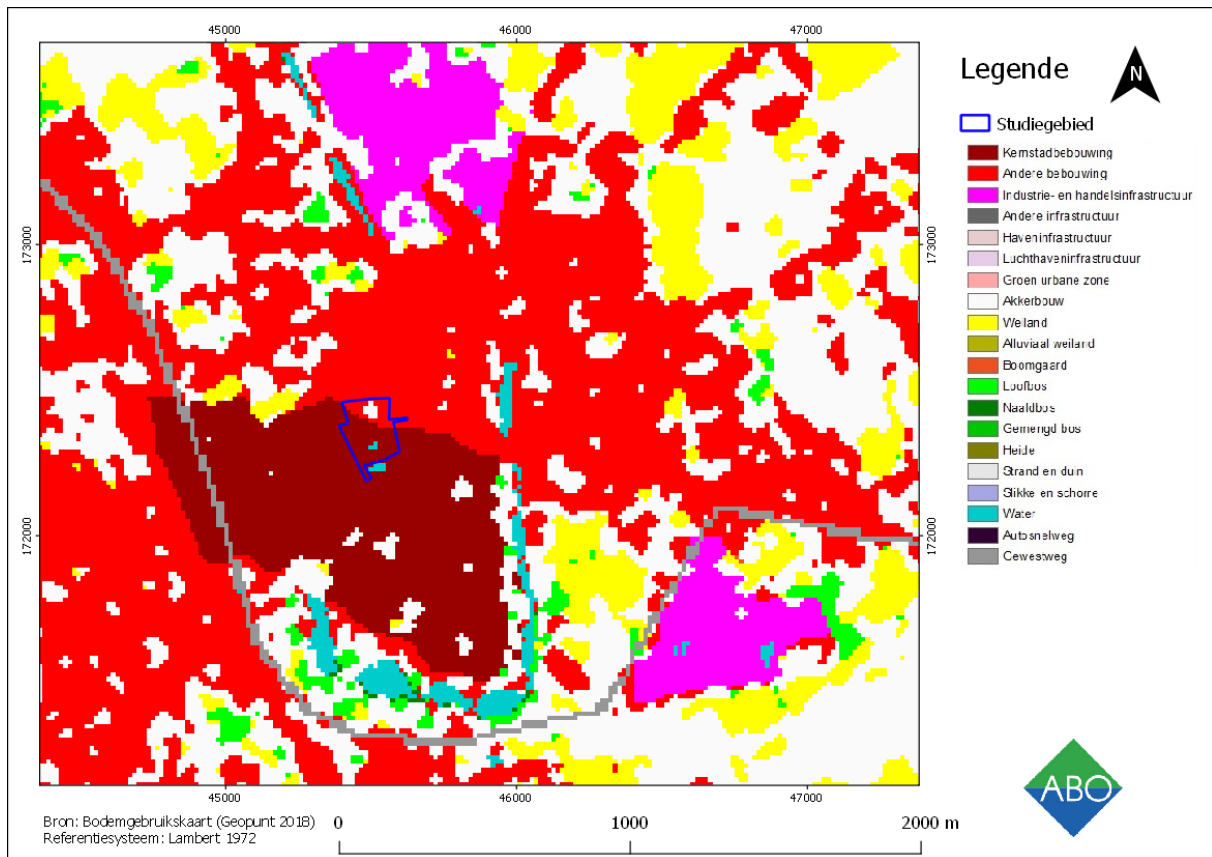
3.2.4 BODEMEROSIEKAART

Voor de potentiële bodemerosie binnen het studiegebied en de directe omgeving is geen informatie beschikbaar. Dit is niet verwonderlijk gezien het studiegebied zich middenin de stad Ieper bevindt. Als we iets verder kijken, naar de ruime regio rond het studiegebied, zien we dat de bodemerosie wordt ingeschat als zeer laag tot laag. Hieruit kan afgeleid worden dat de kans op bodemerosie binnen het studiegebied eveneens zeer laag tot laag is. Dit wordt nog eens versterkt door het sterk bebouwde karakter van het studiegebied en de ligging binnen de vallei van de Ieperlee.

Figuur 23: Bodemerosiekaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2018)

3.2.5 BODEMGEBRUIKSKAART

Figuur 24: Bodemgebruiksk kaart (Geopunt 2018)

Op de bodemgebruiksk kaart (figuur 24) zien we dat het studiegebied zich bevindt in een zone die overwegend aangeduid is als 'kernstadbebouwing' en 'andere bebouwing'. Dit valt geheel binnen de lijn der verwachtingen gezien het studiegebied zich binnen de historische kern van de stad Ieper bevindt. Het restant van de Vaubanversterking is aangeduid als 'water' en duidelijk zichtbaar ten zuiden en oosten van het studiegebied. Ten noorden en zuidoosten van het studiegebied bevindt zich zones aangeduid als 'industriegebied'. Ten westen, zuiden en oosten van het studiegebied is een gewestweg te zien die de stad Ieper deels omcirkelt. Het gaat hier om de N8 (Veurnseweg) die in zuidelijke richting veranderd in de Haiglaan om dan naar het oosten toe de naam N37 (Zuiderring) te krijgen. De beschreven gewestweg loopt van Veurne via Ieper naar Westrozebeke.

4 ASSESSMENTRAPPORT: ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 4 met betrekking tot archeologische voorkennis	Toelichting
Inventarissen	
Inventaris Archeologische zone	Binnen archeologische zone, cf. 4.2.1
Landschapsatlas	Niet relevant
Inventaris Bouwkundig erfgoed	Relevant, cf. 4.2.2
Beschermde monumenten	Relevant, cf. 4.2.3
Beschermde stads- en dorpsgezichten	Niet relevant, cf. 4.2.4
Centraal Archeologische Inventaris	Relevant, cf. 4.2.5
Inventaris Historische stadskern	Binnen historische stadskern
Inventaris gebieden waar geen archeologie te verwachten valt (GGA)	Niet binnen GGA gelegen
Wereldoorlog relict	Relevant
Andere historisch/ archeologische relict	Geen relict in de buurt (< 1km)
Cartografische bronnen	
Stadsplan Thévelin-Destrée	Relevant, cf. 4.3.1
Braun en Hogenberg: Hypra Flandriarum Civitas Munitissima (1597)	Relevant, cf. 4.3.2
Flandria Illustrata – Sanderus (1649)	Relevant, cf. 4.3.3
Atlas De Wit (ca. 1698)	Relevant, cf. 4.3.4
Frickxkaart (ca. 1712)	Niet relevant, niet gedetailleerd genoeg.
Ferrariskaart (ca. 1770-1778)	Relevant, cf. 4.2.2
Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)	Niet relevant, niet gedetailleerd genoeg.
Vandermaelen kaarten (1846- 1854)	Niet relevant, niet gedetailleerd. Deze kaart werd vervangen door het 'plan de la ville d'Ypres' uit dezelfde periode.
Popp kaarten (1842-1879)	Niet-relevant, enkel de contouren van Ieper zijn aangeduid op deze kaart.
Plan de la ville d'Ypres	Relevant, cf. 4.3.6

Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 4 met betrekking tot archeologische voorkennis	Toelichting
Stadsplan Ieper (1905)	Relevant, cf. 4.3.8
Militaire kaarten Eerste Wereldoorlog	Relevant, cf. 4.3.8
Stafkaart België (1939)	Relevant, cf. 4.3.9
Orthofoto 1971	Relevant, cf. 4.4
Orthofoto 1979-1990	Relevant, cf. 4.4
Orthofoto 2017	Relevant, cf. 4.4

Figuur 25: Tabel met geraadpleegde bronnen.

4.1 HISTORISCHE SITUERING

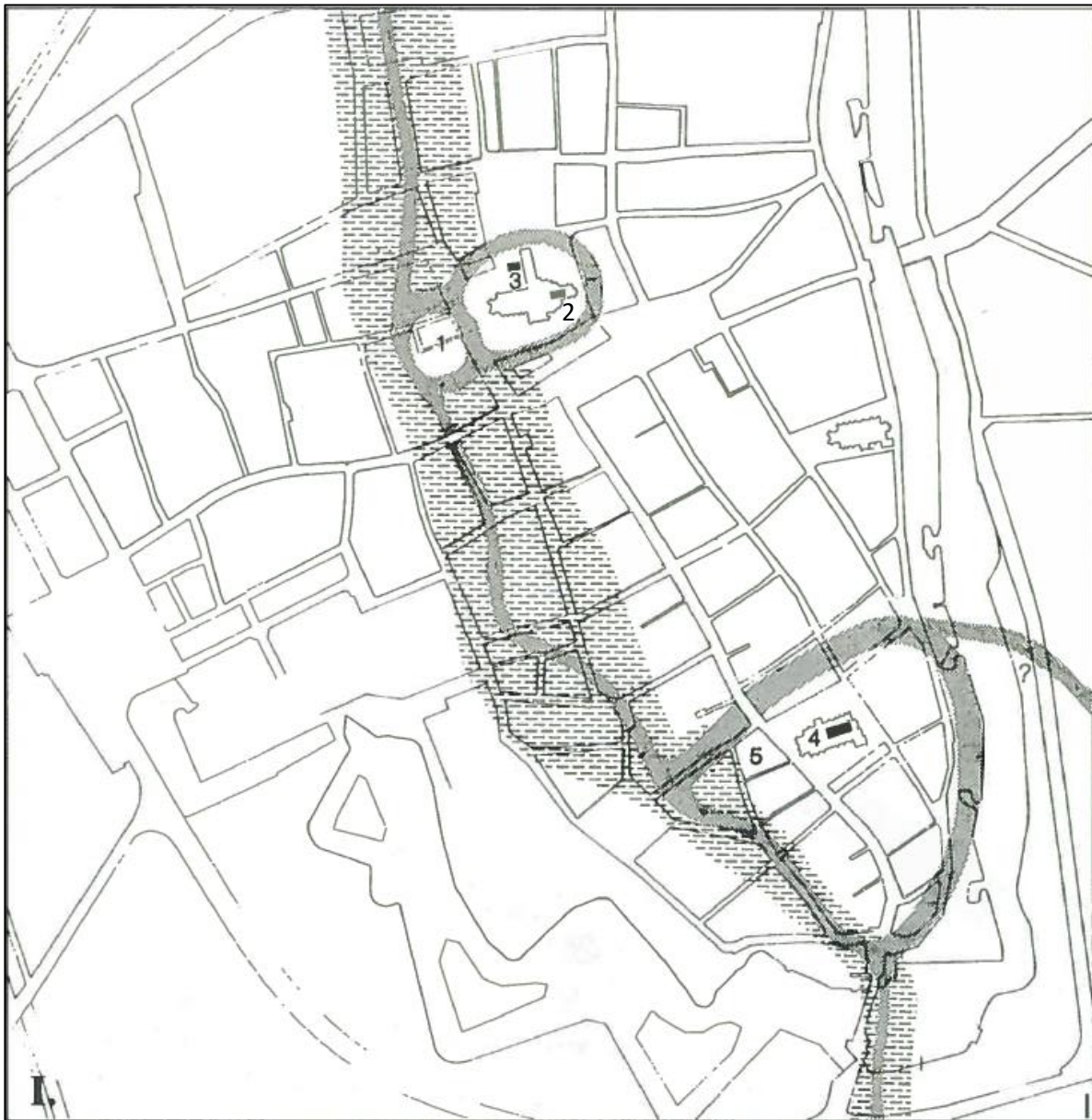
4.1.1 IEPER

Ieper wordt voor het eerst vermeld in 1066 als 'Villa Iprensis'. Er zijn echter aanwijzingen dat Ieper zou teruggaan op een Karolingische fiscus gezien in de historische bronnen sprake is van het heffen van een 'voedermont' rente, die in deze periode zijn oorsprong heeft. De naam Ieper komt oorspronkelijk van 'Iepere', de waterloop waarlangs de stad zich ontwikkelde (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017f). Momenteel is deze rivier gekend als de Ieperlee.

De landschappelijke situatie was bepalend voor het ontstaan en de vroegste ontwikkeling van de stad. Ieper is namelijk gelegen op 2 uitlopers van de midden-West-Vlaamse heuvelrug, daar waar de vallei van de Ieperlee zich in deze heuvelrug ingesleten heeft (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017c). De rivier liep ter hoogte van het 12de-eeuwse 'Zaalhof' (zie verder in dit hoofdstuk) uit in een brede bedding. De Ieperlee zorgde voor een verbinding met de Vlaamse kustvlakte en Brugge. In de middeleeuwen werd ook de weg Brugge-Rijsel aangelegd. Deze kruiste de Ieperlee ter hoogte van de stad Ieper en zorgde zo voor een verbinding met het Leiebekken en Noord-Frankrijk (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017f). Beide verbindingen waren economisch zeer voordelig voor de lakenproductie waarvoor het middeleeuwse Ieper gekend was. De wol om het laken te produceren en de afzetgebieden voor het afgewerkte product waren op deze manier goed toegankelijk (Mus O., Trio P., Allemon J., 2010.)

Aanvankelijk waren er verschillende kernen waaruit Ieper zich verder ontwikkelde. Het grondgebied van de 'Villa Iprensis' omsloot volledig de latere kernstad. Het centrum van de villa, de 'curtis', zou zich mogelijk bevonden hebben ter hoogte van de huidige Sint-Maartenskerk. Op dezelfde plaats ontstond in de vroege middeleeuwen een bewoningskern. Dit was of evolueerde tot een grafelijke nederzetting waarbij een motteheuvel met neerhof werd opgericht (Mus O., Trio P., Allemon J., 2010). Aanwijzingen hiervoor kunnen gezien worden in de parcelering. In 2015 werden bij rioleringswerken ook een gracht en restanten van een brug geregistreerd (Dewilde 2015). De werken werden uitgevoerd ter hoogte van de Diksmuidestraat en de Henri Cartonstraat. Op het einde van de 11de eeuw evolueerde de motte dan tot een burgerlijke nederzetting. In de 11de en 12de eeuw werd deze nederzetting omweld door de 'Sceuvelsgracht'.

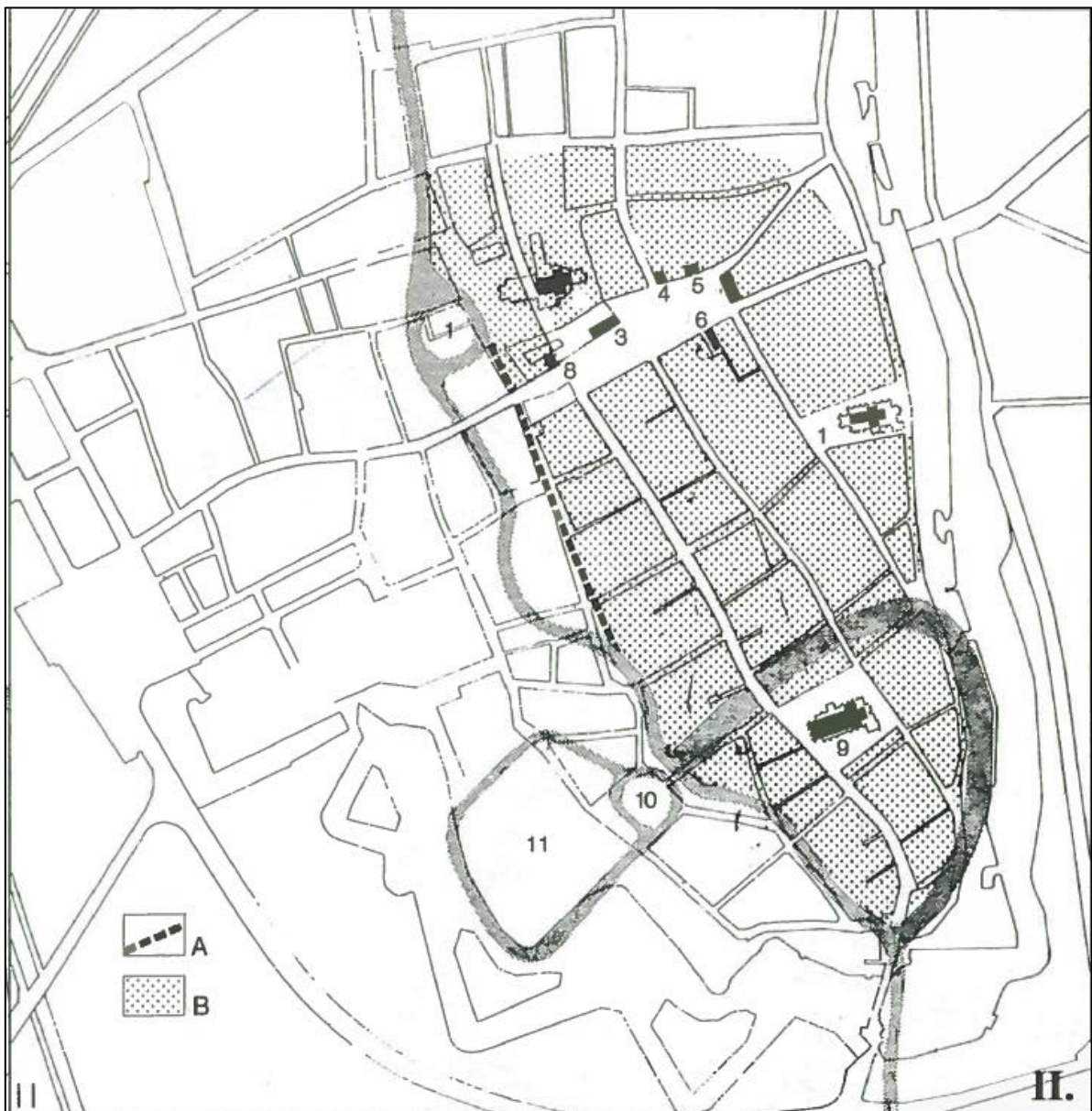
Een tweede kern bevond zich rond de Sint-Pieterskerk en is waarschijnlijk eveneens ontstaan in de vroege middeleeuwen. Hier ging het om een handelsnederzetting (portus) die begin 12de eeuw voorzien was van een D-vormig omwalling aansluitend op de Ieperlee (Termote J., 1990). Figuur 26 geeft een visuele weergave van beide ontstaanskernen.

Figuur 26: oudste kernen van leper. Legende: 1. Motteheuvel 2. Castrale kapel Sint-Martinus 3. Grafelijke spijker voor graanopslag 4. Sint-Pieterskerk 5. Marktplaats. Het raster geeft de zone van het alluvium aan. (Termote J., 1990)

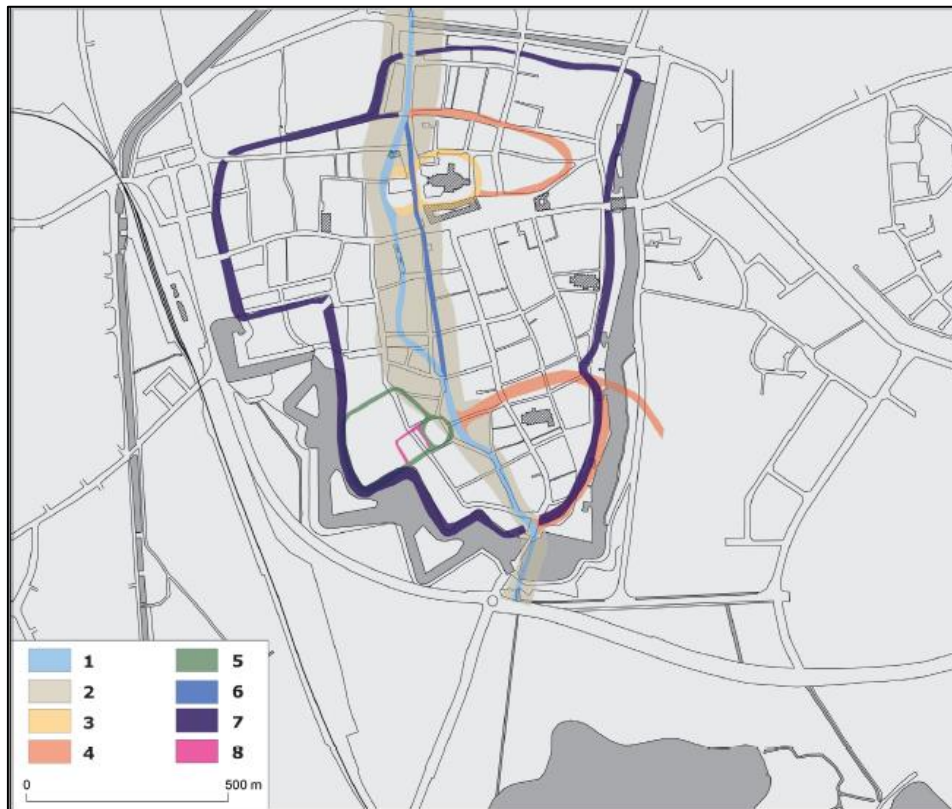
Eind 12de eeuw werd het 'Saelhof' opgericht. Op deze plaats, ten westen van de Sint-Pietersportus, liet Filips van de Elzas een residentie met kapel optrekken (Termote J., 1990). De motte nabij de latere Sint-Maartenskerk werd dus verlaten. De bouw van deze grafelijke residentie op de linkeroever van de leperlee is het gevolg van een politiek conflict tussen het grafelijke castrum rond de Sint-Maartenskerk en de portus rond de Sint-Pieterskerk. Vanaf het begin van de 12de eeuw was tussen deze centra een hevige strijd ontstaan, t.g.v. de opgave van de grafelijke versterking ten voordele van een nieuw handelscentrum in de omgeving van de huidige markt. Via grafelijke schenkingen verwierf het kapittel van de Sint-Maartenskerk de grafelijke gronden van het neerhof, alsook grond ten noorden en ten zuiden van het oude mottekasteel (Mus O., Trio P., Allemon J., 2010). Het neerhof werd volledig opgegeven en de grachten werden gedempt (Termote J., 1990). Door deze grafelijke initiatieven voelde het handelscentrum rond de Sint-Pieterskerk zich in zijn belangen bedreigd. Na de moord op

Karel de Goede (ca. 1128) en de daaropvolgende opvolgingsstrijd kende het conflict zijn hoogtepunt. Uiteindelijk werd de strijd beslecht in het nadeel van de portus rond de Sint-Pieterskerk (Termote J., 1990). De excentrische ligging van de nieuwe grafelijke residentie is vermoedelijk niet toevallig: de versterking werd immers opgetrokken in de onmiddellijke nabijheid van de Sint-Pietersparochie. Mogelijk werd het mottekasteel opgetrokken als dwangmotte tegen de rumoerige burgerij van de Sint-Pietersportus (Berkers 2006). Figuur 27 geeft de veranderingen in de stadsontwikkeling van Ieper in de 12de eeuw visueel weer. Op deze figuur zien we ook dat de 'Ieperlee' gedeeltelijk werd rechtgetrokken tussen de Sint-Pietersportus en de Sint-Maartenskerk. Deze kanalisering is gekend als 'Schipleet'. De huidige benaming in de volksmond van de zone aan de Sint-Maartenskerk, het Vandenpeerenboomplein en het Astridpark als 'De Leet' is hiervan afkomstig. De rivier die tot de 12de eeuw gekend was als 'Iepere' wordt vanaf nu aangeduid als 'Ieperlee' (Termote J., 1990).

Figuur 27: Ieper in de 12de eeuw. Legende: A. Schipleet aangelegd midden 12de eeuw B. Stadsareaal tot eind 12de eeuw 1. Motteheuvel 2. Romaanse Sint-Maartenskerk 3. Lakenhalle (1173 eerst vermeld) 4. Grafelijke spijker 5. Grafelijk muntatelier 6. Gevangenis van de burggraaf 7. O.L. Vrouwhospitaal 8. Vleeshuis 9. Sint-Pieterskerk 10. Grafelijke motte (Zaalhof) 11. Neerhof grafelijke motte 12. Sint-Jacobskerk (Termote J., 1990)

Bijkomend kan ook nog vermeld worden dat de Sint-Maartenskern in de 11de en 12de eeuw omgord werd door de zgn. 'Sceuvelsgracht'.

Figuur 28: De Sceuvelsgracht rondom de Sint-Maartenskern (bovenaan) Legende: 1 Ieperlee; 2 Valle van de Ieperlee; 3 Sint-Maartens motte en neerhof; 4 Omwalling van de Sint-Martinus en Sint-Pietersparochie (11de-12de eeuw); 5 Zaalhof - motte en neerhof (vanaf 1127); 6: Schipleet; 7 Omwalling; 8 Gereduceerd neerhof van het Zaalhof (Dewilde M., 2015)

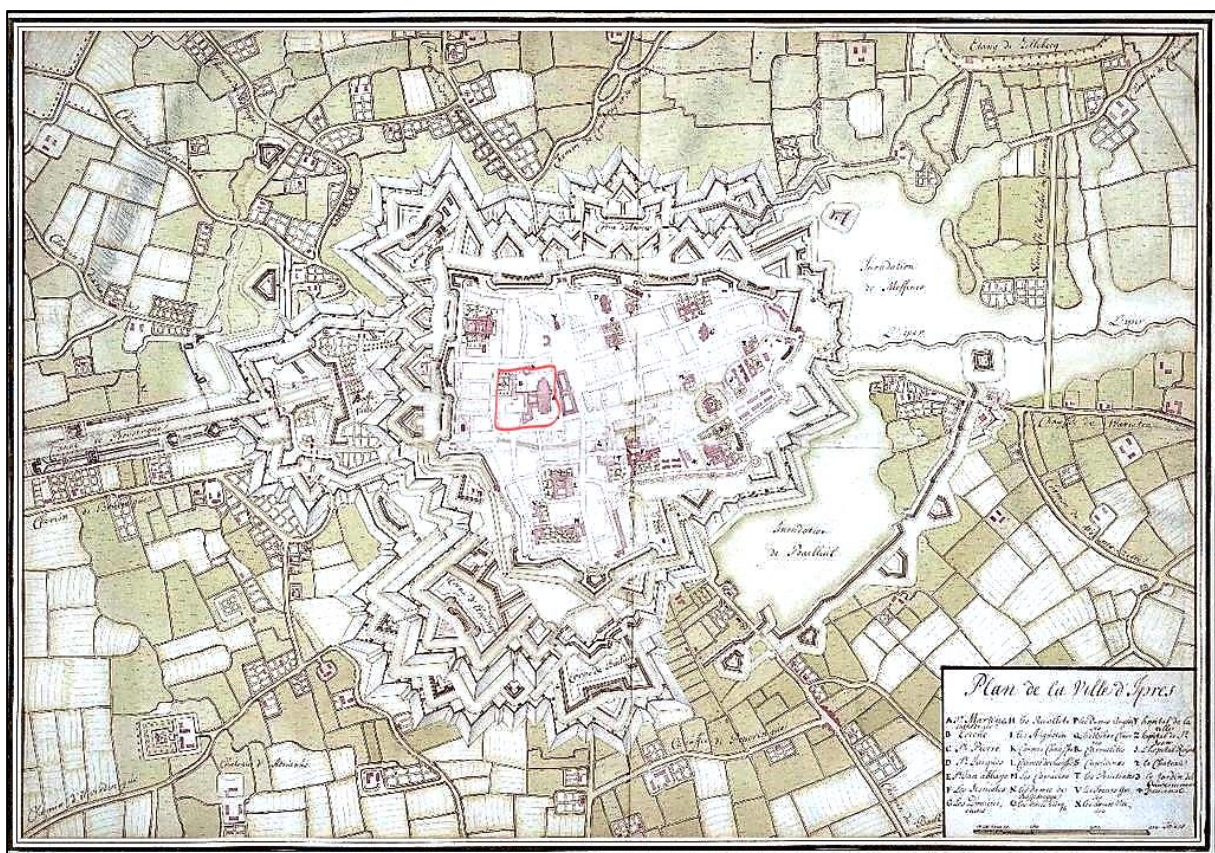
In 1240 ontstond er een hevige brand te Ieper die de helft van de stad in de as legde (Vanherpe I., 2014). Tussen 1214 en 1248 werd de eerste stadsversterking rond de stad aangelegd. De buitenwijken ten noorden van de stad werden hier niet in opgenomen. Begin 14de eeuw werden deze alsnog opgenomen binnen de 'Uterste Veste' (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017f). Gezien zowel de stadsvesten als de 'Uterste Veste' bestonden uit grachten en aarden wallen stelde dit qua verdediging niet zo veel voor. Eind 14de eeuw werd de stad dan ook door de Bourgondische hertog Filips de Stoute aangemaand de stad beter te versterken. De 'Uterste Veste' werd opgegeven en de oorspronkelijke 13de-eeuwse vesten werden nu in steen opgetrokken (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017f). Ieper had tijdens de 14de eeuw erg geleden onder de Honderdjarige Oorlog en de Opstand van Gent tegen de hertog van Bourgondië. In 1383 vond het Beleg van Ieper plaats. Het ging om een gezamenlijke belegering door de Engelsen en de Gentenaars die de stad enorme schade toebracht. In de 14de eeuw werd Ieper net zoals de rest van Vlaanderen ook getroffen door de pest. Na deze rampen was het inwoneraantal drastisch gezakt zodat de 'Uterste Veste' toch niet meer nodig was. De nieuwe Bourgondische stadsversterking bestond uit een stenen muur, torens, stadspoorten en een aarden binnenwal (Mus et al. 1992). De reeds eerder aangelegde grachten werden behouden.

In de 15de en 16de eeuw daalde de lakenproductie drastisch en zette zich een definitief economisch verval van de stad in. Het kerkelijke belang van de stad groeide wel. In de geest van de contrareformatie werd in 1559 het bisdom Ieper opgericht met de Sint-Maartenskerk als kathedraal

(Sint-Maartenskathedraal) (Mus et al. 1992). Toch had de stad ook te lijden onder de Tachtigjarige Oorlog en de godsdiensttroebelen: in 1566 vond de Beeldenstorm plaats en in 1578 werd de stad ingenomen door de Geuzen en dus protestants gemaakt (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017f). Dit duurde tot de Spanjaarden de stad in 1583 opnieuw veroverden. Deze legden meer moderne versterkingen aan met ravelijnen en een vijfhoekige citadel.

Begin 17de eeuw, met de regering van aartshertogen Albrecht en Isabella, brak een periode van rust aan. Er was opnieuw groei waar te nemen en de economie zwengelde weer wat aan. Veel kloosters kwamen zich voor de veiligheid binnen de muren vestigen wat ook zorgde voor de oprichting van kloosterscholen en het opzetten van systemen voor armenzorg (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017f). Rond deze tijd kwam het Jansenisme op. Een stroming binnen de katholieke kerk die genoemd werd naar een bisschop van Ieper: Cornelius Jansenius. Deze stroming werd door de paus als ketters veroordeeld, hoewel er na zijn dood in 1640 te Ieper nog diverse kanunniken deze leer steunden (Mus et al. 1992). Zijn graf bevindt zich in de Sint-Maartenskerk (cf. hst. 4.2.5).

In 1678 werd Ieper tijdens de Hollandse Oorlog ingenomen door Frankrijk. Louis XIV besloot om de ingenomen stad te voorzien van een Vaubanversterking. De hoofdomwalling werd versterkt met bastions en de grachten werden verbreed en verdiept. In de grachten werden bijkomende verdedigingselementen zoals demi-lunes en contre-gardes aangelegd. Verder werden ook nog 4 voorversterkingen gebouwd. Het gaat hier om hoornwerken, deze bestonden uit 2 halve bastions verbonden door een courtine (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017f). Aan de zijkant van deze constructie werden ook nog 2 muren (vleugels) voorzien om verbinding te maken met het hoofdwerk. Figuur 29 geeft een visuele weergave van de Vaubanversterking rond Ieper in de 18de eeuw.

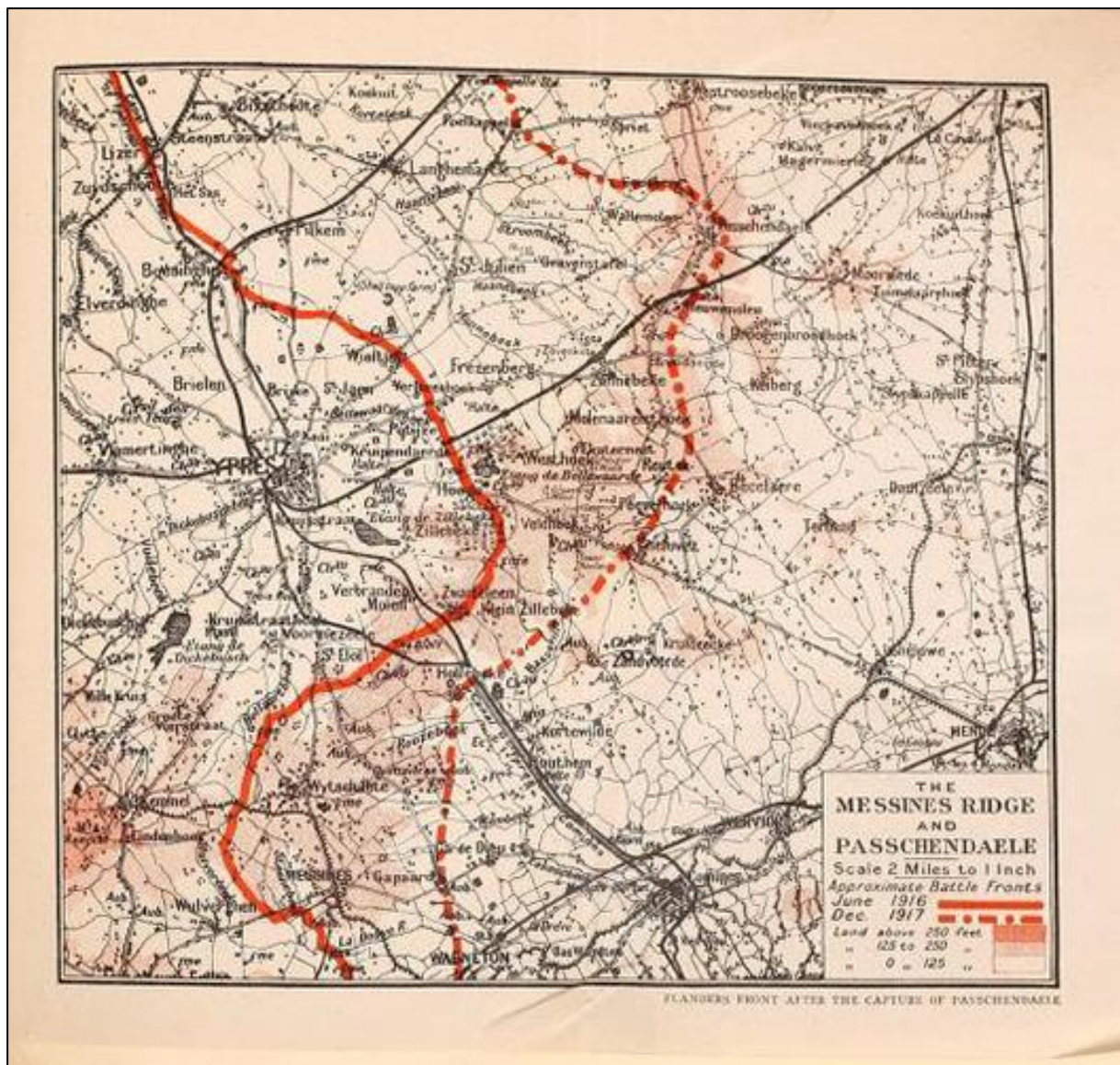

Figuur 29: Anoniem grondplan van de Vaubanversterking rond Ieper uit de 18de eeuw, met indicatie van het studiegebied in het rood. (Stedelijk Museum Ieper)

Na de Franse bezetting kwam vanaf 1713 de Oostenrijkse bezetting. Eind 18de eeuw liet keizer Jozef II de Vaubanversterking gedeeltelijk ontmantelen. Tussen 1794 en 1814 werd Ieper opnieuw bezet door de Fransen tijdens de Franse periode. Dit had gevolgen voor de diverse kloostergemeenschappen. In 1801 werd het bisdom te Ieper afgeschaft en vervangen door een dekenij (Mus et al. 1992).

Tijdens het Hollands bewind (1815-1830) werden de versterkingen opnieuw opgeknapt. Na de onafhankelijkheid van België en de beslissing om de verdediging te organiseren via de fortengordels rond Antwerpen worden de versterkingen in Ieper deels afgebroken (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017e). Ieper blijft nu nog steeds voor een gedeelte omgord door de oude Vaubanversterkingen.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden Ieper en de omliggende gemeenten zwaar geteisterd en volledig van de kaart geveegd, hoewel het front niet aan de stad zelf lag. Ten oosten van Ieper vormde het noord-zuidfront een om de stad lopende bocht genaamd 'Ypres Salient'. Dit gebied vormde een van de kernpunten van de stellingenoorlog. Het is een 'saillant', een gebied dat vooruitstak in het door de Duitsers bezette gebied. Tussen 1914 en 1917 veranderde de frontlijn nauwelijks. Vanaf 1917 wonnen de geallieerde troepen terrein (Commonwealth War Graves Commission 2018). Figuur 30 geeft een visuele weergave van de 'Ypres Salient'.

Figuur 30: De Ypres Salient. Legende: rode lijn. Front tot juni 1916; rode stippellijn. Front in december 1917. (British Library 2018)

Na de Eerste Wereldoorlog werd leper heropgebouwd maar dit ging gepaard met de nodige discussies. Sommigen wilden de kernstad als ruïne en herinnering aan de oorlog behouden, anderen zagen de stad liever heropgebouwd in de oorspronkelijke stijl. Uiteindelijk werd de stad in grote lijnen terug opgebouwd naar de vooroorlogse toestand (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017e).

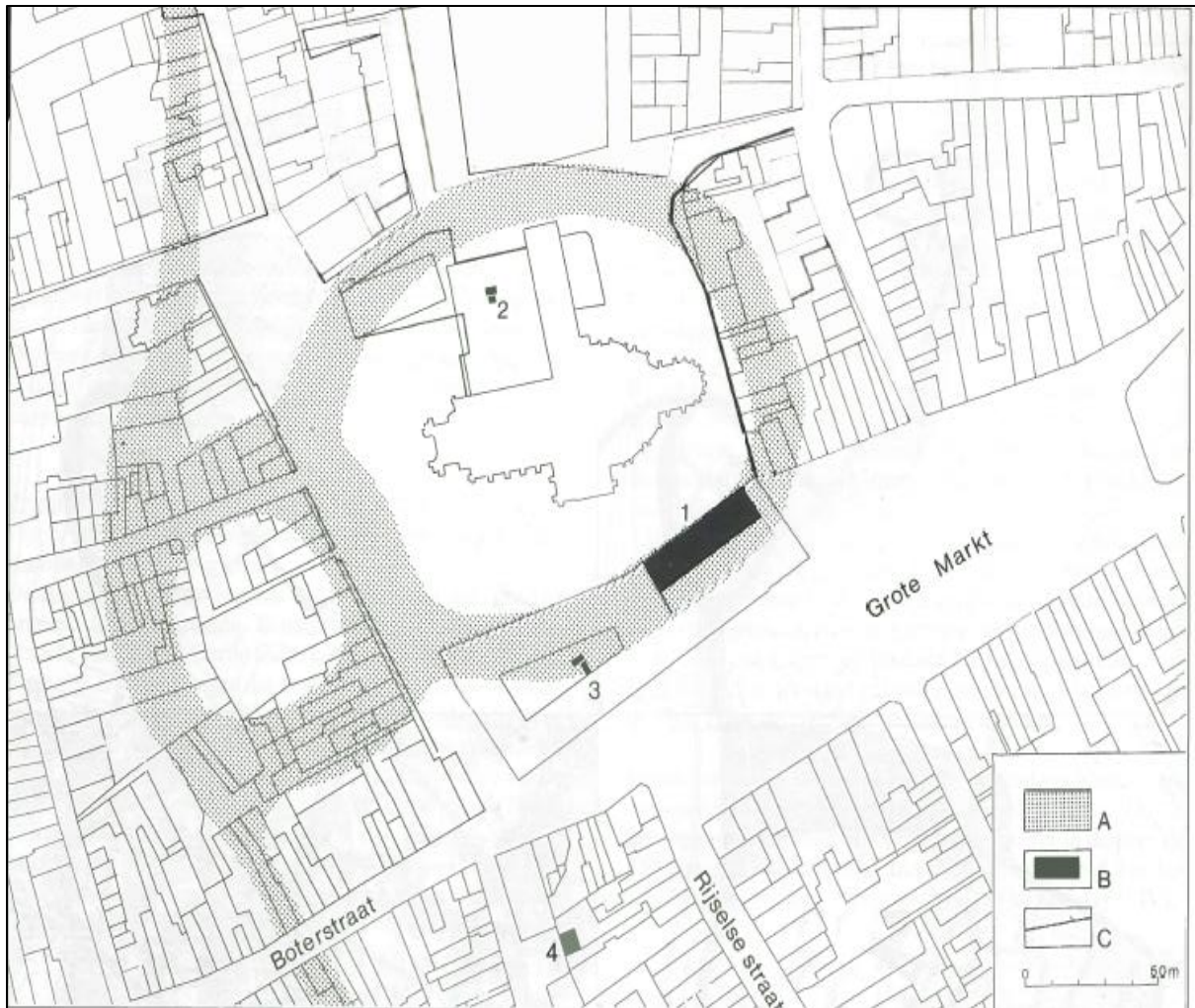
Tijdens de Tweede Wereldoorlog bleef de schade in leper vrij beperkt. Momenteel is leper een kleinere stad met 35.000 inwoners. De stad is momenteel een trekpleister voor toeristen, voornamelijk omwille van de musea en monumenten ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog.

4.1.2 DE LEET

Zoals reeds eerder besproken wordt de zone van het studiegebied (Sint-Maartenskerk, Vandenpeereboomplein en Astridpark) in de volksmond aangeduid als 'De Leet'. Tijdens de evolutie van Ieper vonden hier natuurlijk ook een aantal veranderingen plaats. Deze zullen hieronder in detail besproken worden. Zoals hierboven vermeld bestaat de kans dat de curtis van de 'Villa Iprensis' zich in de zone van 'De Leet' bevond. Ook bestaat de kans dat er in het noorden van het studiegebied (vnl. het noorden van het Astridpark en de Deken De Brouwerstraat en Delaerestraat) sporen worden aangetroffen van de 'Sceuevelsgracht'. Deze gracht omringde de nederzetting bij de Sint-Maartenskerk in de 11de en 12de eeuw.

4.1.2.1 *SINT-MAARTENSKERK EN SINT-MAARTENSKLOOSTER*

In de vroege middeleeuwen ontwikkelde zich een bewoningskern ter hoogte van de huidige Sint-Maartenskerk. Dit evolueerde dan tot een grafelijke motte met neerhof. De Sint-Maartenskerk ontwikkelde zich uit de burchtkapel die in de vroege middeleeuwen op het neerhof ontstond (Termote J., 1990). Op figuur 31 is de (vermoedelijke) inplanting van deze motte met neerhof op de perceelgrenzen van voor 1914 geplot. We zien hierop dat een groot gedeelte van het neerhof zich situeert ter hoogte van de huidige Sint-Maartenskerk en het Vandenpeereboomplein. Het opperhof situeert zich ten westen van het huidige Vandenpeereboomplein. De zwarte vlakken op de kaart geven archeologisch onderzoek of waarnemingen aan. Deze worden verder besproken in hst. 4.2.5.

Figuur 31: De grafelijke motte op de Leet. Legende: A. Aanduiding van de grachten van de grafelijke motteversterking B. Archeologisch onderzoek of waarnemingen C. Perceelsgrenzen vóór 1914; 1. Waarneming 1958 2. Vooronderzoek pandtuin Sint-Maartenskerk 1976 3. Vooronderzoek lakenhalle 1988 4. Waarneming Boomgaardstraat 1989 (Termote J., 1990)

Begin 11de eeuw werd de burchtkapel verheven tot de hoofdkerk van leper en was er een stichting van seculiere kanunniken aan verbonden met aan het hoofd een proost. Eind 11de eeuw werd de kerk vernieuwd in Romaanse stijl en werd er huisvesting voor de bedienende priesters, een 'proosdij', aan gekoppeld. Deze kerkgemeenschap groeide snel en in de 13de eeuw werd gestart met de bouw van een nieuwe, grotere kerk (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017g). Oorspronkelijk wou men de oude kerk uitbreiden, maar deze werd vernietigd in de stadsbrand van 1240 . In de 14de en 15de eeuw werden er nog gedeeltes bijgebouwd. Zo werd in de 15de eeuw aan de noordzijde van de kerk een kloostercomplex gebouwd (uitbreiding noordelijk transept). Vermoedelijk is dit een uitbreiding van de eerder bestaande proosdij. Rond 1500 werd ook de Kloosterpoort gebouwd die toegang gaf tot het domein van de Sint-Maartensproosdij. Eind 18de eeuw werd deze poort vervangen door een poort in Classicistische stijl (Agentschap Onroerend Erfgoed 2016). De poort bevindt zich net ten noorden van de huidige stadsschouwburg (cultureel centrum).

Aan de oostelijke zijde van het kerkkoor (net buiten het studiegebied) bevond zich van de 15de eeuw tot 1887 het klooster van de Zwarte Zusters. Het betrof zeker vanaf de 17de eeuw aaneengesloten gebouwen gegroepeerd rondom een centraal, vierkant binnenplein (cf. hst. 4.3.3).

In 1559 wordt Ieper een bisdom en wordt de proosdij opgeheven. De Sint-Maartenskerk wordt tot kathedraal verheven en de kanunniken maken nu deel uit van het kathedraalkapittel. Begin 17de eeuw werd een Dekenskapel gebouwd aan de zuidzijde van de Sint-Maartenskerk (cf. figuur 35). Deze kapel en het Sint-Maartensklooster werden na de Eerste Wereldoorlog niet meer heropgebouwd (Mus O., Trio P., Allemon J., 2010). Het klooster werd in 1797 verbeurd verklaard na de opheffing van het bisdom. In 1801 kon het echter aangekocht worden door een Iepers kerkmeester, waarna het klooster kon heropenen als dekenij (Houwen G., s.d.). Het klooster was zwaar beschadigd tijdens de Franse Revolutie en werd geleidelijk aan heropgebouwd. In 1805 werd het 'Janseniuskwartier' (oostelijke zijde van het klooster) gebruikt als magazijn voor de genietroepen. In 1840 werd te Ieper een klooster van de Arme Klaren opgericht. Deze gemeenschap nam tot 1900 haar intrek in het Sint-Maartensklooster (Zusters Clarissen Vlaanderen 2018). Het is niet duidelijk of het klooster tussen 1801 en 1840 bewoond werd of enkel diende als ambtswoning voor de deken. Na het vertrek van de kloosterzusters was het de bedoeling de gebouwen te gebruiken voor een nieuw stadsmuseum (Westhoek Verbeeldt 2018). De Eerste Wereldoorlog gooide echter roet in het eten. Hoewel er plannen waren voor de heropbouw van het klooster na de Eerste Wereldoorlog is dit nooit gebeurd. Figuur 32 geeft een foto uit begin 20ste eeuw van het klooster weer. Op de plaats waar het gebouw stond bevindt zich nu het lapidarium, een buitenruimte waar resterende beelden en fragmenten van het klooster en de kathedraal (Sint-Maartenskerk) opgesteld staan en permanent van de vernieling getuigen.

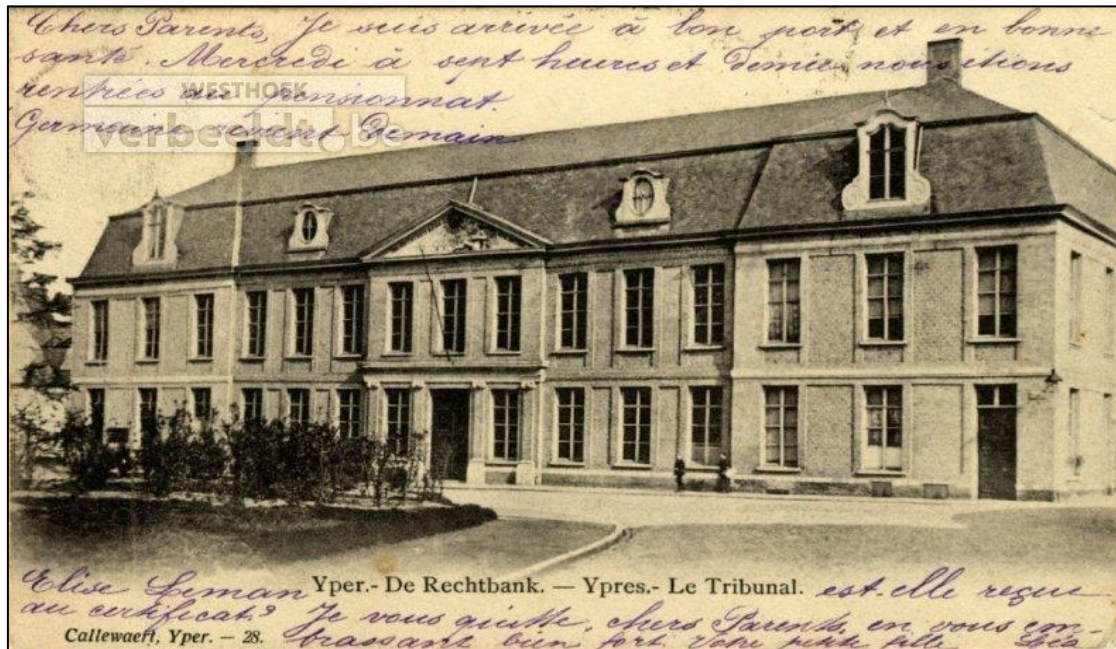

Figuur 32: Het vroegere Sint-Maartensklooster (Westhoek Verbeeldt 2018)

4.1.2.2 BISSCHOPPELIJK PALEIS

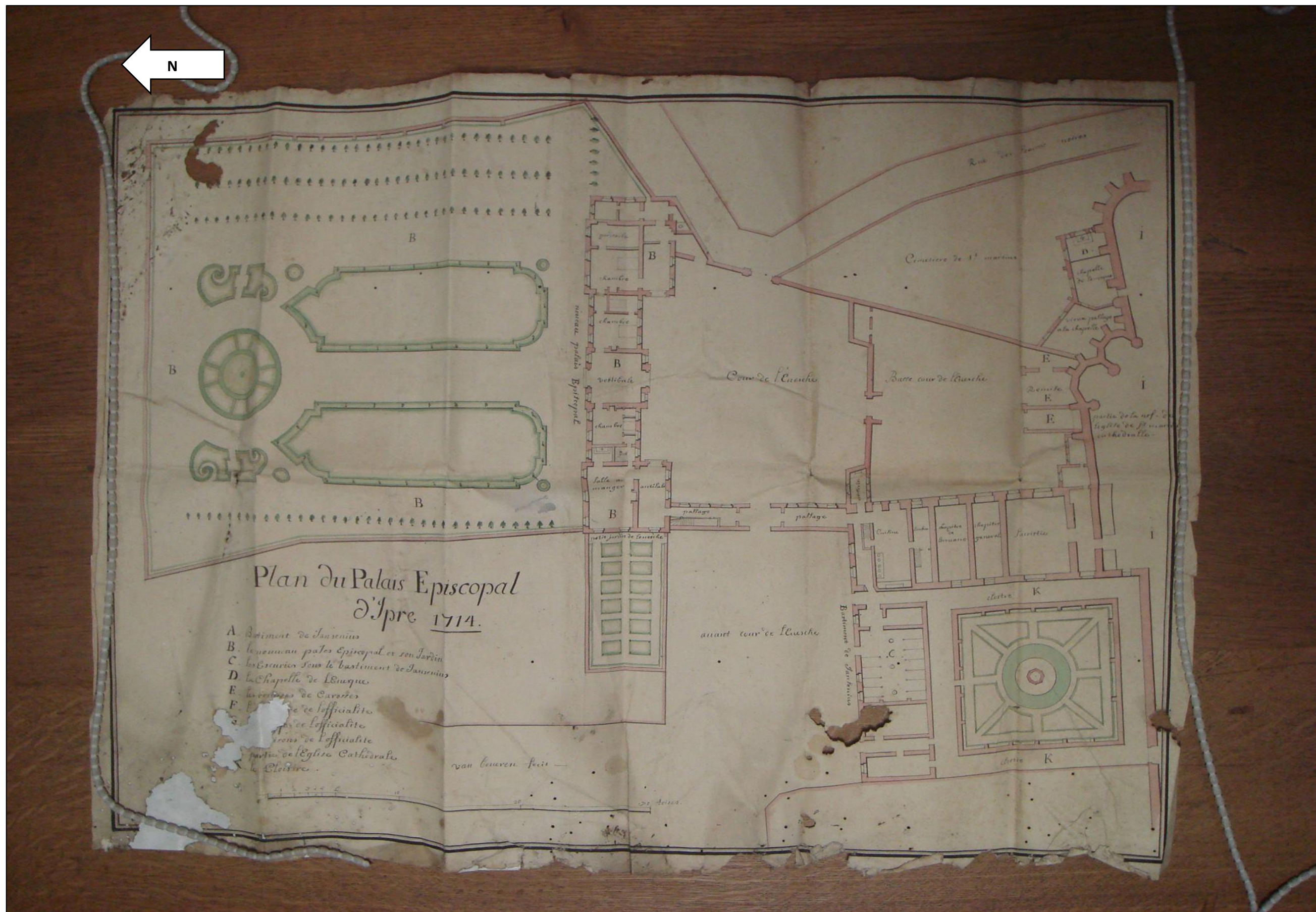
Vermoedelijk werd een eerste paleis opgericht eind 16de eeuw, na de oprichting van het bisdom Ieper. In 1696 werd het latere bisschoppelijk paleis dan opgericht in Louis XIV-stijl (Erfgoedhaltes 2018). Later werd nog een kapel toegevoegd aan de westelijke zijde. Na de Franse Revolutie werd het bisdom opgeheven en fungeerde het gebouw achtereenvolgens als bisschoppelijk college en gerechtsgebouw.

In 1839 werd de stadsbibliotheek ingericht in de westelijke kapel en vanaf 1841 fungeerde de Franse tuin (cf. figuur 32) als 'Openbaar Hof'. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het paleis verwoest en niet meer heropgebouwd. Het 'Openbaar Hof' werd het huidige Astridpark. Het volledige bisschoppelijke paleis valt binnen het studiegebied. Figuur 33 geeft een postkaart uit begin 20ste eeuw weer waarop het paleis te zien is.

Figuur 33: Postkaart uit begin 20ste eeuw van het bisschoppelijk paleis (Westhoek verbeeldt 2018)

Figuur 34 geeft het plan weer van het bisschoppelijk paleis en het Sint-Maartens klooster. De kaart is licht beschadigd, wat er nog leesbaar was van de legende is onderaan de figuur opgenomen. Voor de duidelijkheid werd een noordpijl toegevoegd aan de kaart, gezien de kaart naar het oosten georiënteerd is. Tussen het bisschoppelijk paleis (B) en het kloostergebouw (K) liep een verbindingsgang (passage). Ten zuiden van het bisschoppelijk paleis zien we twee binnenplaatsen: de 'cour de l'evêché' en de 'basse cour de l'evêché'. Ten zuiden hiervan bevinden zich de vertrekken van de kanunniken (E). Ten oosten van deze vertrekken zijn nog enkele gebouwen aanpalend aan het klooster te zien. Het gaat hier om de 'vieux passage à la chapelle' en de 'chapelle de L'evêché' (D; bisschoppelijke kapel). Rondom deze kapel is een gedeelte van het kerkhof van de Sint-Maartenskerk en de kerkhofmuur te zien. Ten westen van de passage zien we de 'avant cour de l'cloître'.

Figuur 34: Plan du Palais Episcopal d'Ipre, 1714 (Stadsarchief Mechelen 2018) Legende: B. Bisschoppelijk paleis en Franse tuin. C. de stallen in het Janseniusgebouw D. Kapel van de bisschop E. Vertrekken van de kanunniken K. Pandgang

4.1.2.3 *SINT-MAARTENSPLEIN*

Dit plein wordt begrensd door de Janseniusstraat in het oosten, de Sint-Maartenskerk in het noorden, de Lakenhalle in het zuiden en het Vandenpeereboomplein in het westen. Op historische kaarten is te zien dat het plein voor het grootste gedeelte werd ingenomen door het Sint-Maartenskerkhof. Op het oostelijke gedeelte van het plein stond tot aan de Franse Revolutie de 'Heilige Geestkapel'. Deze kapel behoorde tot het 'Godshuis van Heilige Geest', een caritatieve instelling uit de 13de eeuw (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017h). Vanaf de 15de eeuw tot 1887 bevindt zich net ten oosten van het Sint-Maartensplein het klooster van de Zwarte Zusters. Momenteel is het plein grotendeels ingericht als parkeerzone.

4.1.2.4 *VANDENPEEREBOOMPLEIN*

Het Vandenpeereboomplein was in de 16de eeuw gekend als de Lentemarkt en in de 17de en 18de eeuw als de Havermarkt (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017j). Vanaf de 19de eeuw werd de benaming 'Petite Place' gebruikt. De 'Grand Place' was de Grote Markt voor de Lakenhalle. In de middeleeuwen liep een rechtgetrokken gedeelte van de Ieperlee voor de westelijke pleinzijde wat platbodems toeliet tot daar te varen om te laden en te lossen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het plein een marktfunctie had. Bruggen verbonden het plein met de westelijke zijstraten zoals de huidige Korte Meers- en Elverdingsestraat. In 1663 werd de Ieperlee in deze zone overwelfd wat resulteerde in een verschuiving van de westelijke rooilijn (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017j).

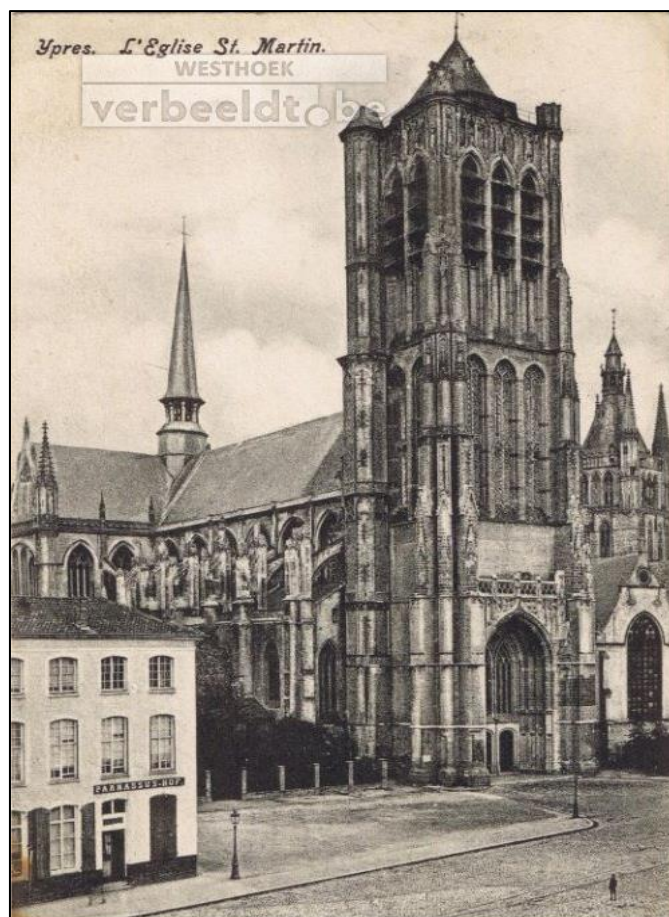
Op de hoek van het Vandenpeereboomplein met het kloosterplein staat een gebouw dat onder de naam 'Capitel Bibael' oorspronkelijk tot de Sint-Maartensproosdij behoorde. In het eerste kwart van de 19de eeuw werd hier de schouwburg ondergebracht. In het gebouw huisde ook een herberg: het 'Parnassushof' (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017j). Figuur 35 toont het Parnassushof op een foto uit begin 20ste eeuw.

4.1.2.5 *COOMANSSTRAAT*

Deze straat werd in 1383 voor het eerst vermeld als de 'Naelstrate'. De straat is ten noorden van het Vandenpeereboomplein gelegen en ten westen van de Lakenhalle. Ook hier liep in de volle middeleeuwen een rechtgetrokken gedeelte van de Ieperlee dat dan in het noorden verder liep over het huidige Vandenpeereboomplein. De Ieperlee werd in deze straat reeds voor 1564 overwelfd (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017b).

4.1.2.6 *BOEZINGEPOORTSTRAAT*

De Boezingepoortstraat bevindt zich ten noorden van het Vandenpeereboomplein. De oudste vermelding van deze straat 'Bosingstrata' dateert uit 1265 (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017c). Vroeger was dit een langere straat die leidde naar de Boezingepoort die zich ter hoogte van de huidige Slachthuisstraat bevond. Na de overwelving van de Ieperlee in 1663 ontstond een pleintje tussen de Boezingepoortstraat en de Slachthuisstraat: de Veemarkt. Hierdoor werd de Boezingepoortstraat ingekort tot het huidige zuidelijke gedeelte dat zich binnen het studiegebied bevindt.

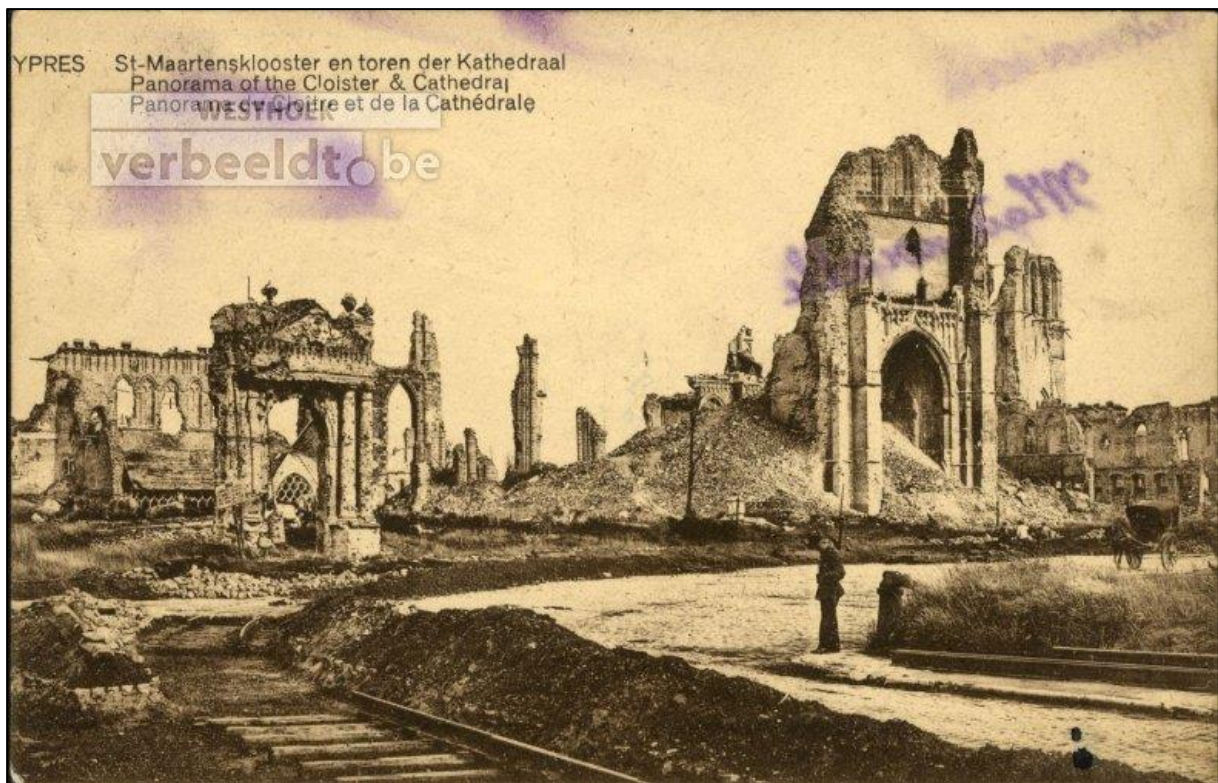
Figuur 35: De Sint-Martinuskerk met links van de kerk het Parnassushof en rechts de Dekenkapel (Westhoek verbeeldt 2018)

4.1.2.7 JANSENIUSSTRAAT

In de middeleeuwen werd deze straat de 'Neiderstraete Sint-Maertens' genoemd en later het 'Sint-Maertensstraetje' (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017f). In 1608 werd in deze straat een gevangenis opgericht voor priesters van het bisdom Ieper. Het noordelijke straatgedeelte werd toen de 'Geestelijke Gevangenisstraat' genoemd. Het zuidelijke straatgedeelte stond bekend als de 'Zwarte nonnenstraat', een verwijzing naar het klooster van de Zwarte Zusters dat zich van de 15de tot de 18de eeuw ten oosten van het koor van de Sint-Maartenskerk bevond. In 1841 werd deze straat verbonden met de Kloosterpoort.

4.1.2.8 IMPACT VAN DE EERSTE WERELDOORLOG

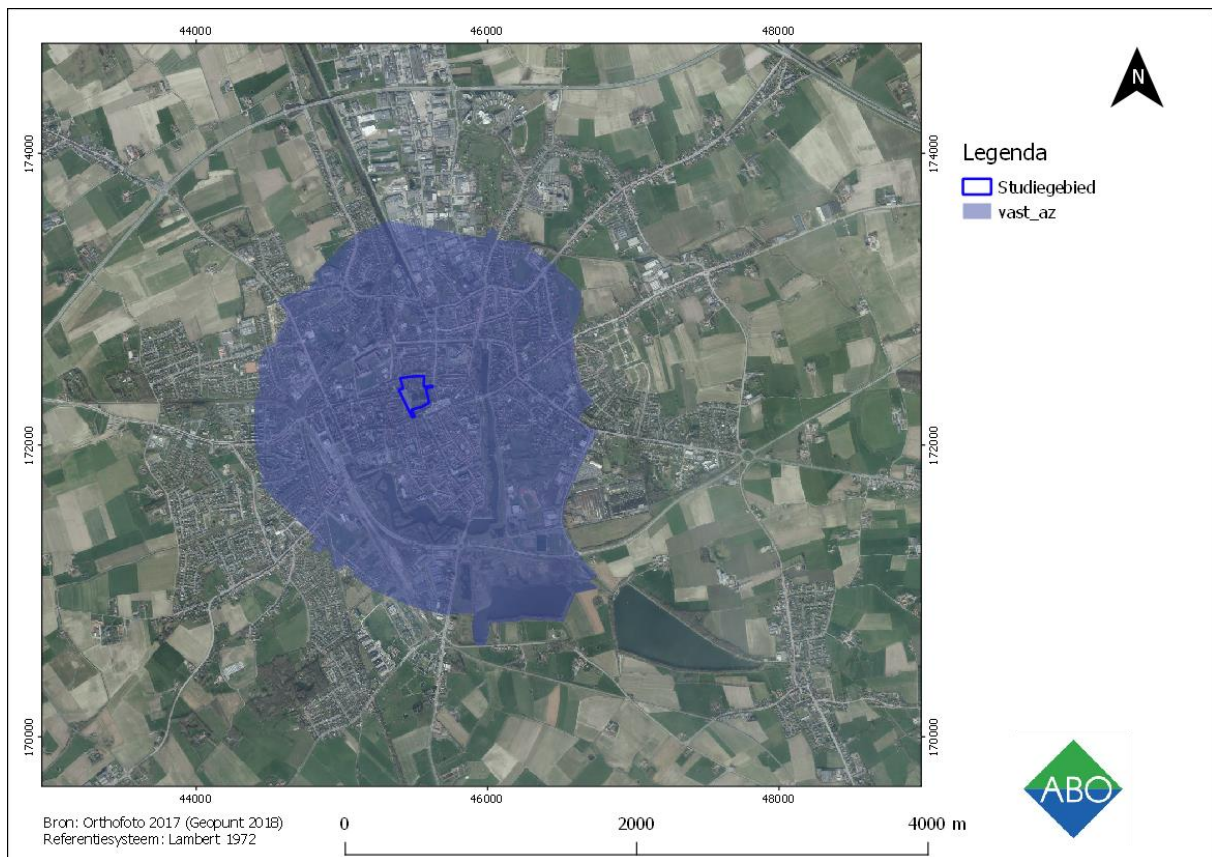
Zoals reeds vermeld in hst. 4.1.1 werd Ieper tijdens de Eerste Wereldoorlog vrijwel volledig van de kaart geveegd. Ook 'De Leet' bleef niet gespaard. De Sint-Maartenskerk werd in brand geschoten op 22 november 1914. Het bisschoppelijk paleis werd herleid tot een ruïne, evenals het klooster, de Kloosterpoort en het Parnassushof. Hetzelfde geldt trouwens voor de overige gebouwen in Ieper. Na de oorlog werd het gebied van 'De Leet' heropgebouwd naar de toestand van voor de oorlog. Er vonden wel enkele wijzigingen plaats: het klooster, het bisschoppelijk paleis en de dekenkapel werden niet opnieuw opgebouwd (Agentschap Onroerend Erfgoed 2017e). In het geval van het bisschoppelijk paleis werd het 'Openbaar Hof' uitgebreid en iets naar het westen verplaatst om het huidige Astridpark te vormen.

36: Zicht op de ruïnes van de Sint-Maartenskerk en het klooster (Westhoek verbeeldt 2018)

4.2 INVENTARISSEN ONROEREND ERFGOED

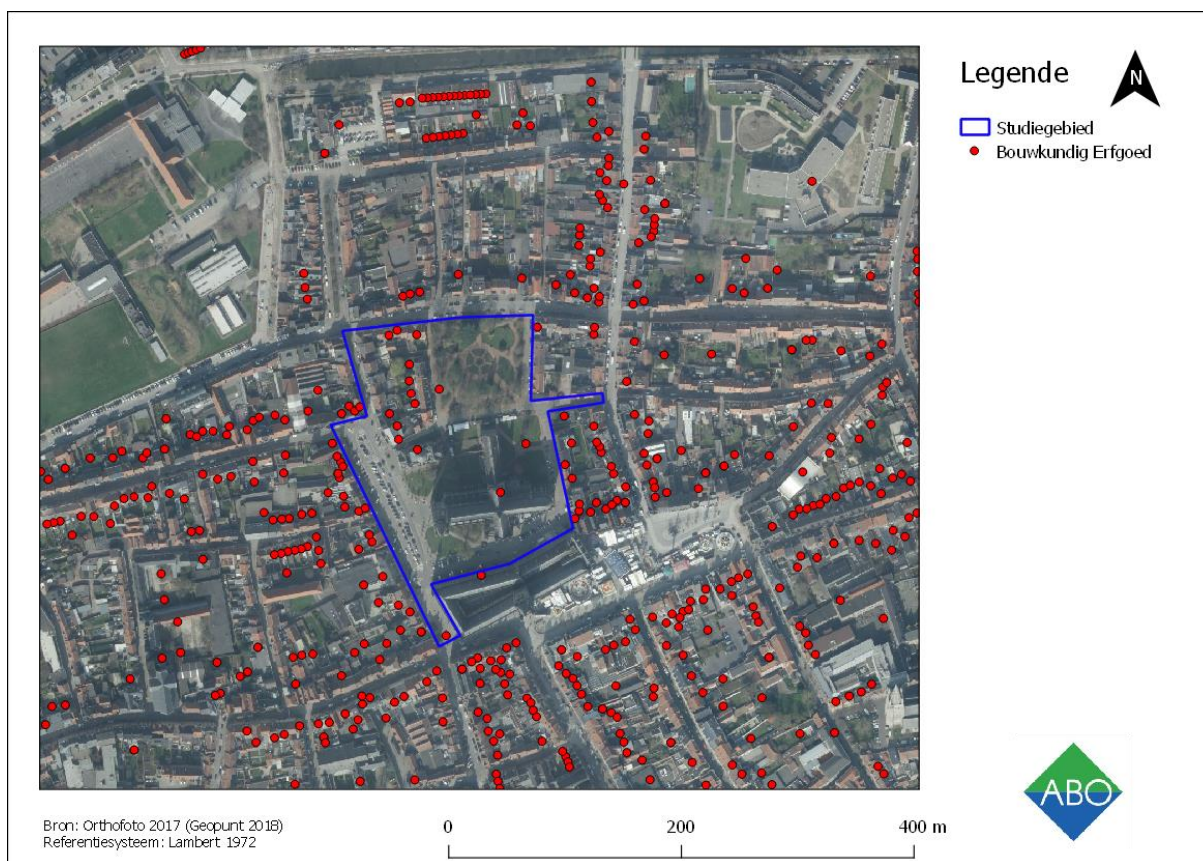
4.2.1 VASTGESTELDE ARCHEOLOGISCHE ZONE

Figuur 37: Visuele voorstelling van de vastgestelde archeologische zone te leper (Geoportaal 2018)

De historische stadskern van leper is vastgesteld als archeologische zone. Het studiegebied, gelegen binnen één van de oudste kernen van de stad leper (cf. hst. 4.1) bevindt zich middenin deze zone.

4.2.2 INVENTARIS BOUWKUNDIG ERFGOED

Figuur 38: Bouwkundig erfgoed in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2018)

Gezien het grote aantal bouwkundig erfgoed in de regio zullen we ons hier beperken tot het bouwkundig erfgoed binnen het studiegebied. Deze werden opgelijst in onderstaande tabel (figuur 38). Het betreft voor het grootste gedeelte meldingen die dateren uit de periode van het interbellum. Gezien dit in het kader van deze archeologienota niet relevant is zullen deze verder niet besproken worden. In het blauw werden de meldingen aangeduid die wel zullen besproken worden.

ID 30539

De melding met ID 30539 betreft de parochiekerk Sint-Maarten en het bijbehorend klooster. Deze gebouwen werden reeds besproken in hst. 4.1.2.3. Hier zal enkel de bouwkundige evolutie besproken worden.

Sint-Maartenskerk

Ontstaan uit de vroegmiddeleeuwse burchtkapel (cf. 4.1.2.3). Eind 11de eeuw werd de kerk vernieuwd naar de Romaanse stijl. Nadien vonden er nog diverse veranderingen plaats. Een vroeg-gotisch koor werd aangezet in 1221 en voltooid omstreeks 1251. Dit koor bleef gelukkig gespaard tijdens de grote stadsbrand van 1240 die onder meer de oude kerk vernielde. Na een stadsbrand werd een nieuwe kerk gebouwd. Deze werd in 1280 ingewijd. Vermoedelijk vanaf 1254 werd het transept opgebouwd. De noordelijke arm werd nog voltooid in de 13de eeuw. De zuidelijke arm met westelijke zijbeuk was klaar in de loop van de eerste helft van de 14de eeuw. In de loop van de 14de eeuw werd het driebeukige schip opgericht. Een uitspringende westtoren werd aangezet in 1377. Deze stortte in 1433 in. Eind 15de eeuw werd deze hersteld en verder opgebouwd onder leiding van de Mechelse bouwmeester M.

Uytenhove die hiermee elementen uit de Brabantse gotiek zou hebben ingevoerd. De opbouw van de toren werd voortijdig gestopt ter hoogte van de klokkenkamer. Er werd een kleine stompe spits aangezet. Na de Eerste Wereldoorlog werd de kerk in behoudende stijl heropgebouwd, de torenspits werd nu wel afgemaakt.

Sint-Maartensklooster

Begin 11de eeuw, toen de kerk in Romaanse stijl herbouwd werd, werd ook een 'proosdij' voor de kanunniken opgericht. In de 15de eeuw werd dit kloostercomplex vernieuwd. In 1559, met de oprichting van het bisdom Ieper, werden de kanunniken opgenomen in het kapittel van de Sint-Maartenskathedraal. Logischerwijze bleven deze in het gebouw van de proosdij wonen. Tegen de noordelijke transeptarm van de Sint-Maartenskerk bevond zich de kapittelzaal met dormitorium. Links aansluitend en parallel aan de kerk bevond zich het zogenaamde 'Janseniuskwartier', genoemd naar de bisschop van Ieper die de opkomst van het Jansenisme teweegbracht. Een nieuwe noordgevel werd ontworpen door de bekende barokarchitect J. Franquart. Tussen het Janseniuskwartier en de hoofdingang van de Sint-Maartenskerk bevond zich een derde vleugel met galerij ter afsluiting. In de 19de eeuw bestonden er nog drie vleugels rondom de kruisgang. Van het klooster rest nu enkel nog het gedeelte dat in gebruik is als sacristie (aan het noordelijke transept van de Sint-Maartenskerk). De rest werd vernield tijdens de Eerste Wereldoorlog en niet meer opnieuw opgebouwd.

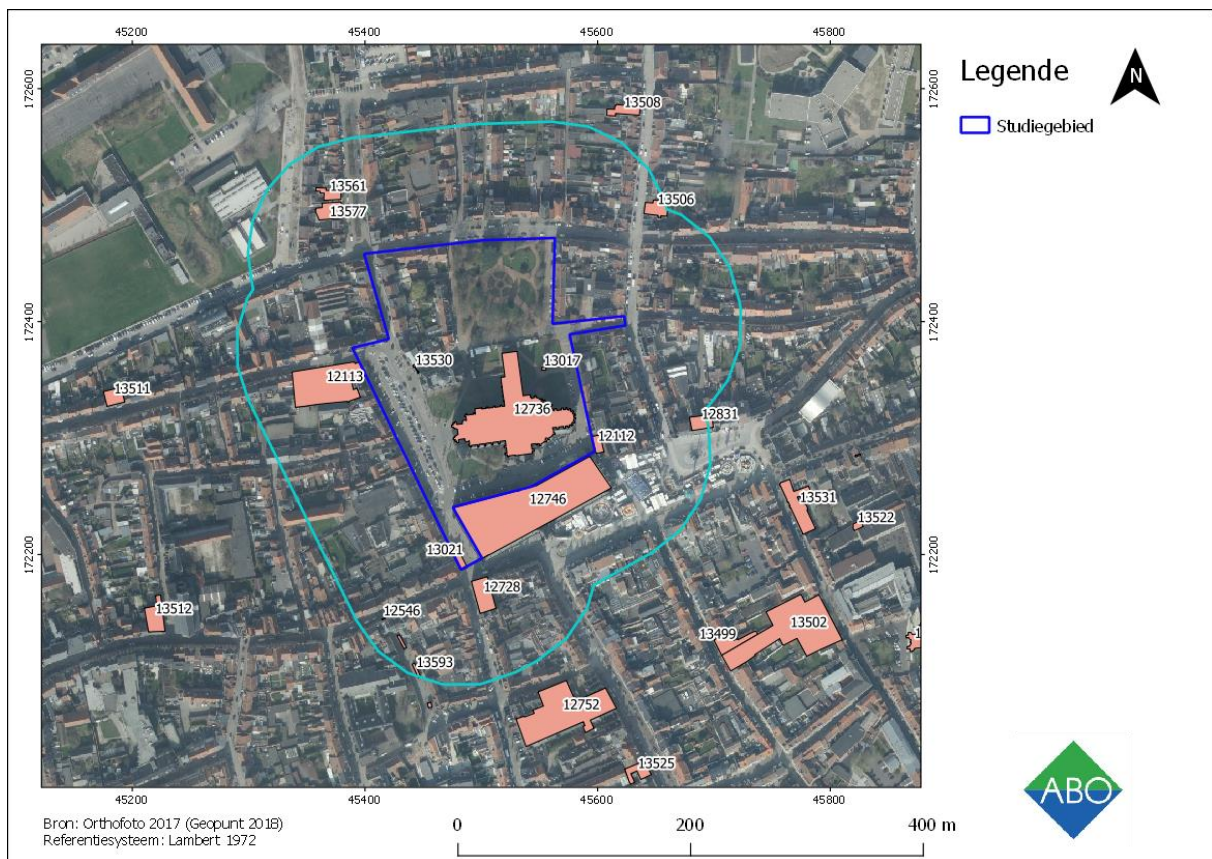
ID 217129

De melding met ID 217129 betreft het restant van een zuil die een pomp of mogelijks een schandpaal zou kunnen geweest zijn. Oorspronkelijk zou deze gestaan hebben op de kruising van de Boomgaardstraat met de Burchtstraat (iets ten zuiden van het Vandenpeereboomplein). Na restauratie begin 20ste eeuw (vóór 1914) werd de zuil op de huidige plaats gezet nl. aan de overkant van huis nr. 3 aan de Deken De Brouwerstraat.

ID	Omschrijving	Datering
30292	Monument voor de Ieperse gesneuvelden	Interbellum
30539	Parochiekerk Sint-Maarten en bijbehorend klooster	Vroege middeleeuwen tot interbellum
30056	Stadsschouwburg	interbellum (teruggaand op een middeleeuws gebouw)
30065	Kloosterpoort	18 ^{de} eeuw
30055	Winkelgebouw	Interbellum
30054	Burgerhuis met gevelniskapel	Interbellum
217132	Wederopbouwoningen	Interbellum
217130	Wederopbouwwoning	Interbellum
30579	Eenheidsbebouwing	Interbellum
30578	Hoekhuis	Interbellum
217129	Zuil (pomp of schandpaal?)	Geen datering
201084	Munster War Memorial (Iers kruis)	Interbellum

Figuur 39: Tabel met het bouwkundig erfgoed binnen het studiegebied

4.2.3 BESCHERMDE MONUMENTEN

Figuur 40: Beschermde monumenten in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2018)

Voor alle beschermde monumenten met een datering van voor het interbellum geldt dat deze werden heropgebouwd na de Eerste Wereldoorlog. Het is echter de oorspronkelijke datering van deze gebouwen die hier zal worden weergegeven.

Binnen het studiegebied bevinden zich 4 beschermde monumenten. Het gaat hier dan om de Sint-Maartenskerk, de Kloosterpoort, het Munster War Memorial en het Monument voor de Ieperse Gesneuvelden.

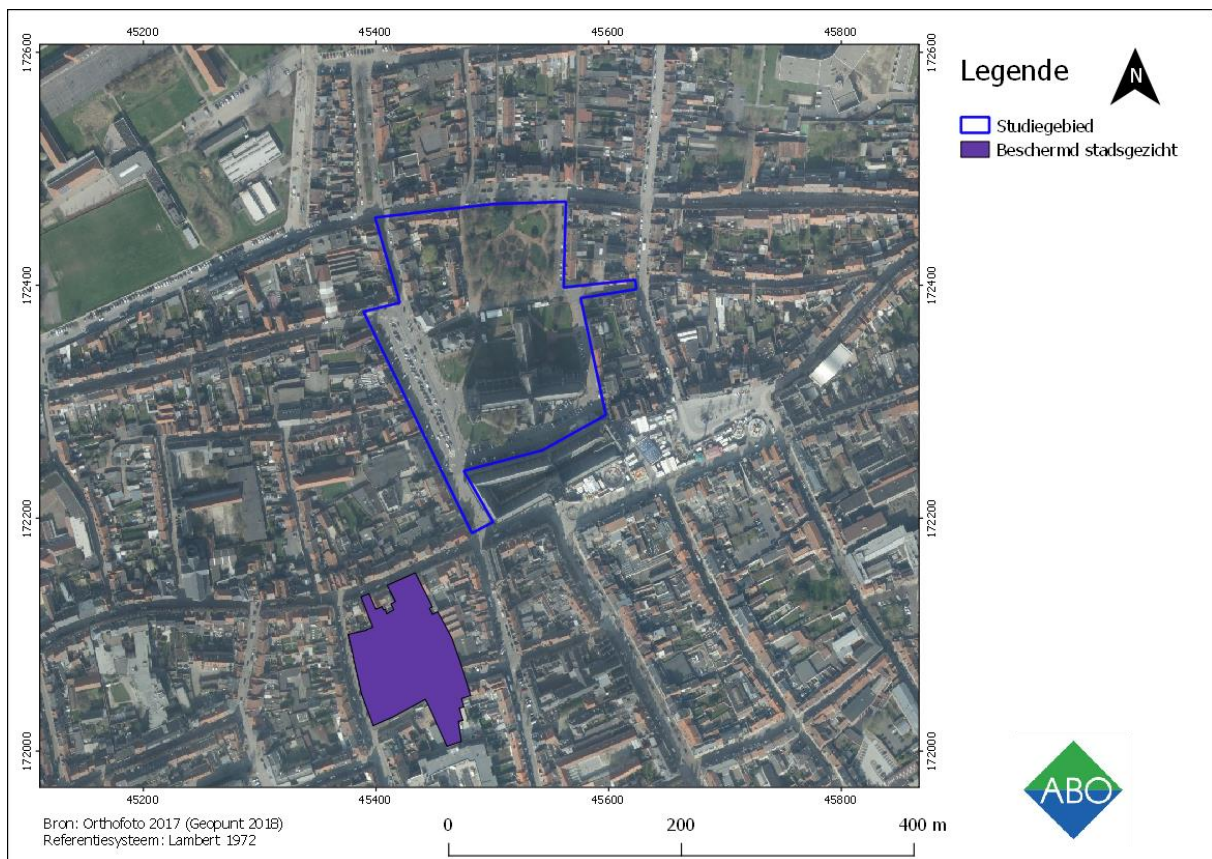
De Sint-Maartenskerk (ID 12746) werd reeds besproken in hst. 4.1.2.1 en hst. 4.2.1. De kerk zal hier dan ook niet verder behandeld worden. Hetzelfde geldt voor de Kloosterpoort (ID 13530) (cf. hst. 4.1.2.1). Het Munster War Memorial (ID 13017), een Keltisch kruis, herdenkt de Ierse gesneuvelden uit county Munster tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het Monument voor de Ieperse Gesneuvelden (ID 13021) is een gedenkmuur in steen en brons met voorliggend bloemenperk.

Binnen een straal van 100m rond de contouren van het studiegebied bevinden zich nog 10 beschermde monumenten. Deze monumenten dateren van de late middeleeuwen tot de nieuwe tijd en getuigen van de continue bewoning te Ieper door de eeuwen heen. De monumenten werden opgelijst in onderstaande tabel:

ID	Omschrijving
ID 12746	Belfort-Lakenhal (13 ^{de} eeuw)
ID 12728	Groot Vleeshuis (13 ^{de} eeuw)
ID 13593	2 verkoopstanden en tolhuisje op de Vismarkt (19 ^{de} eeuw)
ID 12546	Vispoort (18 ^{de} eeuw)
ID 12113	Anglicaanse bidplaats en school: Saint George's Memorial Church en Eton Memorial School (interbellum)
ID 13577	Huis der Bootslieden (begin 20 ^{ste} eeuw)
ID 13561	Huis der Kooplieden (17 ^{de} eeuw)
ID 13506	Huis Biebuyck (burgerhuis, 16 ^{de} eeuw)
ID 12831	Kasselrijgebouw (Rechtbank van Koophandel, 18 ^{de} en 19 ^{de} eeuw)
ID 12112	Herberg In't Klein Stadhuis (17 ^{de} eeuw)

Figuur 41: Tabel van de beschermde monumenten op een maximale afstand van 100m rond het studiegebied

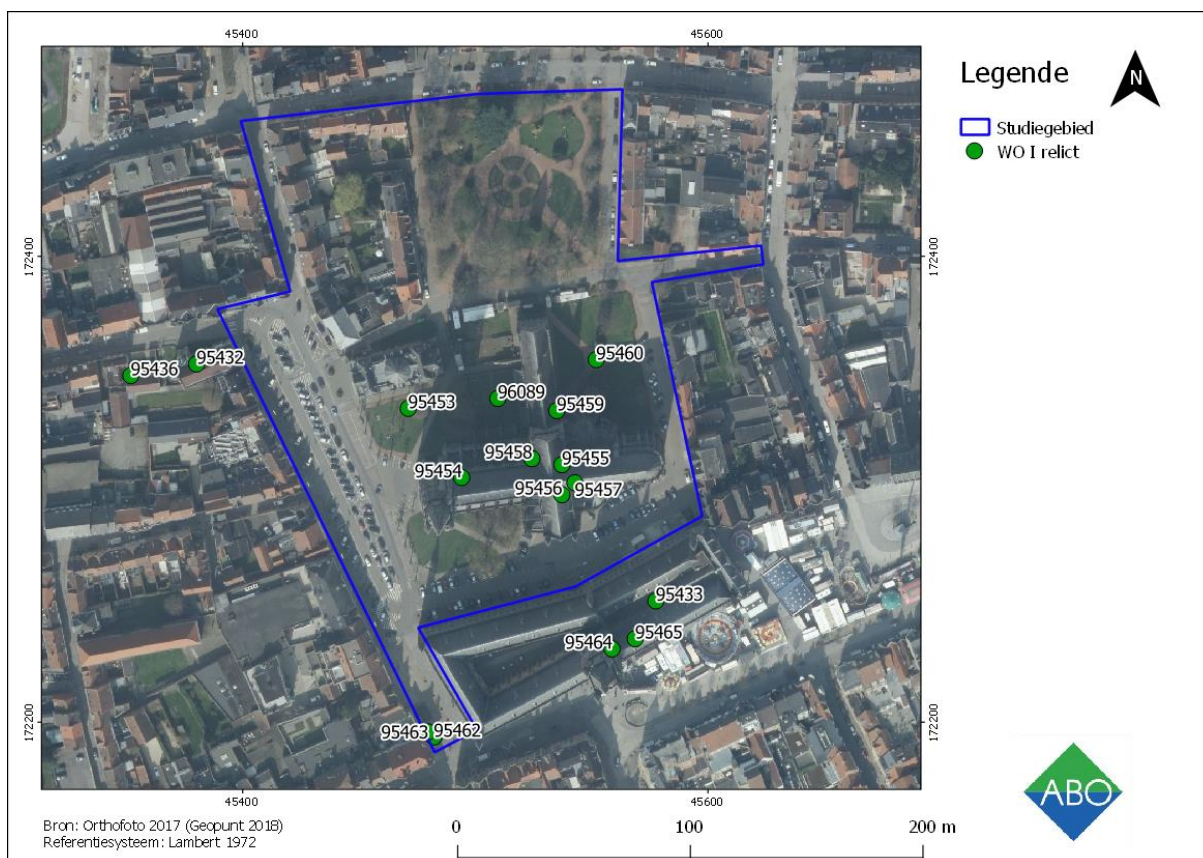
4.2.4 BESCHERMDE STADS- OF DORPSGEZICHTEN

Figuur 42: Beschermd stadsgezicht in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2018)

In de omgeving van het studiegebied bevindt zich 1 melding van een beschermd stadsgezicht. Ten zuidwesten van het studiegebied is de Vismarkt beschermd als stadsgezicht omwille van de historische, culturele en esthetische waarde.

4.2.5 WO I RELICTEN

Figuur 43: WO I-relicten in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2018)

Binnen het studiegebied bevinden zich 11 WO I-relicten. In de directe omgeving van het studiegebied zijn dit er 5.

Bij ID 95459 gaat het om een gedenkplaat voor de gesneuvelden tijdens WO I uit de Commonwealth. Deze plaat bevindt zich in de Sint-Maartenskerk. In deze kerk bevindt zich eveneens een gedenkplaat voor de gesneuvelde Franse militairen (ID 95455). Het glasraam 'Vrede door Verzoening' (ID 95456) bevindt zich eveneens in deze kerk net zoals het roosvenster 'Koning Albert I' (ID 95456). Tot slot bevinden zich binnen de Sint-Maartenskerk ook het memento voor koning Albert I (ID 95458) en de schrijn voor Camille Delaere (ID 95454). Deze laatste was een pastoor die tijdens de Eerste Wereldoorlog te leper de zieken en gewonden verzorgde en de wezen onderdak verschafte.

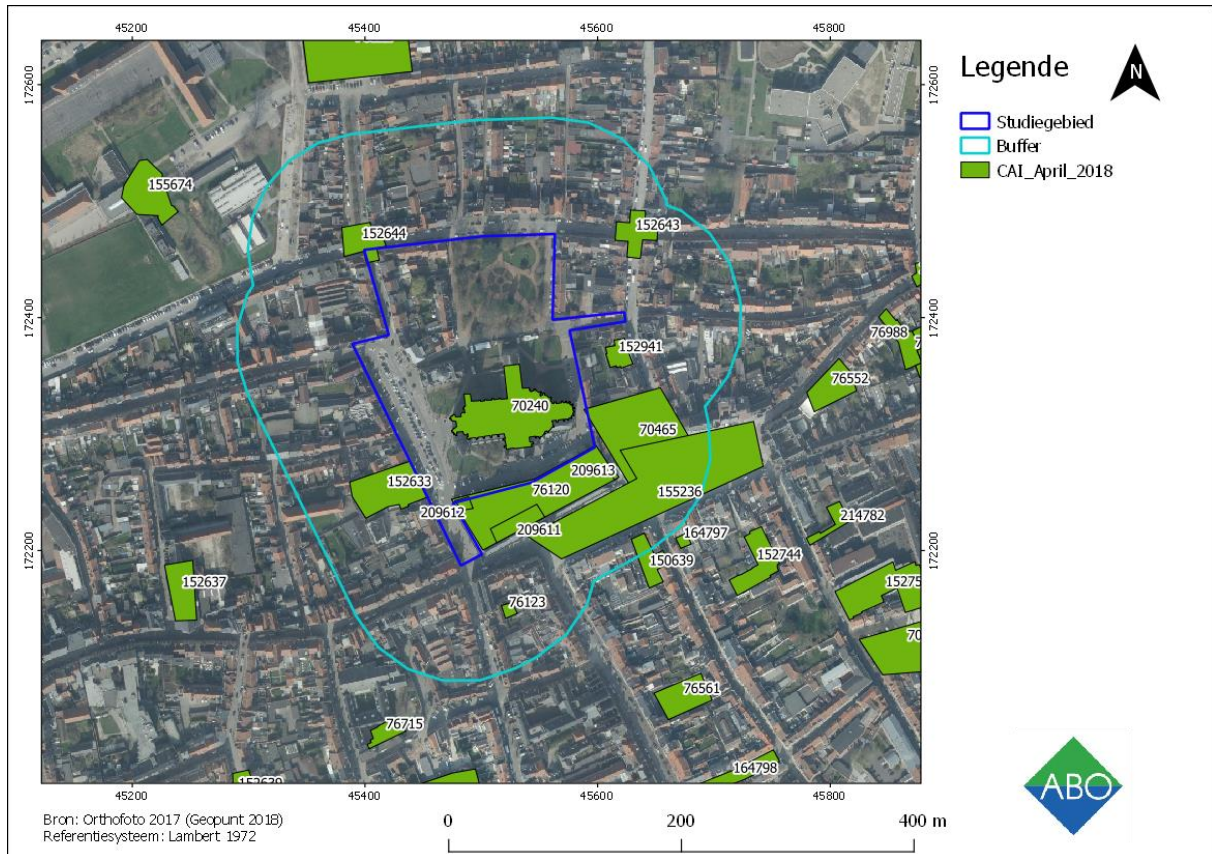
Buiten de kerk, ten oosten van het noordelijke transept, bevindt zich ID 95460, dit betreft het Munster War Memorial (cf. 4.2.2). Ten westen van het noordelijke transept bevinden zich nog 2 WO I-relicten. Het gaat om een Japanse vredespaal (ID 95453) en het lapidarium (ID 96089). Het lapidarium bevindt zich op de plaats waar vroeger (een gedeelte van) het Sint-Maartensklooster stond. De ruïnes zijn hier bewaard, evenals bewerkte stenen en beelden die vroeger van dit klooster deel uitmaakten. In het zuiden van het studiegebied bevinden zich nog 2 meldingen: het gaat hier om een gedenkplaat voor de 13th Belgian Field Artillery (ID 95462) en een gedenkmuur voor de burgerlijke en militaire slachtoffers te leper (ID 95463).

In de directe omgeving van het studiegebied bevinden zich 3 meldingen binnen de Lakenhal. ID 95433 betreft een glasraam voor de 6de lanseniers. Verder bevinden zich hier nog een gedenkplaats voor de Franse militairen (ID 95465) en standbeelden van koning Albert I en koningin Elisabeth.

Net ten westen van het Vandenpeereboomplein bevinden zich ook 2 meldingen: de Saint-George's Memorial Church (ID 95432) en de Eton Memorial School (ID 95436). Beide zijn ook beschermd als monument (cf. hst. 4.2.2).

4.2.6 CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI)

Binnen het studiegebied zijn er 2 CAI-meldingen binnen het studiegebied terug te vinden. Binnen een buffer van 100m rond het studiegebied zijn er 11 meldingen terug te vinden.

Figuur 44: Alle CAI-meldingen in de nabije omgeving (Geoportaal 2018)

ID	Omschrijving	Datering
152644	Literatuurstudie Boezingepoort	Late middeleeuwen
70240	Literatuurstudie en archeologisch onderzoek Sint-Maartenskerk	Volle en late middeleeuwen
152633	Literatuurstudie curtis (van de 'Villa Iprensis')	Volle middeleeuwen
209612	Archeologisch onderzoek Lakenhalle liftput 1	Late middeleeuwen
209611	Archeologisch onderzoek Lakenhalle zuidwestvleugel	Late middeleeuwen, 13 ^{de} eeuw; 17 ^{de} eeuw

76120	Literatuurstudie en archeologisch onderzoek Lakenhalle westvleugel en binnenplein	Late middeleeuwen
209613	Archeologisch onderzoek Lakenhalle liftkoker 2	Late middeleeuwen
76123	Archeologisch noodonderzoek	Late middeleeuwen
155236	Archeologisch onderzoek Grote Markt	Volle middeleeuwen; 16 ^{de} eeuw; 17 ^{de} eeuw
70465	Toevalsvondst bij Nieuwerck	17 ^{de} eeuw
152941	Archeologisch onderzoek	Late middeleeuwen
152643	Literatuurstudie Diksmuidepoort	Late middeleeuwen

Figuur 45: Overzichtstabel CAI in de nabije omgeving.

ID 152644

Deze melding behandelt een literatuurstudie van de Boezingepoort (cf. 4.1.2.4). Deze stadspoort was onderdeel van de versterking uit de late middeleeuwen (Mus O., 1998). De polygoon voor deze melding bevindt zich in GIS nog net binnen het studiegebied, maar de Boezingepoort bevond zich in feite buiten het studiegebied.

ID 70240

Deze melding betreft een historisch onderzoek van de Sint-Maartenskerk (Mus O., 1998). Deze is geëvolueerd uit de vroegere burchtkapel op het neerhof bij de grafelijke motte (cf. hst. 4.1.2.1). Als tweede onderdeel is er ook nog het archeologisch onderzoek uit 1974 van het graf van Robrecht de Bethune (†1322) in deze kerk (Devlieghe L., 1974). Ruim graf langs binnen gemetseld met Atrechtse zandsteen en aan de buitenzijde bekleed met baksteen. Boven de vloer bevonden zich 4 ijzeren staven bestemd om een doodskest te dragen. Daarop stond een houten kistje met enkele beenderen, daar geplaatst na de Eerste Wereldoorlog. (Bij de verwoesting van de kerk tijdens de Eerste Wereldoorlog werd ook het graf verstoord). Naast dit graf bevond zich nog een bakstenen graf, vermoedelijk van de bekende Ieperse bisschop Jansenius. In 1566 werd de grafplaat van Robrecht de Bethune verwoest tijdens de beeldenstorm. Er werd een nieuwe zerk geplaatst die verwoest werd tijdens de Eerste Wereldoorlog.

ID 152633

Literatuurstudie naar de curtis, het centrum, van de 'Villa Iprensis' (cf. hst. 4.1.1). Dit was het eerste centrum van bedrijvigheid in de nederzetting (Mus O., 1998).

ID 209612

Bij archeologisch onderzoek naar aanleiding van de herinrichting van de Lakenhalle in 2011 werden hier resten van opgaand muurwerk uit de late middeleeuwen aangetroffen (Trommelmans R., 2012).

ID 209611

Bij archeologisch onderzoek werden in de zuidwestvleugel van de Lakenhalle sporen uit verschillende periodes teruggevonden. De oudste fase dateert uit de 13de eeuw en omvat een haardvuur met

duidelijke brandsporen. Eveneens uit de late middeleeuwen, maar niet nader dateerbaar, werden restanten van muren in gele baksteen aangetroffen die de Lakenhalle opdelen. In een latere fase werden deze muren vervangen of aangevuld door muren in rode baksteen. Geheel binnen de lijn der verwachtingen werd een grote hoeveelheid lakenloodjes uit de late middeleeuwen aangetroffen (Trommelmans R., 2012).

ID 76120

De westvleugel werd op basis van de literatuur opgericht tussen 1270 en 1307 (Mus O., 1998). De westvleugel en het binnenplein van de Lakenhalle werden in 1988 archeologisch onderzocht. Dit toonde aan dat de westelijke vleugel aangelegd werd op drassig terrein. Deze stond op een ophoging van 1,5m en een dicht palennetwerk verstevigd met aarde. De muren rustten op een bakstenen onderbouw, die zeker 3m diep reikte. Het bouw materiaal, een gele polderbaksteen, bewijst dat het verkleiningsproces van dit bouw materiaal in Kustvlaanderen reeds vanaf het laatste kwart van de 13de eeuw inzette. Er werd ook veel schervenmateriaal gevonden en de baksteenfundering van een noord naar zuid lopende muur (Termote J., 1990). Er gebeurde ook paleo-ecologisch onderzoek op stalen genomen uit het grondpakket (ophoging bij het bouwrijp maken van het terrein voor de constructie van de Lakenhalle). Dit grondpakket is rijp aan organisch materiaal: er werden resten van kip, eend, kabeljauw, rode poot, geit, rund teruggevonden. Ook werden er zaden van braambessen, appels, pruimen, zoete kersen, graan en enkele onkruiden teruggevonden (Ervynck, A., Van Neer, W. & Huysmans, L. 1990).

ID 209613

Bij archeologisch onderzoek werden op deze locatie sporen aangetroffen van een laag met keien, ca. 1,80m onder het huidige vloerniveau. Mogelijk maakte dit deel uit van een weg of een ouder vloerniveau (Trommelmans R., 2012).

ID 76123

In 1989 kon bij graafwerken voor de kelder van een nieuwbouwproject een beperkt noodonderzoek worden verricht. Er werden restanten van een geveelfundering (13de eeuw) en een fundering op poeren aangetroffen (14de eeuw). Bijkomend werden ook ingeheide palen voor een andere fundering aangetroffen. Deze konden helaas niet gedateerd worden (Termote J., 1990).

ID 155236

Er werd op deze locatie een ploeglaag aangetroffen die niet gedateerd kon worden. Deze zou in verband gebracht kunnen worden met een akkerareaal gelegen bij de grafelijke motte uit de 10de eeuw. Uit de volle middeleeuwen werden enkele oude wegtracés aangetroffen. Uit de 16de eeuw dateert een waterput op de oostelijke helft van de markt. Deze kende een tweede fase uit de 17de eeuw.

ID 70465

Het Nieuwerck is een renaissancegebouw dat aanleunde tegen de oostvleugel van de hallen. In de 14de eeuw stond hier het 'Gulden Halleke', een houten gebouw. Begin 17de eeuw werd dit afgebroken en werd het Nieuwerck gebouwd. In 1951 werden op deze locatie 5 grafzerken uit de 17de eeuw gevonden.

ID 152941

Bij een archeologisch onderzoek in 2010 werden hier goed bewaarde woonniveaus en een tegelvloer uit de late middeleeuwen teruggevonden. Uit dezelfde periode werden ook verschillende beerputten aangetroffen.

ID 152643

Deze melding behandelt een literatuurstudie van de Diksmuidepoort. Deze stadspoort was onderdeel van de versterking uit de late middeleeuwen.

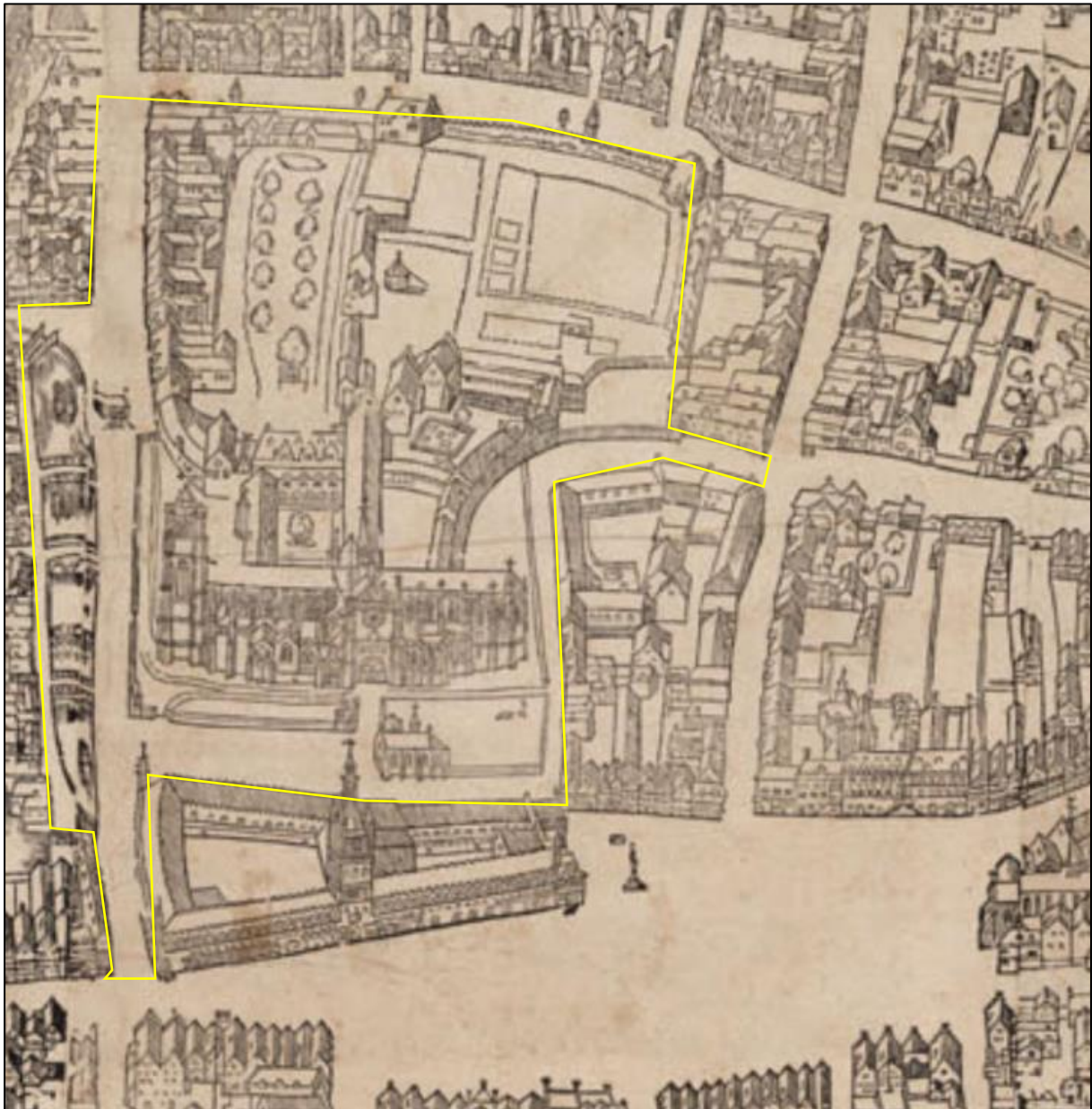
Concluderend kan gesteld worden dat de CAI meldingen voornamelijk meldingen bevat uit de volle en late middeleeuwen. Bij de Lakenhalle, het Nieuwerck en de Grote Markt wordt er ook melding gemaakt van vondsten uit nieuwe tijd. De tijdsperiodes van de meldingen komen overeen met de aard van de verwachtingen voor het studiegebied en de directe omgeving (historische stadskern Ieper).

Binnen het studiegebied is er een gecombineerde melding (literatuurstudie en archeologisch onderzoek) gekend (ID 70240) voor de Sint-Maartenskerk. In 1974 werd hier het graf van graaf Robrecht de Bethune onderzocht binnen de kerk. Niet opgenomen in de CAI is de waarneming uit 1958 bij de onderkeldering van de noordoostelijke vleugel van de Lakenhalle. Hierbij kwamen sporen van de neerhofgracht van de grafelijke motte aan het licht (Mus O., Vandenbussche P., Constandt H., 1985). Eveneens niet opgenomen in de CAI is het archeologisch onderzoek van A. Vermandere in 1976 op de locatie van voormalige kapittelgebouw van het Sint-Maartensklooster (huidig lapidarium). Dit onderzoek bracht talrijke begravingen en opeenvolgende vloerniveaus aan het licht. Ook werden sporen van een oud loopvlak in samenhang met paalgaten aangetroffen. Helaas is het vondstmateriaal reeds in de jaren '80 van de 20ste eeuw zoekgeraakt zodat meer precieze gegevens en dateringen ontbreken (Termote J., 1990). Bijkomend kan nog een klein onderzoek vermeld worden uit 1992. Toen werd naar aanleiding van werken een sleuf getrokken aan de uiterst oostelijke zijde van het Sint-Maartensplein. Hierbij werd een restant van een muur in gele baksteen teruggevonden (mondelinge mededeling Pedro Pype). Dit zou een restant van de zuidelijke muur langsheen de Heilige Geestkapel kunnen zijn (cf. hst. 4.1.2.3 en hst. 4.3.1).

Het stadsarcheologisch onderzoek te Ieper kwam pas laat op gang in vergelijking met andere steden zoals bv. Gent of Brugge. Na de Eerste Wereldoorlog werd aangenomen dat de archeologische relevante lagen samen met de rest van de stad verwoest waren. Pas na de Tweede Wereldoorlog kwam de belangstelling voor stadsarcheologie terug op gang. Het zou nog tot midden jaren '80 van de vorige eeuw duren vooraleer een gedegen stadsarcheologisch onderzoek echt op gang kwam. De bovenstaande CAI-meldingen en de archeologische waarnemingen binnen de stad Ieper tonen aan dat de archeologisch relevante lagen niet verloren zijn gegaan tijdens de verwoestingen van de Eerste Wereldoorlog. Dit geeft dus een hoge kans op in situ bewaring van archeologische resten uit meerdere periodes binnen het studiegebied.

4.3 CARTOGRAFISCHE BRONNEN

4.3.1 STADSPLAN VAN THÉVELIN-DESTRÉE (1564)

Figuur 46: Detail uit het stadsplan van Thévelin-Destrée met indicatie van het studiegebied in het geel (Yper Museum)

Het stadsplan van Thévelin-Destrée is genoemd naar de makers, schilder Jean Thévelin en drukker Jacques Destrée. De originele kaart verscheen in 1564. De hier afgebeelde kaart is een kopie uit 1815, gezien het originele plan niet meer bestaat. De kopie werd gemaakt met de originele houtblokken die verloren zijn gegaan in 1914.

Op het plan zien we het huidige Vandenpeereboomplein aan de westelijke zijde van het studiegebied. De rivier de Ieperlee is nog niet overweld en is op dit plein te zien, bekroond door 4 bruggen. Van deze bruggen zijn nog 2 namen bekend: 'Merschbrigghe' en 'Elverdincbrigghe'. Deze bruggen verbonden het plein met respectievelijk de huidige Korte Meerstraat en de Elverdingsestraat. In het midden van

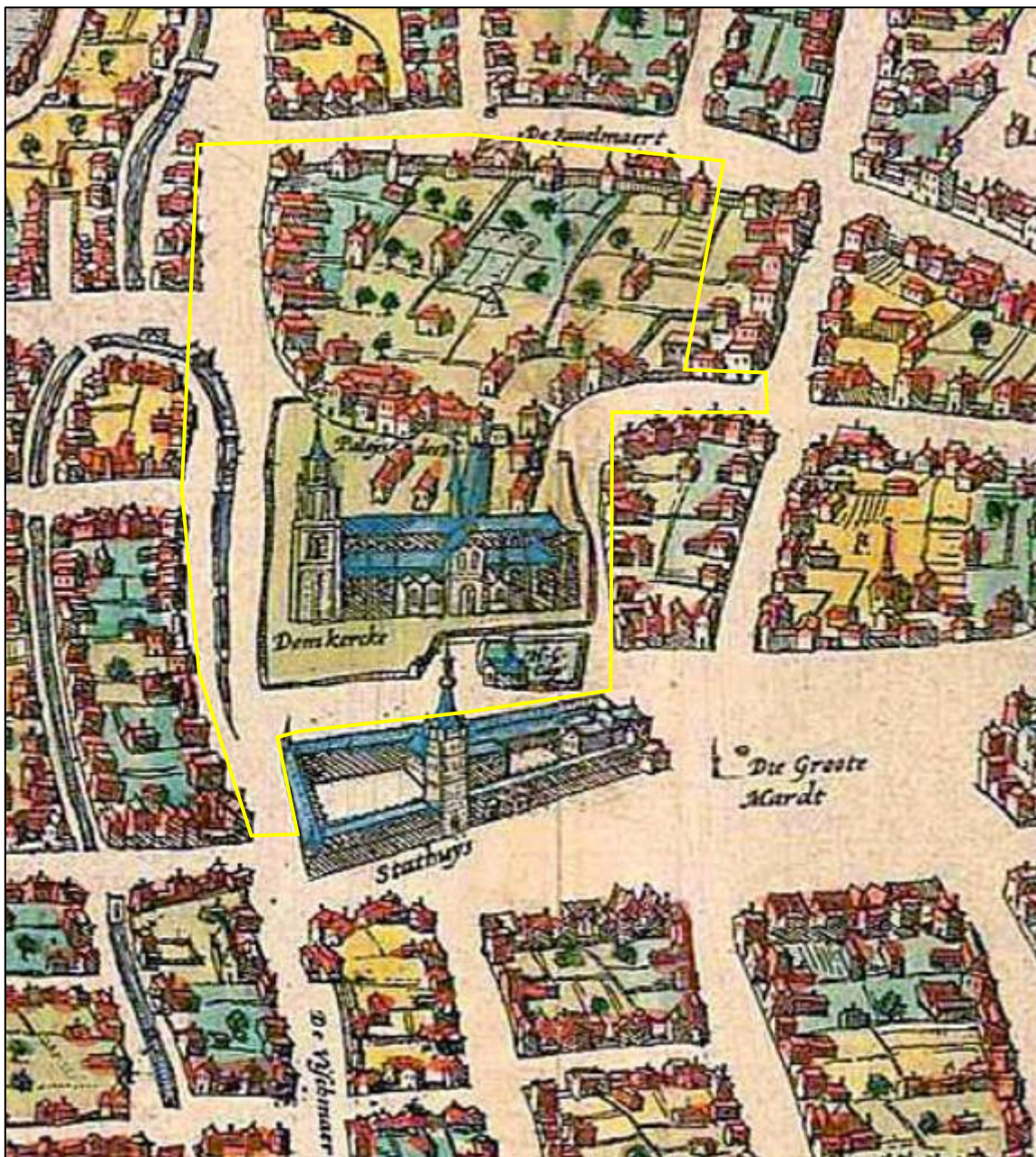
het plein zien we een tredmolenkraan of hijskraan om de schepen uit te laden. Platbodems konden immers tot in het hart van de stad komen om te laden en te lossen.

Op het stadsplan is de Sint-Maartenskerk duidelijk afgebeeld met het Sint-Maartensklooster ten westen van het noordelijke transept. Het pandhof met in het midden een boom is duidelijk weergegeven. Ten oosten van het noordelijke transept zien we een huis met een ommuurde tuin. Vermoedelijk was dit een eerste fase van het bisschoppelijk paleis. Het bisschoppelijk paleis dat verwoest werd in de Eerste Wereldoorlog werd opgericht eind 17de eeuw (cf hst. 4.1.2.2). De westelijke afsluiting van de tuin wordt gevormd door een huizenrij die een bocht maakt. Deze huizenrij is verdwenen uit het huidige stratenpatroon. Ten oosten van de straat is het klooster van de Zwarte Zusters weergegeven. Rondom de Sint-Maartenskerk zien we een lage omheining aan de oostelijke, westelijke en zuidelijke zijde. Vermoedelijk was dit de afbakening van het kerkhof. Aan de zuidelijke zijde is er een opening in de omheining die leidt naar de ingang van de kerk aan de zuidzijde. Vermoedelijk was dit de toenmalige hoofdingang. Tussen de kerk en de Lakenhalle bevindt zich nog een kerkelijk gebouw. Het gaat hier om de Heilige Geestkapel. Deze werd afgebroken tijdens de Franse Revolutie (cf. hst. 4.1.2.3). Ook aan deze kapel is een ommuurd gedeelte te zien. Of dit voor een kerkhof was is niet duidelijk maar een andere verklaring lijkt niet meteen voorhanden.

In het noorden van het studiegebied zien we aan de westelijke zijde (Boezingepoortstraat) een aantal rijwoningen. De achterkant van deze woningen geeft uit op een open gedeelte dat beplant lijkt met bomen. De noordelijke zijde van het studiegebied (aangrenzend aan de huidige Simon de Volsberghestraat) is ommuurd. In het midden van de omheining staat een woning. Aan de zuidzijde van deze woning is een open stuk land te zien dat erbij lijkt de horen. Dit open stuk land is verdeeld in verschillende percelen met nog een aantal huizen of bijgebouwen aan de westelijke zijde (aanpalend aan de 'tuin' bij de woningen aan de Boezingepoortstraat). Binnen het tuingedeelte staat een ronde structuur, dit is vermoedelijk een rosmolen.

Terzijde kan nog opgemerkt worden dat ten oosten van de Lakenhalle een waterput en een schandpaal lijken afgebeeld te zijn. De waterput zou kunnen overeenkomen met deze in de CAI-melding met ID 155236 (cf. 4.2.5).

4.3.2 BRAUN EN HOGENBERG: HYPR FLANDRIARUM CIVITAS MUNITISSIMA (1597)

Figuur 47: Detail uit het stadsplan van Braun en Hogenberg met indicatie van het studiegebied (Wikimedia Commons)

Deze kaart uit het einde van de 16de eeuw toont opnieuw de leperlee met een aantal bruggen aan de westelijke zijde van het huidige Vandenpeereboomplein. De kaart is iets minder nauwkeurig getekend dan de Thévelin-Destrée kaart, maar toont wel duidelijk de Sint-Maartenskerk ('Dem kercke') en de Heilige-Geestkapel (Heilige Capel) tussen de kerk en de Lakenhalle. De Lakenhalle is overigens aangeduid als 'Stathuys'. Bij de kerk en de kapel hoort ook op deze kaart een ommuring die vermoedelijk een kerkhof aanduidt.

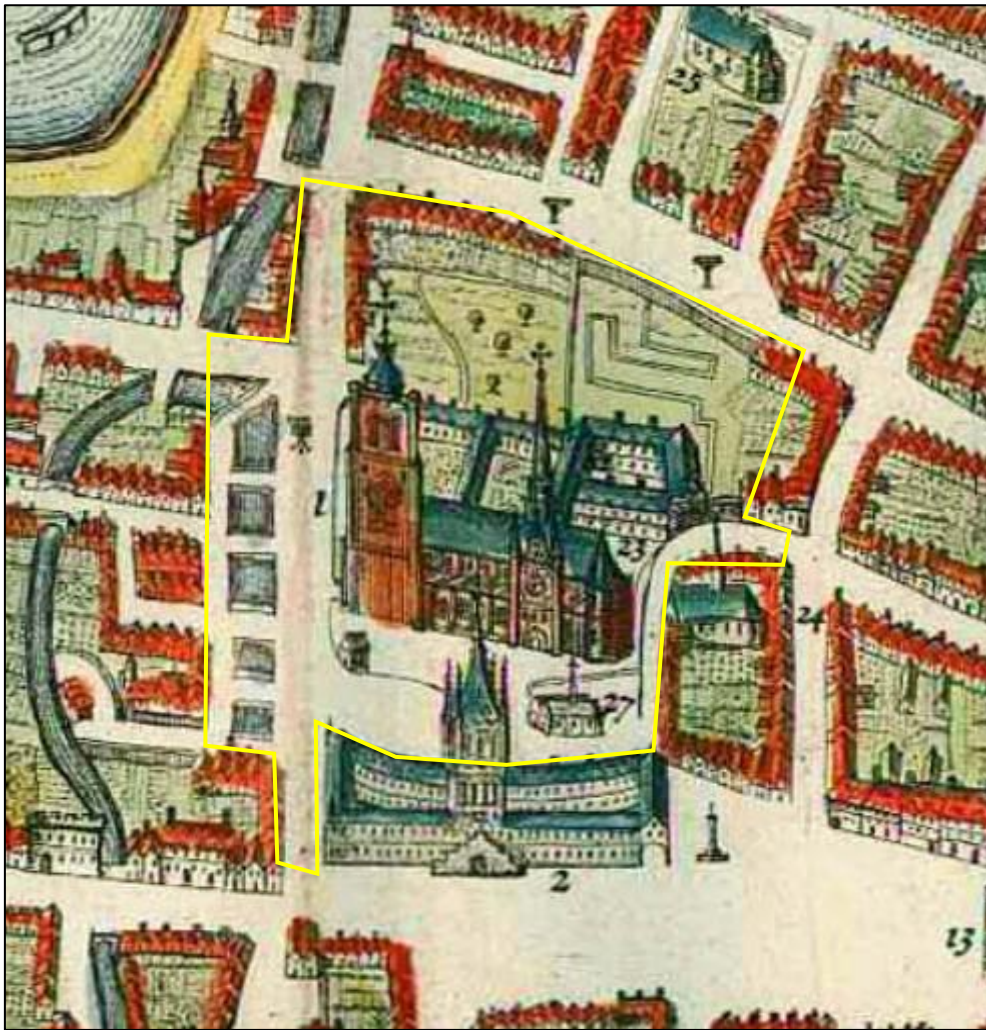
De huizen aan de Boezingepoortstraat zijn hetzelfde gebleven en komen net zoals op de Thévelin-Destrée kaart uit op een open plek. We zien nu wel iets duidelijke de verschillende bebouwing binnen de open ruimte. Ook de omheining aan de zuidelijke zijde van het studiegebied is hier weergegeven.

Wel zijn er nu 2 huizen die deze omheining onderbreken. Binnen het open gedeelte ten zuiden hiervan lijken er nu meerdere woningen te zijn. De rosmolen is ook hier nog weergegeven op de kaart.

Ten oosten van het noordelijke transept van de Sint-Maartenskerk zien we nog steeds rijwoningen die een bocht maken in het stratenpatroon. Ten westen van dit transept zien we een aantal gebouwen afgebeeld. Dit zijn de gebouwen van het Sint-Maartensklooster. Ten noorden hiervan zien we een cluster van gebouwen aangeduid als 'Palýs der Bisschop'.

Er kan nog vermeld worden dat ook op deze kaart ten oosten van de Lakenhalle op 'die groote mardt' opnieuw een waterput en schandpaal weergegeven lijken te zijn.

4.3.3 SANDERUS: FLANDRIA ILLUSTRATA (1649)

Figuur 48: Detail van het studiegebied op de kaart van Ieper in de Flandria Illustrata (Flandria 2018)
Legende: 1. Kathedraalkerk (Sint-Maartenskerk); 2. Praetorium (Lakenhalle); 13. Gasthuis 23. Episcopium (bisschoppelijk paleis); 24. Klooster der Zwarte Zusters; 27. Heilige Geestkapel

Antonius Sanderus, de maker van deze kaart, werd in 1625 kanunnik van het Sint-Maartensklooster. In 1637 werd hij hier bibliothecaris en wat later ook leraar van het kapittel. In 1654 verliet hij zowel het klooster als zijn religieuze carrière (Literair Gent 2018). Dit impliceert dat hij de Flandria Illustrata gedurende zijn tijd in Ieper geschreven heeft.

Deze kaart van ongeveer een eeuw later dan de twee voorgaande kaarten (cf. hst. 3.4.1 en hst. 3.4.2) geeft een licht gewijzigd beeld weer van het noordelijke gedeelte studiegebied. De rijhuizen aan de Boezingepoortstraat zijn nog steeds afgebeeld, maar bijkomend zien we nu ook rijhuizen haaks op deze woningen (ter hoogte van de oostelijke zijde van de huidige Surmont de Vosberghestraat). Aan de binnenzijde van de woningen is nog steeds een open, groen gedeelte weergegeven. Op deze kaart zien we dat er een pad doorheen loopt. Dit 'plein' wordt door een muur gescheiden van het noordelijke open gedeelte.

De twee woningen aan de omheining in het zuiden van het studiegebied zijn verdwenen, evenals de bebouwing binnenin. Er loopt nu een hoekig pad door dit gedeelte dat lijkt te horen bij een gebouw met vierkant binnenplein aan de oostelijke zijde van het noordelijke transept van de Sint-

Maartenskerk. Het gaat hier om het bisschoppelijk paleis. Ten oosten van dit paleis zien we dat de straat nog steeds een bocht maakt.

Aan de westelijke zijde van het noordelijke transept zien we het Sint-Maartensklooster. Het bisschoppelijk paleis is niet aangeduid op deze kaart. Het kerkhof rond de Sint-Maartenskerk is aangeduid met een omheining. Binnen deze omheining zien we aan de westelijke kant van de zuidelijke omheining een 'huisje' weergegeven. Mogelijk gaat het om een lijkenhuisje waar de doden enige tijd werden geborgen voor de begrafenis. Wie gestorven was aan een besmettelijke ziekte werd hier opgebaard i.p.v. thuis om besmetting te voorkomen. Op deze kaart is geen omheining aangeduid rond de Heilige Geestkapel.

De leperlee is nog steeds waar te nemen aan de westelijke zijde van het Vandenpeereboomplein. Op deze kaart is ook een tredmolen of hijskraan afgebeeld. Overigens is de vermoedelijke schandpaal ook op deze kaart afgebeeld op de Grote Markt, ten oosten van de Lakenhalle.

4.3.4 ATLAS DE WIT: YPRA (CA. 1698)

Figuur 49: Detail van het studiegebied op de kaart van Ieper in de Atlas De Wit (Wikimedia Commons)

Op deze kaart die dateert uit eind 17de eeuw zien we dat de situatie binnen het studiegebied ongewijzigd is ten opzichte van de Sanderuskaart (cf. hst. 4.3.4). De oude Boezingepoort is op deze kaart waar te nemen ten noorden van het studiegebied. De huizenrij aan de westzijde van de bocht in de Janseniusstraat lijkt verdwenen. Eigenaardig is dat de Ieperlee, die in 1663 overwelfd werd op het Vandenpeereboomplein, nog is weergegeven op deze kaart. Mogelijk werd de kaart van Ieper enige tijd voor de uitgave van deze atlas gemaakt of betreft het een fout op de kaart. Het was veel voorkomend dat bij de opmaak van een atlas gekopieerd werd van andere (oudere) kaarten.

4.3.5 FERRARISKAART (CA. 1770- 1778)

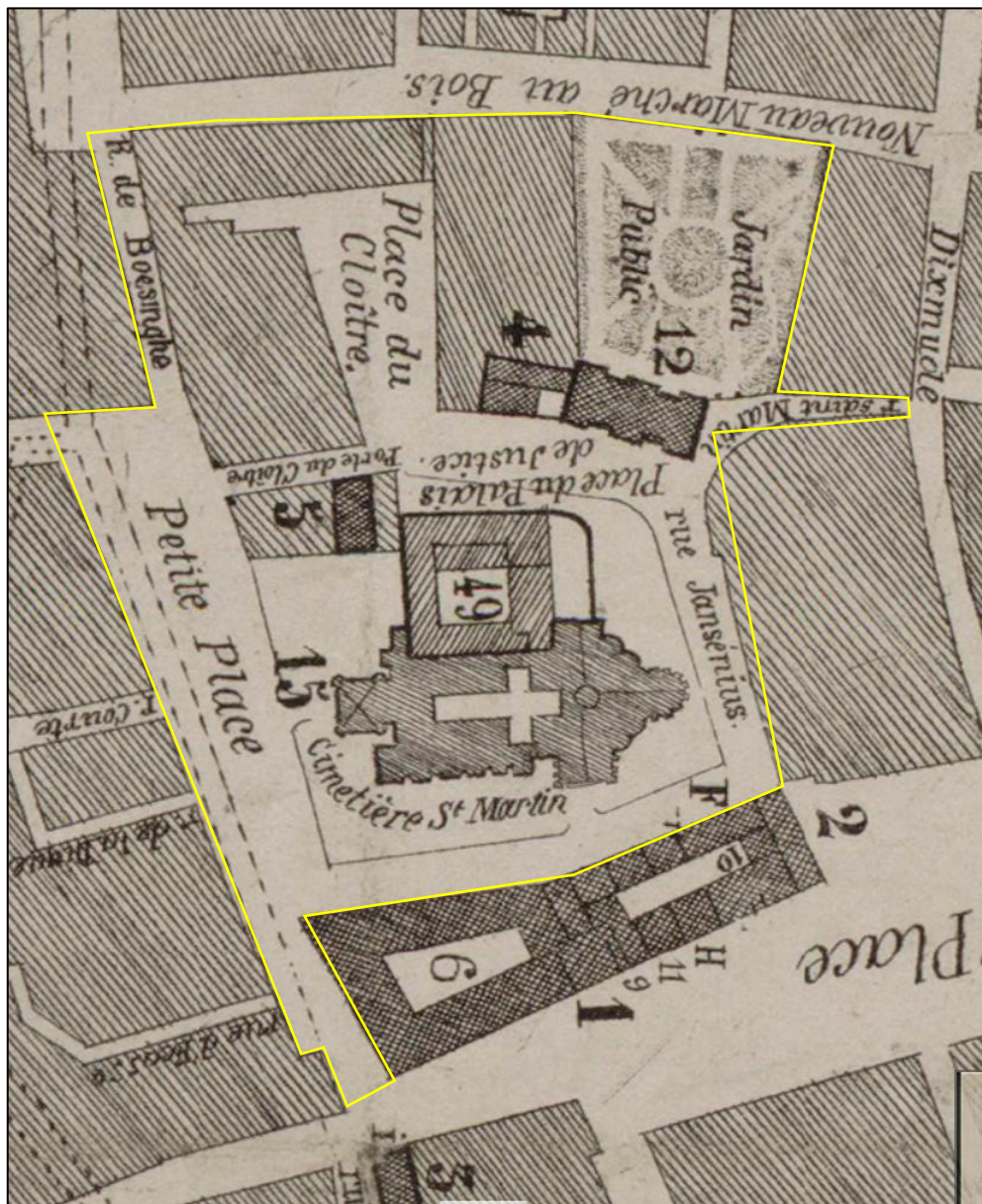
Figuur 50: Het studiegebied aangeduid op de Ferrariskaart (Geopunt 2018)

Op de Ferrariskaart zijn een aantal belangrijke verschillen merkbaar ten opzichte van de hiervoor besproken kaarten. De Heilige Geestkapel die zich tussen de Sint-Maartenskerk en de Lakenhalle bevond is verdwenen. Hoewel de historische bronnen stellen dat deze werd afgebroken in de periode van de Franse Revolutie, werd deze dus mogelijk al eerder gesloopt.

De rivier de Ieperlee is verdwenen ter hoogte van het Vandenpeereboomplein. Deze werd zoals reeds vermeld bij de voorgaande kaart in 1663 overwelfd.

Het bisschoppelijk paleis is op deze kaart meer uitgebreid naar de westelijke zijde. De passage die nog is weergegeven op het plan van het bisschoppelijk paleis uit 1714 (cf. 4.1.2.2) is hier verdwenen. Mogelijks omdat er nu verbinding met het klooster gemaakt werd met het nieuwe, westelijke gedeelte van het paleis. Ook de kapel van de bisschop en de leefruimtes van de kanunniken ten noorden van het koor zijn niet weergegeven. De omheining van het kerkhof volgt wel het plan uit 1714. Het vermoedelijk lijkenhuisje is verdwenen. Ten oosten van het studiegebied is het klooster van de Zwarte Zusters weergegeven.

4.3.6 PLAN DE LA VILLE D'YPRES PAR ANGE VAN EECKHOUDT (1847)

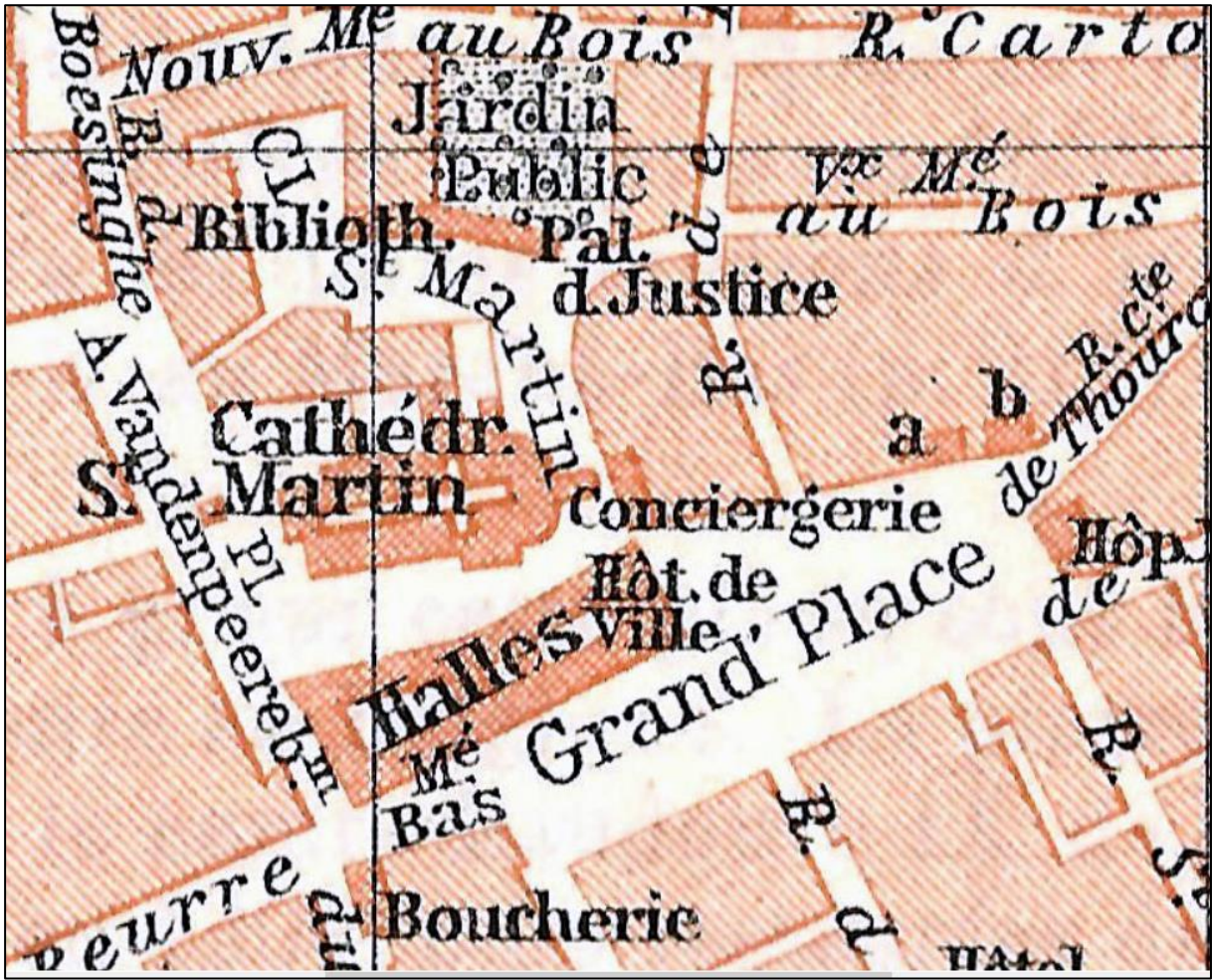
Figuur 51: Detail van het studiegebied op het stadsplan van Ieper uit 1847 (Bibliothèque National de France 2018) Legende: 4. Openbare Bibliotheek ; 5. Theater; 12. Justitiepaleis; 15. Sint-Maartenskerk 49. Klooster der Arme Klaren.

Op dit stadsplan zien we de Sint-Maartenskerk duidelijk aangegeven. Rondom de kerk is de omheining van het kerkhof weergegeven en aangeduid als cimetière St. Martin. Hoewel de Oostenrijkse keizer Jozef II eind 18de eeuw het gebruik van kerkhoven rond de kerk verbood, lijkt het logisch dat de reeds bestaande graven niet verwijderd werden. Hierdoor waren de grafmonumenten rond de Sint-Maartenskerk midden 19de eeuw mogelijk nog te zien in het straatbeeld. Ten noorden van de kerk is het Sint-Maartensklooster weergegeven. Op deze kaart is het aangeduid als het klooster der Arme Klaren (cf. hst. 4.1.2.1). Ten westen van het klooster is het Parnassushof weergegeven en aangeduid als theater (cf. hst. 4.1.2.4). Ten noorden hiervan is de Kloosterpoortstraat aangeduid als 'Porte du Cloître'. De kloosterpoort zelf is niet afgebeeld op de kaart. Ten noorden van deze straat bevindt zich het Kloosterplein en de gebouwen van het bisschoppelijk paleis. Met nr. 4 op de kaart wordt het gedeelte van het bisschoppelijk paleis dat in gebruik is als openbare bibliotheek aangeduid. Nr. 12

geeft het justitiepaleis weer. De tuin van het bisschoppelijk paleis, ten noorden hiervan, is aangeduid als 'Jardin Public'. Tussen het klooster en het justitiepaleis bevindt zich een plein, het 'place du palais de la justice'. De huidige Janseniusstraat is aangeduid als 'Rue Saint-Martin'. De straat ten oosten van het koor van de kerk is aangeduid als de Janseniusstraat. Tegenwoordig staat deze straat gewoon bekend als het Sint-Maartensplein.

De overwelfde Ieperlee is met een stippellijn aangegeven op het huidige Vandenpeereboomplein. Dit plein staat aangeduid als de 'Petite Place'. Dit werd lang gebruikt om het verschil aan te duiden met de Grote Markt die bekend stond als de 'Grand Place'.

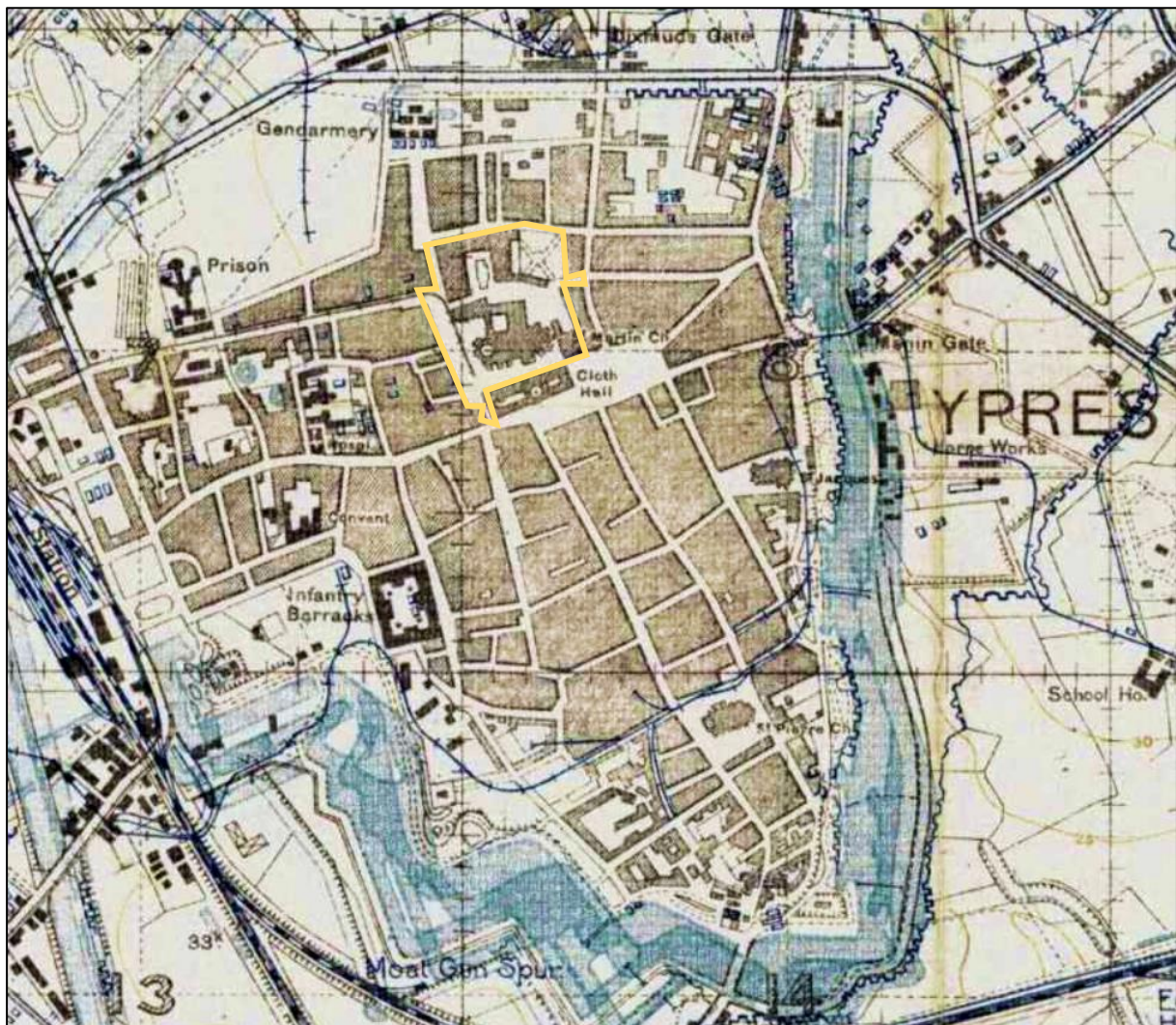
4.3.7 STADSPLAN IEPER (1905)

Figuur 52: Detail van het studiegebied en onmiddellijke omgeving op het stadsplan Ieper uit 1905 (Wikimedia Commons 2018)

Deze kaart van ca. 50 jaar later geeft dezelfde situatie weer als op de voorgaande kaart. Na de Eerste Wereldoorlog zou dit ingrijpend veranderen.

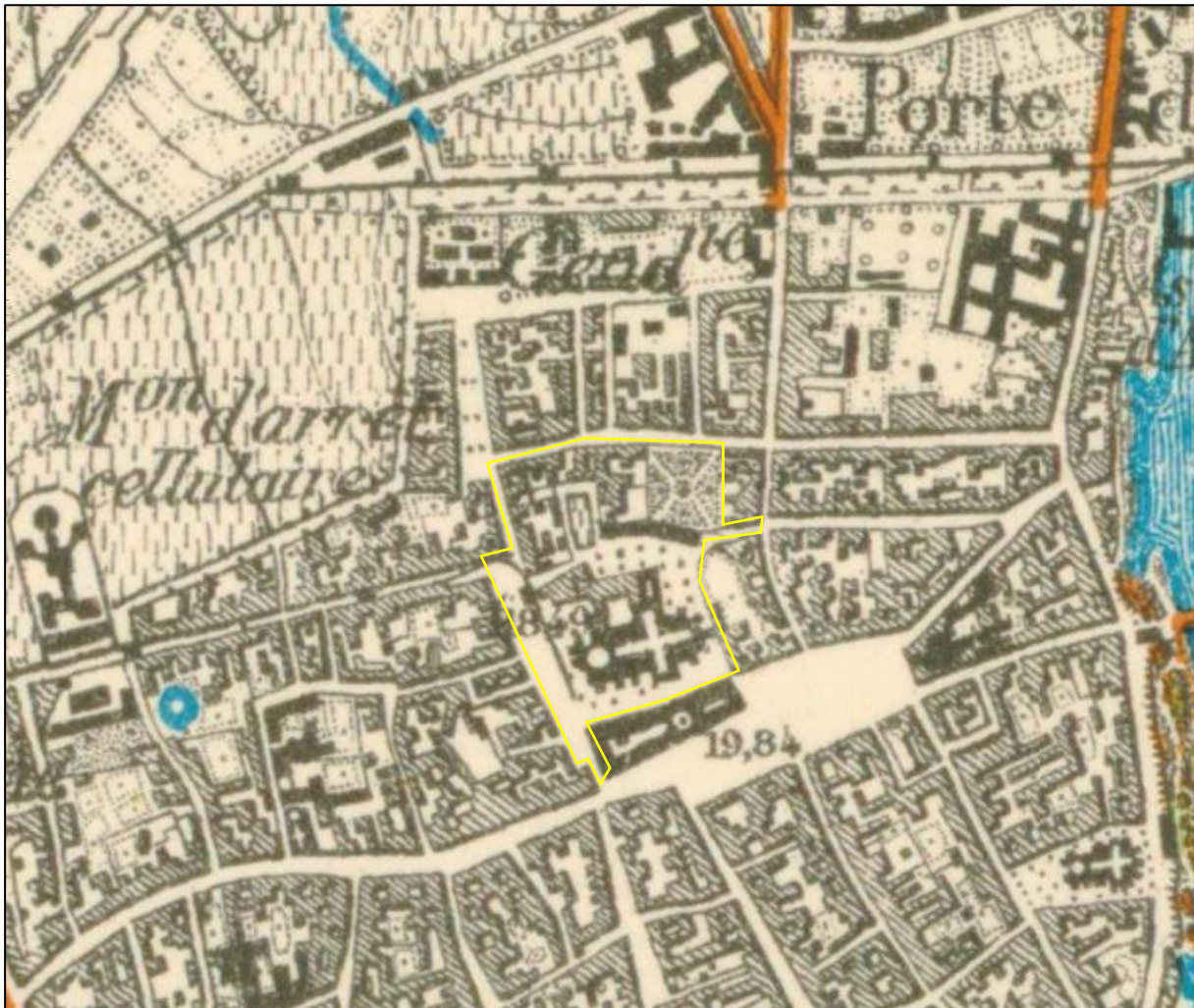
4.3.8 TRENCH MAP IEPER (MEI 1918)

Figuur 53: Het studiegebied aangeduid op een loopgravenkaart van Ieper en omgeving uit 1918 (British Library 2018)

Op deze kaart die dateert uit het einde van de Eerste Wereldoorlog zien we dezelfde situatie weergegeven als op de voorgaande kaarten. Op dit moment lag alles binnen het studiegebied echter volledig in puin. Er zijn een aantal loopgraven gelegd aan de oostelijke rand van de stad. Enkele kilometers verder bevond zich de Ypres Salient (cf. hst. 4.1.1). Het station (een belangrijke verbinding tijdens de Eerste Wereldoorlog) bevond zich aan de westelijke zijde van de stad.

4.3.9 STAFKAART BELGIË (1939)

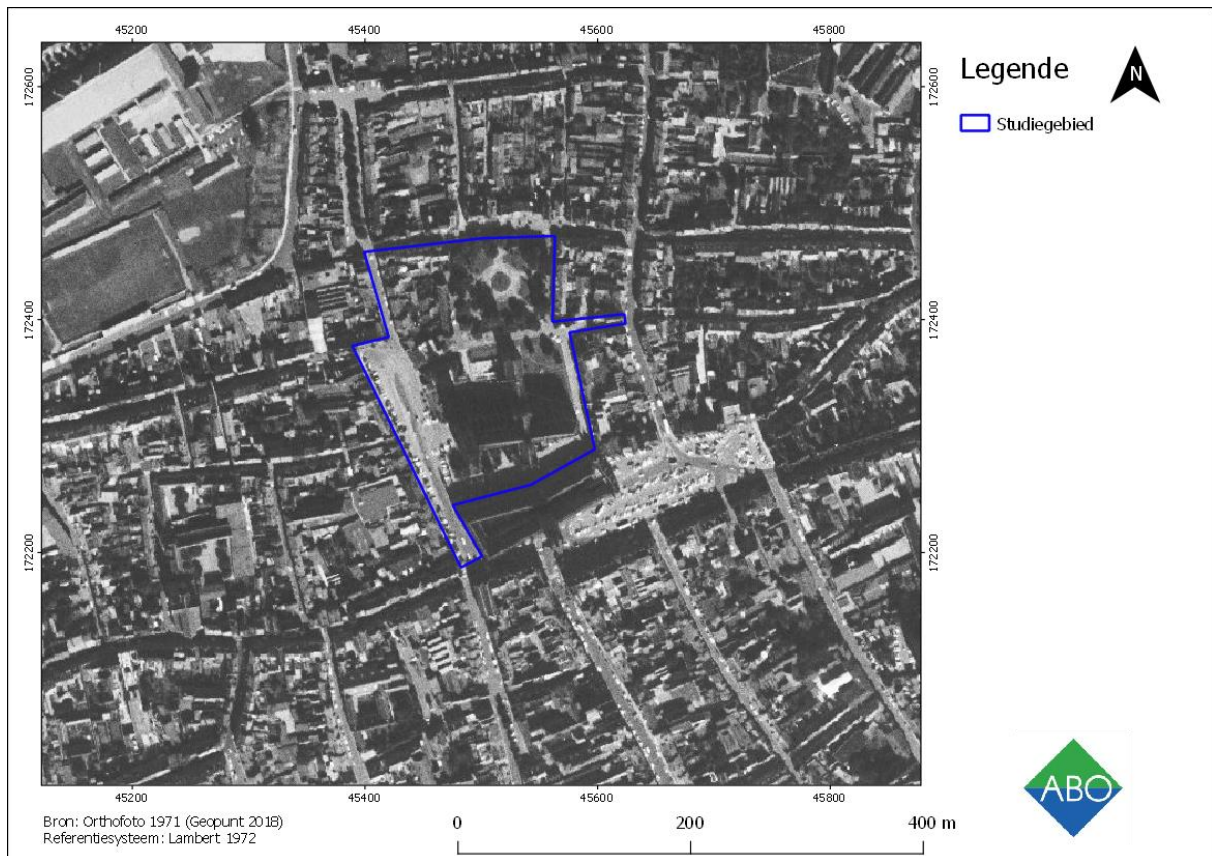

Figuur 54: Het studiegebied aangeduid op een stafkaart van België uit 1939 (Cartesius 2018)

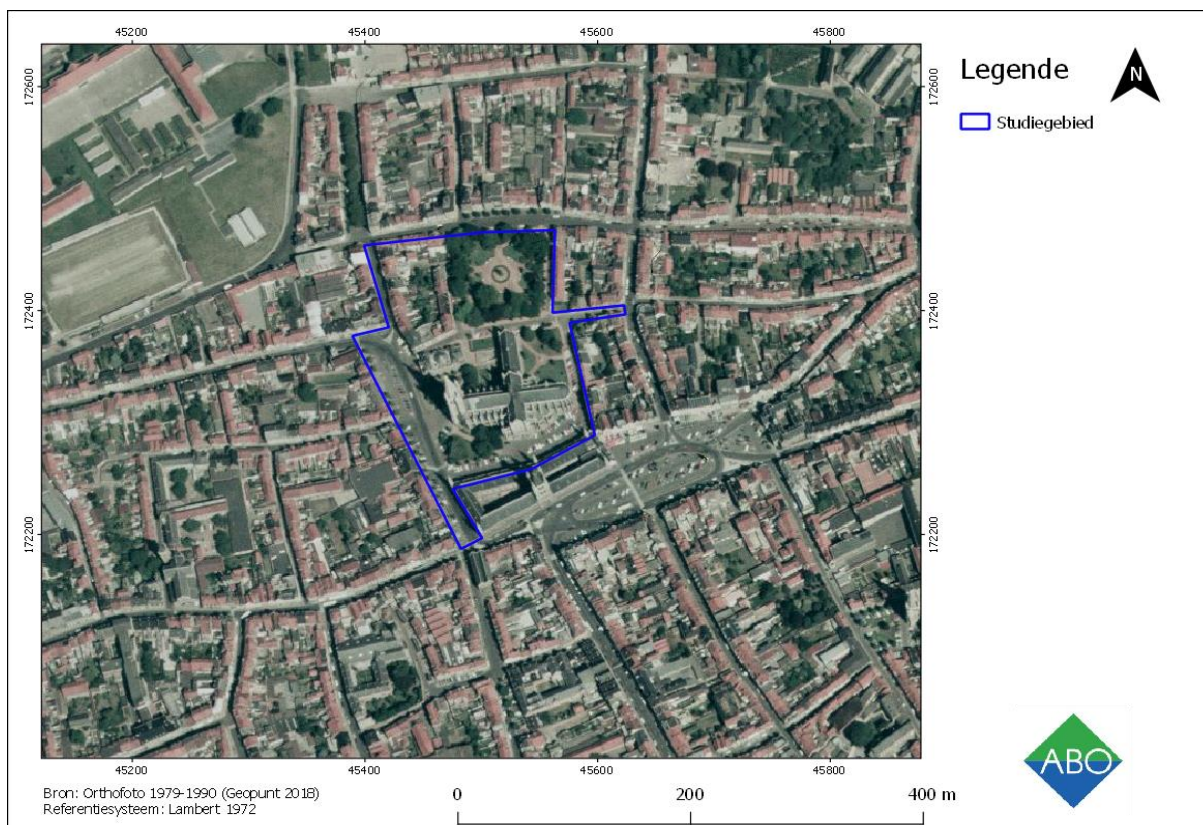
Deze kaart uit 1939 geeft eerder de gewenste situatie weer binnen het studiegebied dan de reële situatie op dat moment. De meeste gebouwen binnen het studiegebied waren heropgebouwd. Met uitzondering van het bisschoppelijk paleis en het Sint-Maartensklooster. De plannen om het klooster herop te bouwen waren er wel, maar werden nooit uitgevoerd. Ook het bisschoppelijk paleis zou nooit heropgebouwd worden.

4.4 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN

Op de luchtfoto's uit 1971, 1990 en 2017 is onderling weinig verschil te merken. Ten opzichte van de stafkaart uit 1939 is het Astridpark nu iets meer naar het westen verschoven en zijn de Delaerestraat en de Deken De Brouwerstraat aangelegd. Deze straten bevinden zich respectievelijk ten oosten en ten westen van het park. Waar op de voorgaande kaarten het klooster en de Kloosterplaats getekend zijn zien we dat deze verdwenen zijn. Het Sint-Maartens klooster en het bisschoppelijk paleis werden immers na de Eerste Wereldoorlog niet meer terug opgebouwd. Waar zich vroeger de kloosterplaats bevond, in de noordwestelijke hoek van het studiegebied, bevindt zich nu een huizenblok. Ten laatste vanaf de jaren '70 werden het Vandenpeereboomplein en het Sint-Maartensplein een bovengrondse parkeerzone.

Figuur 55: Het studiegebied op een luchtfoto uit 1971 (Geopunt 2018)

Figuur 56: Het studiegebied op een luchtfoto uit de periode 1979-1990; opname gemaakt op 12/07/1990 (Geopunt 2018)

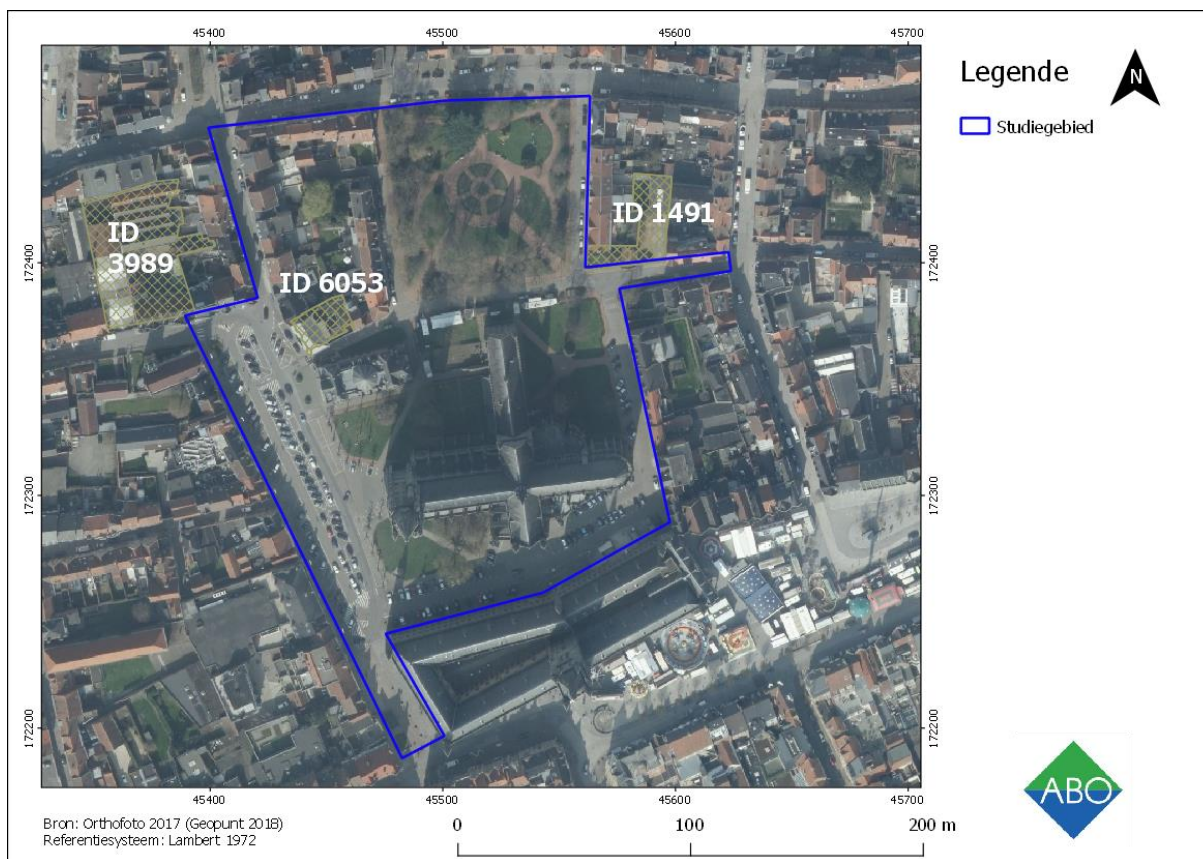
Figuur 57: Het studiegebied op een luchtfoto uit 2017 (Geopunt 2018)

5 REEDS BEKRACHTIGDE ARCHEOLOGIENOTA'S

Binnen het studiegebied is er reeds 1 bekrachtigde archeologienota (ID 6053). Deze nota werd opgesteld naar aanleiding van de verbouwing (met bodemingreep) van een als kantoor ingerichte woning net ten zuiden van de Kloosterpoort (links naast de poort gelegen) (Veraart D., Demeulemeester L., 2016). Het gaat hier om het CM-gebouw, dit is ook te zien op figuur 5 (cf. hst 2.2). Gezien het zeer hoge potentieel en de beperkte oppervlakte (ca. 330m²) werd onmiddellijk overgegaan tot een archeologische opgraving.

Binnen een straal van 100m rond het studiegebied zijn er nog 2 bekrachtigde archeologienota's terug te vinden. Aan de Janseniusstraat (net buiten het studiegebied) werd een archeologienota opgesteld naar aanleiding van de bouw van een meergezinswoning (ID 1491). Het potentieel werd ingeschat als zeer hoog en er werd een archeologisch vooronderzoek in de vorm van proefsleuven geadviseerd (Acke B., et al. 2016). Bij dit vooronderzoek zijn muurresten in gele zandsteen aangetroffen die wellicht behoorden tot het bisschoppelijk paleis (cf. 4.1.2.2) of dateren uit een eerdere periode. Deze resten werden vrij ondiep aangetroffen, op -0.30mMV (mondelinge mededeling Jan Decorte; CO7).

Naar aanleiding van de verbouwing van 2 appartementsblokken en een woning aan de Elverdingestraat werd een archeologienota (ID 3989) opgesteld. Het potentieel werd ingeschat als zeer hoog en er werd een vooronderzoek in de vorm van proefputten geadviseerd (Bot B., 2017).

Figuur 58: Bekrachtigde archeologienota's in en nabij het studiegebied (Geoportaal 2018)

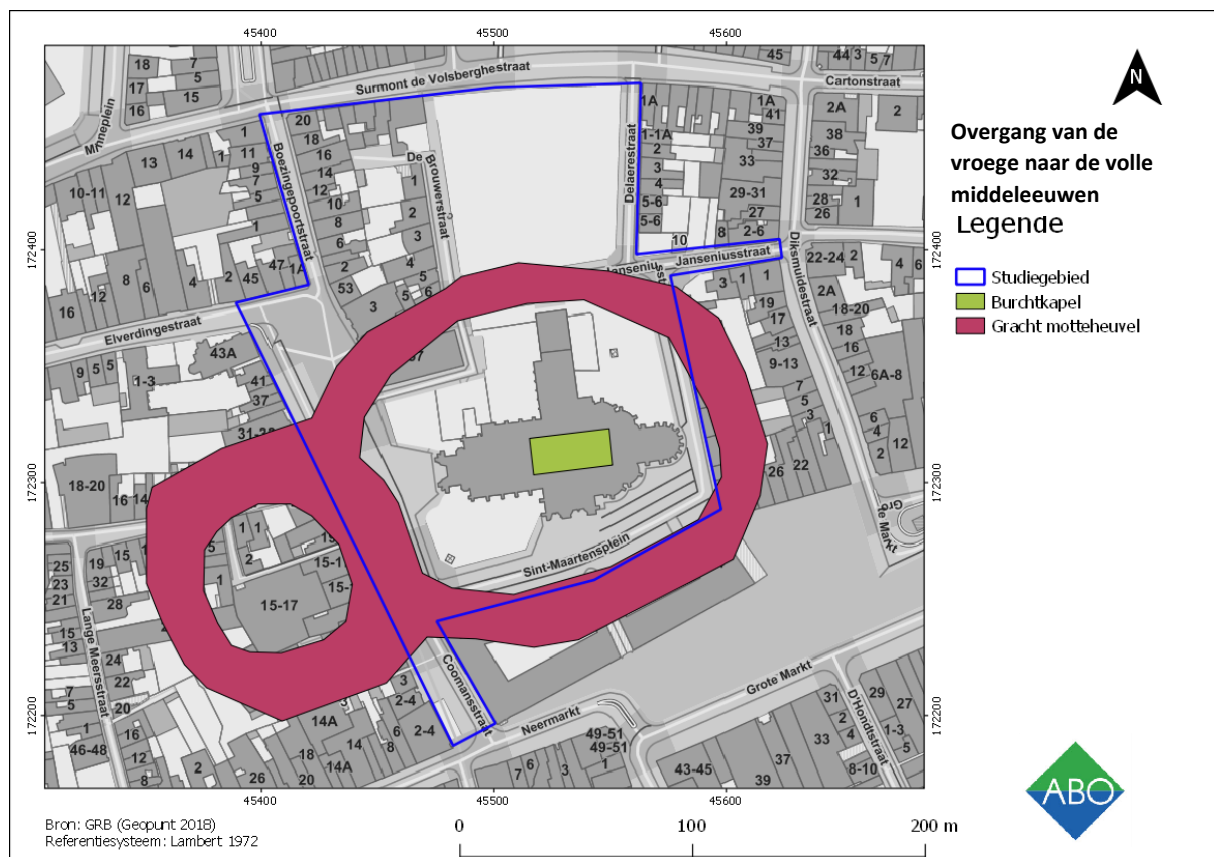
6 INTERPRETATIE EN DATERING

Op basis van landschappelijke en archeologisch/historische gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de aard en ouderdom van eventuele archeologische vindplaatsen ter hoogte van het studiegebied.

Het studiegebied bevindt zich binnen de historische kern van de stad Ieper. Ieper is gelegen op een zandleemrug die doorsneden wordt door de alluviale vlakte van de Ieperlee. De zandleemrug is een uitloper van de West-Vlaamse heuvels.

De topografie ter hoogte van het studiegebied bevestigt dit: de oostelijke helft van het studiegebied is iets hoger gelegen dan de westelijke helft. De verschillen blijven wel vrij beperkt met een maximaal verschil van 1,5m.

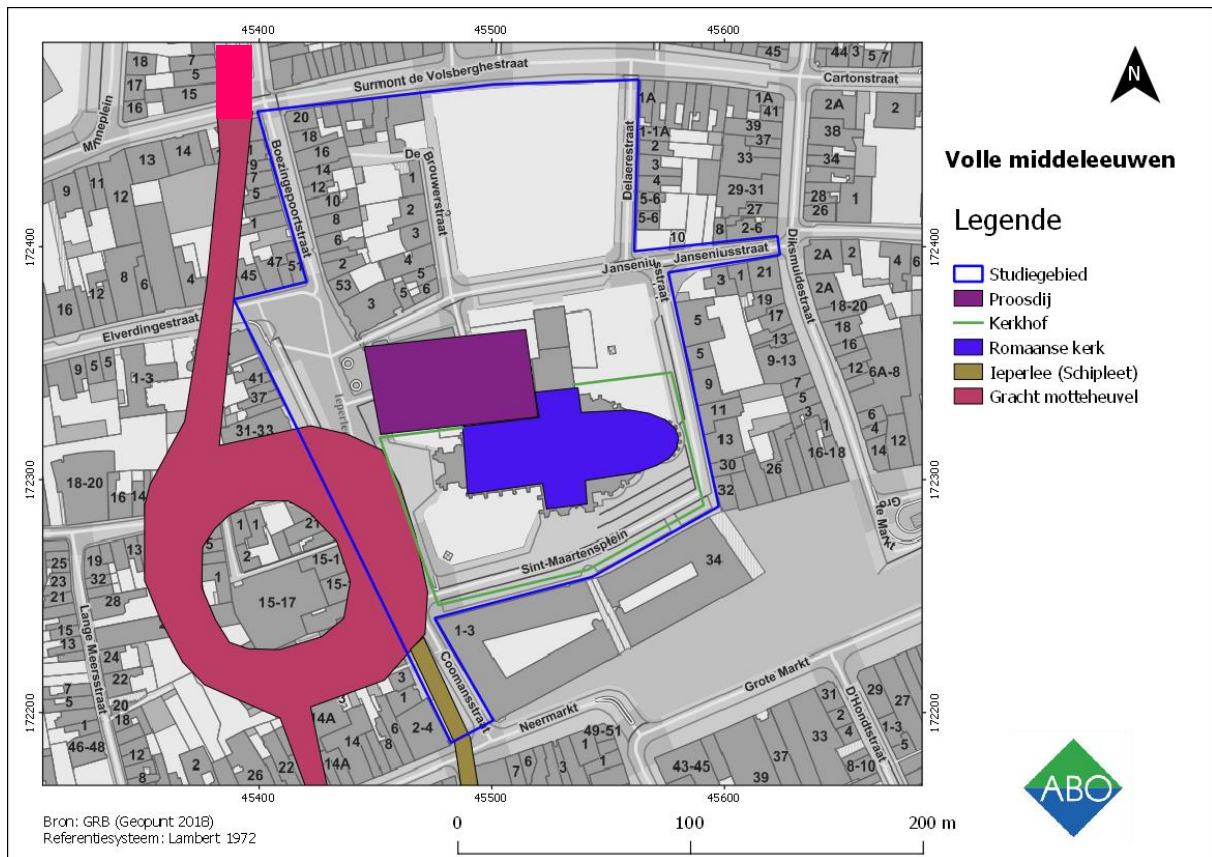
Bodemkundig bestaat het studiegebied volledig uit bodemtype **OB**. Het oorspronkelijke bodemtype kon hier niet achterhaald worden gezien de bodem reeds werd verstoord door menselijke ingrepen. Dit is niet verwonderlijk gezien de constante bewoning binnen het studiegebied sinds de vroege middeleeuwen. Op basis van de ligging binnen de vallei van de Ieperlee kan vermoed worden dat het bodemtype oorspronkelijk uit alluviale klei bestond.

Figuur 59: Vermoedelijke archeologische waarden binnen het studiegebied tijdens de overgang van de vroege naar de late middeleeuwen (Geopunt 2018)

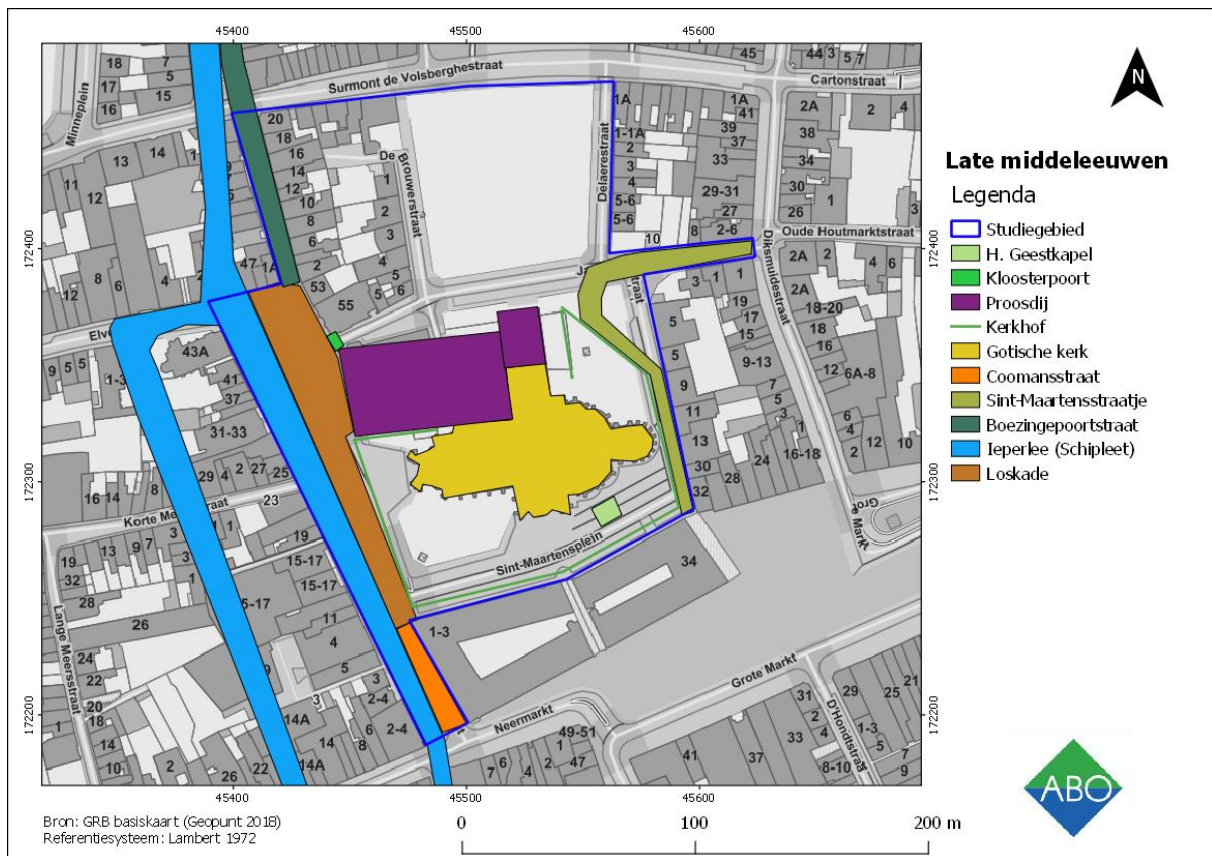
De locatie van het studiegebied was één van de vroegmiddeleeuwse kernen van waaruit de stad zich later ontwikkelde. Het studiegebied was de vermoedelijke locatie van de curtis die bij de Villa Iprensis uit de vroege middeleeuwen hoorde. Rond de 10de eeuw maakte het studiegebied deel uit van het

neerhof bij de grafelijke motte. Uit de burchtkapel die op het neerhof stond ontwikkelde zich later de Sint-Maartenskerk met bijhorend kerkhof.

Figuur 6o: Vermoedelijke archeologische waarden binnen het studiegebied tijdens de volle middeleeuwen (Geopunt 2018)

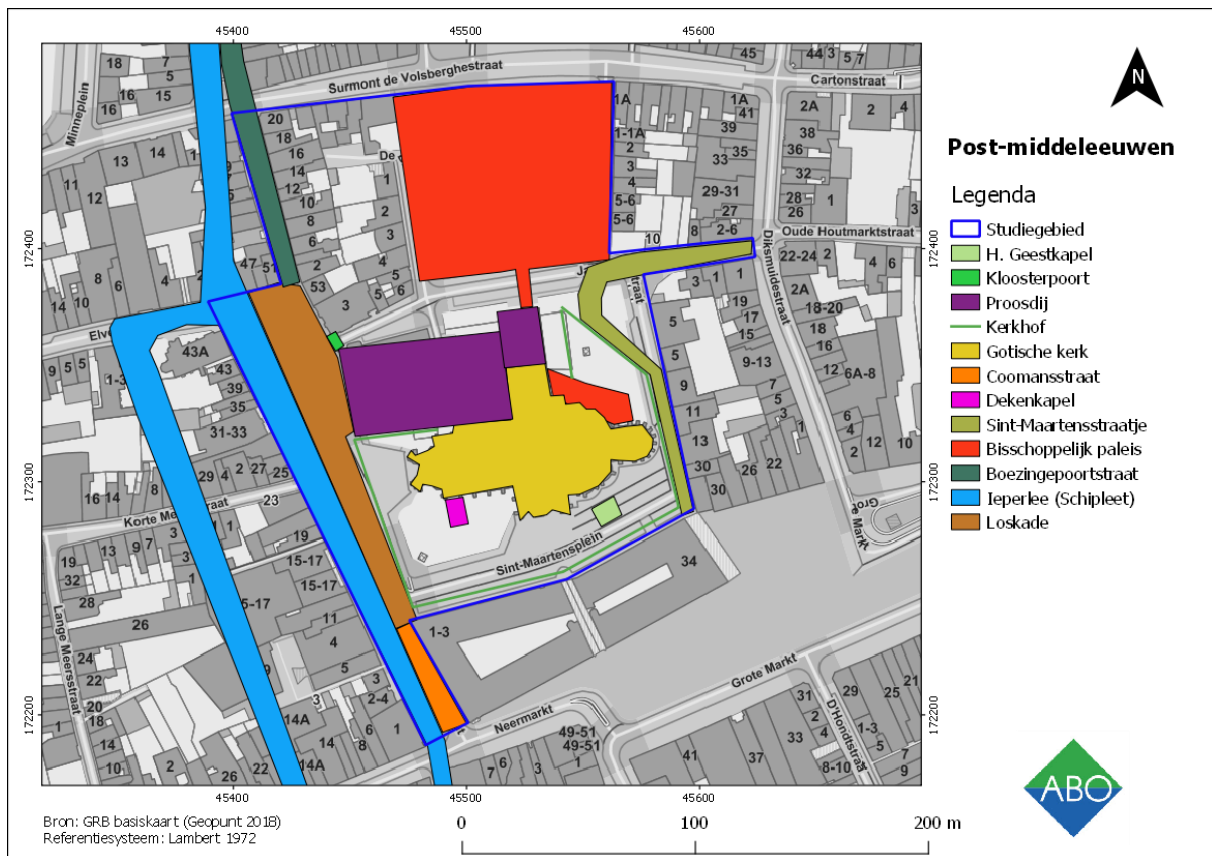
Tijdens de volle middeleeuwen zien we dat de situatie binnen het studiegebied gewijzigd is. Begin 11de eeuw werd de burchtkapel verheven tot de hoofdkerk van Ieper en was er een stichting van seculiere kanunniken aan verbonden met aan het hoofd een proost. De grafelijke motte was op deze locatie intussen opgegeven. Eind 11de eeuw werd de kerk vernieuwd in Romaanse stijl en werd er huisvesting voor de bedienende priesters, een 'proosdij', aan gekoppeld. Ter hoogte van de Coomansstraat werd in deze periode het 'Schipleet' aangelegd, een gekanaliseerd gedeelte van de rivier Iepere, die vanaf dan bekend zou staan als 'Ieperlee'. Ter hoogte van het Vandenpeereboomplein komt deze uit in de voormalige gracht rond de motteheuvel om dan verder door te stromen naar het noorden.

Figuur 61: Vermoedelijke archeologische waarden binnen het studiegebied tijdens de late middeleeuwen (Geopunt 2018)

Na een brand midden 13de eeuw werd een nieuwe en grotere kerk gebouwd naar de Gotische stijl. In de 13de eeuw werd ook de Heilige Geestkapel gebouwd aan de zuidoostelijke zijde van de kerk. Rond deze kapel bevond zich op basis van het historisch kaartmateriaal vermoedelijk ook een kleiner, apart kerkhof. In de 15de eeuw werden ook de gebouwen van de Proosdij (Sint-Maartensklooster) vernieuwd. Aan het noordelijke transept van de kerk werd een vleugel van dit klooster bijgebouwd. De eerste fase van de Kloosterpoort dateert uit ca. 1500. Deze poort gaf toegang tot het domein van het Sint-Maartensklooster.

In het westen van het studiegebied bevindt zich het Vandenpeereboomplein. In deze periode liep een rechtgetrokken gedeelte van de Ieperlee voor de westelijke pleinzijde wat platbodems toeliet tot daar te varen om te laden en te lossen. Tot 1663 stroomde hier de Ieperlee, waarna deze overwelfd werd. De Coomansstraat, Boezingepoortstraat en het Sint-Maartensstraatje (Janseniusstraat) worden in deze periode voor het eerst vermeld.

Figuur 62: Vermoedelijke archeologische waarden binnen het studiegebied tijdens de post-middeleeuwen (Geopunt 2018)

Midden 16de eeuw werd te Ieper een bisdom opgericht wat het belang van het studiegebied binnen de stad nog deed toenemen. De Sint-Maartenskerk werd tot kathedraal verheven en er werd een bisschoppelijk paleis opgericht. Op basis van het historisch kaartmateriaal bestond er eind 16de eeuw vermoedelijk een eerste fase van dit paleis. Eind 17de eeuw werd dan een tweede fase opgericht. Vermoedelijk werd dit paleis in een derde fase uitgebreid aan de westelijke zijde.

Op historische kaarten (vanaf begin 16de eeuw) is te zien dat het noorden van het studiegebied eerst in gebruik lijkt te zijn geweest als open ruimte binnen de stad (aanleg moestuinen, aanwezigheid van een rosmolen, bomen, akker)... Het kan zijn dat dit percelen waren van de proosdij en dat deze later tot de bisschoppelijke bezittingen behoorden. Enige tijd verder zien we dat dit land verdwijnt en plaatsmaakt voor de westelijke zijde van het bisschoppelijk paleis en de Franse siertuin die bij dit paleis hoorde. Later evolueert de siertuin tot de 'Openbare Hof' en in de 20ste eeuw tot het huidige Astridpark.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden alle gebouwen binnen het studiegebied (en daarbuiten) verwoest. Tijdens het interbellum werden de meeste van deze gebouwen terug opgebouwd. Hoewel lang werd aangenomen dat het archeologisch potentieel samen met de gebouwen verwoest was kon stadsarcheologisch onderzoek in de tweede helft van de 20ste eeuw aantonen dat dit niet het geval was. De puinlaag ontstaan tijdens de Eerste Wereldoorlog werkt eerder als een beschermend deken waaronder de archeologisch relevante lagen bewaard gebleven zijn.

De geplande werken voorzien in de aanleg van een gescheiden rioleerstelsel ter hoogte van de straten en de beide pleinen. Er zullen ook overstorten, wervelventielen, inspectieputten en een pompstation worden aangelegd. De verstoring voor deze werken zal tot maximaal -4mMV gaan. Bij de aanleg van

het pompstation (hoek Elverdingsestraat) zal de verstoring lokaal tot -5,10mMV gaan. Na deze werken zullen de straten, pleinen en overige zones worden heraangelegd door de stad Ieper als parkeerzone en groenzone. De verstoring voor deze werken zal tot -1mMV diep gaan. Er is dus een grote kans dat de archeologisch relevante lagen verstoord zullen worden door de geplande werken.

Samenvattend kan gesteld worden dat het studiegebied bewoond werd vanaf de overgang van de vroege middeleeuwen naar de volle middeleeuwen. Gedurende de volle en late middeleeuwen werd deze bewoning steeds intensiever. Ook in de nieuwe tijd werd het studiegebied intensief bewoond. De Eerste Wereldoorlog zorgde voor de verwoesting van alle gebouwen op het studiegebied. Hoewel lang werd aangenomen dat dit ook de archeologisch relevante lagen zou aangetast hebben heeft stadsarcheologisch onderzoek (ook binnen het studiegebied (cf. hst. 4.2.6) in de tweede helft van de 20ste eeuw aangetoond dat dit niet het geval is. Er kunnen sporen en vondsten verwacht worden vanaf de vroege middeleeuwen tot en met de Eerste Wereldoorlog.

Onderzoek binnen het studiegebied zou een antwoord kunnen bieden op de resterende vragen i.v.m. de vroegste ontwikkelingen van de stad en de latere ontwikkeling van de proosdij. Zo kan er nagegaan worden of er sporen te vinden zijn van de 'curtis' bij de Villa Iprensis. Ook kunnen eventueel sporen van het neerhof bij de grafelijke motte en de gracht hierrond worden aangetroffen. Dan zou mogelijk kunnen vastgesteld worden hoelang vanaf wanneer deze gracht in gebruik was en wanneer ze werd gedempt. Er kunnen ook sporen aangetroffen worden van de aanleg van het Schipleet (de gekanaliseerde Ieperlee) ter hoogte van de Coomansstraat en het Vandenpeereboomplein. Ook kunnen er resten worden aangetroffen van de loskade die zicht hier ten oosten van de Ieperlee bevond. Mogelijk zijn er ook sporen terug te vinden van de Sceuveldsgracht die in de 11de en 12de eeuw de portus bij de Sint-Maartenskern omringde. Sporen hiervan kunnen verwacht worden in het noorden van het Astridpark en de Deken De Brouwerstraat en Delaerestraat. Er kan mogelijk ook een antwoord gegeven worden op vragen over het bisschoppelijk paleis (waren er meerdere fasen? Klopt het plan uit 1714 met de realiteit?) en het kloosterleven in het algemeen. Gezien de Sint-Maartenskerk in vroeger tijden omringd was door een kerkhof zijn er ook talrijke begravingen te verwachten. Als er skeletten worden aangetroffen kunnen deze een antwoord bieden op vragen omtrent de gezondheid, levensstandaard, ziektes, eetpatroon en dergelijke meer van de Iepernaar in vroeger tijden. De ontwikkeling van de Sint-Maartenskerk uit de burchtkapel bij de grafelijke motte uit de 10de eeuw geeft aan dat er continue begravingen vanaf de vroegste ontwikkeling van de stad tot eind 18de eeuw (edict van keizer Jozef II) te verwachten zijn.

Op basis van het voorgaande wordt het potentieel van het studiegebied dan ook ingeschat als **zeer hoog** en wordt verder archeologisch onderzoek aangeraden.

7 BESLUIT

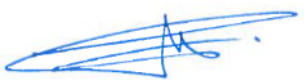
7.1 SAMENVATTING

Deze archeologienota werd opgesteld door ABO nv naar aanleiding van de aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel en de aanleg van een groen- en parkeerzone binnen het studiegebied. Het doel van dit onderzoek was driedig. Ten eerste werd op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Ten tweede werd nagegaan hoe goed deze archeologische resten zijn bewaard en in hoeverre ze zijn bedreigd door de geplande werken. Ten derde werd nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is.

- 1) Uit het historische, archeologische, en landschappelijk onderzoek (hfdst.3 en 4) blijkt dat studiegebied zich binnen één van de historische kernen bevindt waaruit de stad Ieper zich later ontwikkelde. De bodem binnen het studiegebied is geklasseerd als **OB**, een bodem verstoord door menselijke ingrepen. Op basis van de ligging binnen de alluviale vlakte van de Ieperlee kan vermoed worden dat het bodemtype oorspronkelijk uit alluviale klei bestond. Het studiegebied bevindt zich in het historische hart van Ieper en is één van de kernen waaruit de stad zich ontwikkelde. Het gebied was vermoedelijk in gebruik als 'curtis' bij de Villa Iprensis in de vroege middeleeuwen en evolueerde in de 10de eeuw tot het neerhof bij de grafelijke motte. Wat later werd de Sint-Maartenskerk (geëvolueerd uit de burchtkapel op het neerhof) de hoofdkerk van Ieper. Er werd een proosdij opgericht en het studiegebied werd een belangrijk religieus centrum binnen de stad tijdens de volle en late middeleeuwen. In de nieuwe tijd werd op het studiegebied een bisschoppelijk paleis opgetrokken naar aanleiding van de oprichting van het bisdom Ieper. De Ieperlee die stroomde ter hoogte van het huidige Vandenpeereboomplein zorgde intussen voor een marktfunctie tijdens de volle en late middeleeuwen. Het studiegebied was kortom een belangrijk onderdeel van het leven te Ieper in vroegere eeuwen. Dit wordt ook bevestigd door het historische kaartmateriaal.
- 2) Binnen het studiegebied zal een gescheiden rioleringsstelsel aangelegd worden ter hoogte van de bestrating en de twee pleinen. Bij de riolering hoort ook de aanleg van overstorten, wervelventielen en inspectieputten. De verstoring zal hier tot -4mMV diep gaan. Ter hoogte van de hoek met de Elverdingsestraat zal een pompstation aangelegd worden. Hier zal de verstoring tot -5,10mMV diep gaan. Tegelijk met deze werken zullen ook de andere zones binnen het studiegebied heraangelegd worden als parkeer- en groenzone (met uitzondering van het huizenblok in de noordwestelijke hoek). Hier zal de verstoring tot -1mMV diep gaan. De werken zullen dus zeker een impact hebben op de archeologisch relevante lagen. Temeer daar eerder archeologisch onderzoek te Ieper heeft aangetoond dat de verwoesting tijdens de Eerste Wereldoorlog het archeologisch potentieel niet heeft aangetast.
- 3) Het archeologisch potentieel is **zeer hoog** op basis van een landschappelijke, historische en archeologische analyse. Het studiegebied werd continu bewoond vanaf de vroege middeleeuwen tot nu. Er is kans op sporen vanaf de vroege middeleeuwen tot en met de Eerste Wereldoorlog.

Op basis van bovenstaande argumenten wordt **verder archeologisch onderzoek** in de vorm van een **werfbegeleiding** voorgesteld voor de aanleg van de riolering (zone 1). Voor de toekomstige groenzone (zone 2) wordt archeologisch onderzoek in de vorm van **proefputten** voorgesteld. Cf. figuur 4 in hst. 2.2 voor een visuele voorstelling van deze zones.

8 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Patrick Hambach	Director		1 juni 2018
Toon Moeskops	Business Unit Manager		1 juni 2018
Anouk Van der Kelen	Archeoloog / Kwaliteitsverantwoordelijke		1 juni 2018
Jan Coenaerts	Archeoloog / Kwaliteitsverantwoordelijke		1 juni 2018

9 BIBLIOGRAFIE

Acke B., Bartholomieux B., Leenknecht B., Galloo M., 2016. *Ieper-Janseniusstraat*. Ingelmunster: Monument Vandekerckhove

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Kloosterpoort [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/30065> (geraadpleegd op 25 mei 2018).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017a: Boezingepoortstraat [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/103986> (geraadpleegd op 25 mei 2018).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017b: Coomansstraat [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/104011> (geraadpleegd op 1 juni 2018).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017c: *De Ieperlee, het kanaal Ieper-IJzer en de Martjesvaart* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300141> (geraadpleegd op 25 mei 2018).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017d: Delaerestraat [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/114625> (geraadpleegd op 25 mei 2018).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017e: Diksmuidestraat [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/103997> (geraadpleegd op 31 mei 2018).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017f: Historische stadskern van Ieper [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140005> (geraadpleegd op 2 mei 2018)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017g: Janseniusstraat [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/104010> (geraadpleegd op 25 mei 2018).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017h: *Parochiekerk Sint-Maarten en bijhorend klooster* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/30539> (geraadpleegd op 25 mei 2018).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017i: Sint-Maartensplein [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/104054> (geraadpleegd op 25 mei 2018).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017j: Surmont de Volsberghestraat [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/104059> (geraadpleegd op 25 mei 2018).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017k: Vandenpeereboomplein [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/103982> (geraadpleegd op 24 mei 2018).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: West-Vlaamse heuvels en omgeving [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135405> (geraadpleegd op 3 mei 2018).

Bot B., 2017. *Ieper-Elverdingsestraat 2-4*. Sint-Michiels-Brugge: Ruben Willaert

Berkers, M. 2006. *Machtige heuvels. Mottekastelen in de Belgische provincie West-Vlaanderen en het Franse arrondissement Dunkerque*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent: Universiteit Gent.

Bogemans F., Baeteman C., 2006: *Kaartblad 14: Toelichtingen bij de Quartairgeologische kaart van België – Vlaams gewest*. Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Brussel.

CadGIS 2017: Kadasterkaarten [online], http://ccff-test1.minfin.be/cadgisweb/?local=nl_BE (geraadpleegd op 9 april 2018).

Centrale Archeologische Inventaris: CAI 2017.

Commonwealth War Graves Commission 2018 [online], <https://www.cwgc.org/history-and-archives/first-world-war/themes>

Devliegheer, L. 1974: Graf van graaf Robrecht van Bethune, *Archeologie* 1974.1, 53-54.

Dewilde M., 2015. Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed: vondstmelding in de Diksmuidestraat in Ieper (West-Vlaanderen) Brussel: Agentschap Onroerend Erfgoed.

DOV Vlaanderen Bodemverkenner 2016: Topografische kaarten [online], <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage> (geraadpleegd op 2 mei 2018)

Erfgoedhaltes in westhoek-zuid: erfgoedhalte Ieper-Janseniusstraat [online], <http://www.erfgoedhaltes.be/erfgoedhalte/ieper-janseniusstraat> (geraadpleegd op 22 mei 2018).

Ervynck, A., Van Neer, W. & Huysmans, L. 1990: Een eerste blik op de voedselvoorziening in middeleeuws Ieper; de dieren- en plantenresten uit de Lakenhalle, *Westvlaamse Archaeologica* 6.3, 79-86.

Geopunt Vlaanderen 2018: Basiskaarten (Luchtfoto 2015, Stratenplan) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 2 mei 2018).

Geopunt Vlaanderen 2018: Historische kaarten (Ferraris, Atlas van Buurtwegen, Vandermaelen, Popp) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 2 mei 2018).

Geopunt Vlaanderen 2018: Bodem kaarten (Bodemtypes, Bodemgebruik, Bodemerosie, WRB Soil Units, Tertiaire formaties, Quartaire formaties) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 2 mei 2018).

Houwen G., s.d., Een terugblik op het bisdom Ieper (1559-1801) [online], <http://www.vesting-ieper.be/downloads/bisdomeper.pdf>

Literair Gent 2018: *Antonius Sanderus*, [online], <http://literairgent.be/lexicon/auteurs/sanderus-antonius> (geraadpleegd op 24 mei 2018).

Mus O., Vandenbussche P., Constandt H., *De Ieperse markt een historisch fenomeen. Drie bijdragen bij tentoonstelling te Ieper van 18.1.1985 tot 1.2.1985*, s.l., 1985.

Mus O., Constandt H., Masure D., Declercq J., 1992. *Omtrent de vestingstad Ieper*. Ieper: Gemeentekrediet.

Mus O., 1998: L'évolution de la ville d'Ypres depuis l'origine jusqu'à 1400 In: Dewilde, M., Ervynck, A. & Wielemans, A. (eds.), *Ypres and the medieval cloth industry in Flanders*, 43-56.

Mus O., Trio P., Allemon J., 2010. *De geschiedenis van de middeleeuwse grootstad Ieper: van Karolingische villa tot de destructie in 1914*. Ieper: Stad Ieper.

Nationaal Geografisch Instituut (NGI): Topografische kaart (1:10.000), [Online], www.ngi.be (geraadpleegd op 2 mei 2018).

Termote J. 1990: *Het stadsarcheologisch onderzoek te Ieper in 1988-1989*, in Westvlaamse Archaeologica, 6, 3.

Trommelmans R. 2012: *Archeologische opgraving Ieper Lakenhalle* (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport, Ingelmunster.

Vanherpe I., 2014. De Kronieken van de Westhoek. S.L. : Ivan Vanherpe

Veraart D., Demeulemeester L., 2016. *Ieper: Vandenpeereboomplein-Kloosterpoort*. Ingelmunster: Monument Vandekerckhove

Westhoek Verbeeldt: Ieper, [online], www.westhoekverbeeldt.be (geraadpleegd op 24 mei 2018).

Zusters Clarissen Vlaanderen, 2018, Stamboom van het ontstaan van de Vlaamse Clarissenkloosters. [online] <http://www.clarissen.be/page/geschiedenis>